R G B WH GR BL Grey Scale #13 C M Y K
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19
Colour Chart #13 Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
Centimetres Inches

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI

BIBLIOTEKA GŁÓWNA Nr ewid. 1551/E III Zbiorów Niejawnych - Akademia

Do użytku służbowego

Egz. nr 1

DOKUMENTY ŁĄCZNOŚCI

ĆWICZENIA DOWÓDCZO-SZTABOWEGO Nr 124/143

(Szkieletówka)

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM Nr ewid. II Akademii

11559

WARSZAWA 1993

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Nr ewid. 155/F
III
Zbiorów Niejawnych - Akademii

Do użytku służbowego

Egz. nr 1

DOKUMENTY ŁĄCZNOŚCI

ĆWICZENIA DOWÓDCZO-SZTABOWEGO Nr 124/143

(Szkieletówka)

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 11559
II

WARSZAWA 1993

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 54305

Do użytku służbowego
Egz: Nr ...1

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Nr ewid. 1551/F
III
Akademii Obrony Narodowej

ZATWIERDZAM
SZEF KATEDRY DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI

/-/płk doc. dr hab. S.PIOTROWSKI

Warszawa 10.05.1993 r.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. II 11559
Akademii Obrony Narodowej

DOKUMENTY ŁĄCZNOŚCI

ĆWICZENIA DOWÓDCZO-SZTABOWEGO NR 124/143
/ Szkieletówka /

Warszawa 1993 r.

SPIS TREŚCI

I. WYTYCZNE DO ORGANIZACJI ŁĄCZNOŚCI KODOWEJ
I BEZPIECZEŃSTWA ŁĄCZNOŚCI 5

II. DOKUMENTY KODOWE 6
1. Tabela sygnałowa "5050" - zastosowanie 6
2. Tabela rozmównicza "ZEFIR-09090"- zastosowanie 6
3. Hasła map 6
4. Kod mapy KM-3 7
4.1. Tabela zamiany 7
4.2. Klucze do tabeli zamiany 7
5. Kod terenu 7
6. Tabela kryptonimów i adresów radiowych węzłów łączności oraz sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych 9
6.1. Instrukcja korzystania z tabeli kryptonimów i adresów radiowych węzłów łączności oraz sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych w ćwiczeniu 9
6.2. Tabela sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych 10
6.3. Tabela kryptonimów i adresów radiowych węzłów łączności 14

III. SCHEMAT ŁĄCZNOŚCI RADIOWEJ 28

IV. WYKAZ KORESPONDENTÓW Z POSZCZEGÓLNYCH SIECI
I KIERUNKÓW RADIOWYCH 29

V. POŁĄCZENIA AUTOMATYCZNE W SIECI MON 32

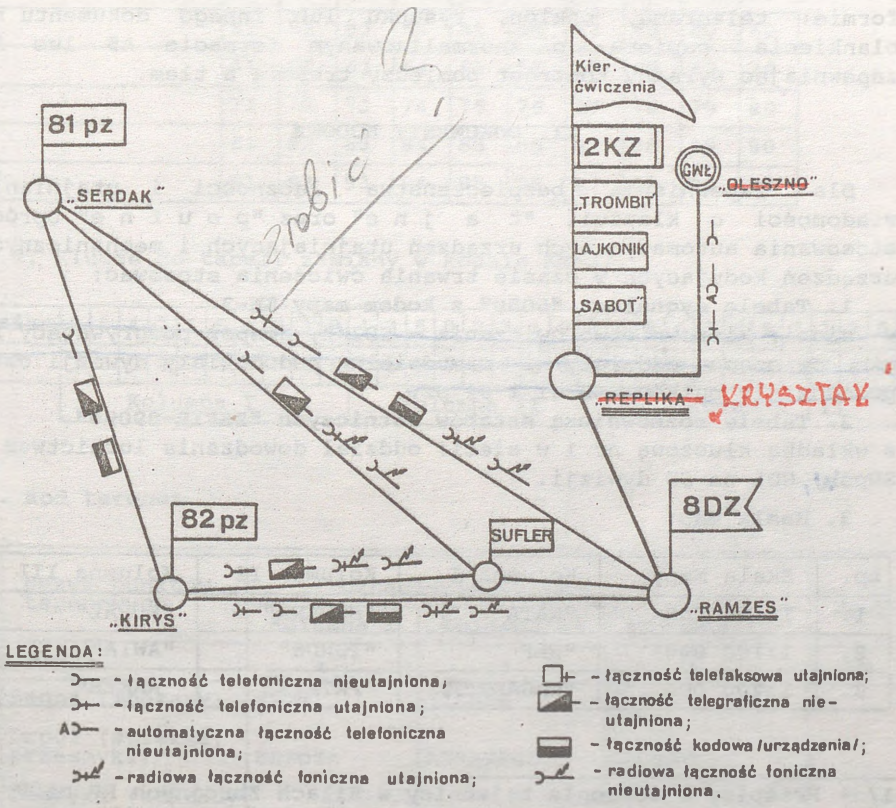
VI. PLAN ZESTAWIENIA ŁĄCZY DALEKOSIĘŻNYCH 33

VII. ZESTAWIENIE ZASADNICZEGO SPRZĘTU ŁĄCZNOŚCI 34

I. WYTYCZNE DO ORGANIZACJI ŁĄCZNOŚCI KODOWEJ I BEZPIECZEŃSTWA ŁĄCZNOŚCI

System łączności przeznaczony do zabezpieczenia ćwiczenia zapewnia usługi telekomunikacyjne organom kierowania rozwiniętym w ramach określonych stanowisk dowodzenia zarówno na postoju, jak i w ruchu.

Rodzaj świadczonych usług telekomunikacyjnych w poszczególnych relacjach kierowania przedstawiono w treści rysunku 1.

Rys.1. Rodzaje usług telekomunikacyjnych w ćwiczeniu

W poszczególnych relacjach kierowania zaangażowano różnego rodzaju techniczne i pocztowe środki łączności. Podczas ich wykorzystania należy przestrzegać zasad i ograniczeń określonych odpowiednimi przepisami 1/ oraz poniższymi ustaleniami.

Odpowiedzialność za organizację przedsięwzięć z zakresu bezpieczeństwa łączności ponoszą dowódcy (szefowie sztabów).

Bezpośrdnią odpowiedzialność za bezpieczeństwo łączności ponoszą szefowie łączności.

Przekazywanie wiadomości przez techniczne środki łączności realizowane jest w nieutajnionych i utajnionych kanałach telefonicznych, telegraficznych lub teledacyjnych w formie pisemnej, graficznej, umówionych sygnałów i rozmów służbowych.

W celu przekazania wiadomości pisemnej lub graficznej za pomocą technicznych środków łączności należy ją opracować w formie: telegramu, szkicu, rysunku lub innego dokumentu na blankiecie papieru o znormalizowanym formacie A5 lub A4 zapewniając wyraźny kontrast pomiędzy treścią a tłem.

II. DOKUMENTY KODOWE

Dla zapewnienia bezpieczeństwa łączności i utajniania wiadomości o klauzuli "t a j n e" oraz "p o u f n e" oprócz stosowania automatycznych urządzeń utajniających i mechanicznych urządzeń kodujących w czasie trwania ćwiczenia stosować:

1. **Tabelę sygnałową "5050" z kodem mapy KM-3** ~~w sieci: kierownictwo ćwiczenia - SD2KŁ, zespół podgrywający za nie ćwiczące oddziały i samodzielne pododdziały dywizji oraz pododdziały pułków, SD 81 i 82 pz.~~

2. **Tabelę rozmówniczą sztabów lotniczych "ZEFIR-09090"** z wkładką kluczową nr 1 w sieci: oddział dowodzenia lotnictwem - SDpśW, GDL na SD dywizji.

3. **Hasła map:**

Lp.	Skala mapy	Kolumna I	Kolumna II	Kolumna III
1.	1: 50 000	"RATA"	"SOTERN"	"KUPAL"
2.	1:100 000	"ELF"	"TONUS"	"AWIA"
3.	1:200 000	"WAGANT"	"PATRYK"	"RAMER"

1/ - Przepisy o ochronie tajemnicy w Siłach Zbrojnych RP cz.V.
- Przepisy korespondencji w relacjach radiowych WP.

4. Kod mapy KM-3

4.1. Tabela zamiany

Poziom / Pion										
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00

4.2. Klucze do tabeli zamiany w kodzie KM-3:

Poziom	2	5	4	7	1	6	9	0	3	8	4	3	5	0	2	7	1	9	8	6	8	0	3	6	9	7	1	2	5	4
Pion	3	6	0	4	7	2	9	5	1	8	1	5	9	7	6	2	0	3	4	8	1	8	9	5	4	2	7	6	0	3
	Kolumna I										Kolumna II										Kolumna III									

5. Kod terenu:

Lp.	Nazwa punktów terenowych	Oznaczenie kolumn			Uwagi
		Kolumna I	Kolumna II	Kolumna III	
1	2	3	4	5	6
1.	Bagna (moczary)	KLON	JAŚMIN	LEKTA	
2.	Drogi (ścieżki, przesmyki)	BRZOZA	ASPARAGUS	SMALTA	
3.	Fabryki (zakłady przemysłowe)	CIS	DALIA	LOTNICTWO	

1	2	3	4	5	6
4.	Jeziora (stawy, zalewy)	OLCHA	NAGIETEK	DYSONANS	
5.	Kanały wodne	JAWOR	ŻONKIL	WOJAŻ	
6.	Kominy (wieże)	JAŁOWIEC	NASTURCJA	PRAWZÓR	
7.	Lasy (zagajniki)	WIKLINA	TUJA	KOKDMAT	
8.	Lotniska (lądowiska)	CYPRYS	MIECZYK	KWADRYL	
9.	Łąki (pastwiska)	SOSNA	ŻARNOWIEC	SOLÓWKA	
10.	Miejscowości	KASZTAN	PIWONIA	SPOIWO	
11.	Młyny (wiatraki)	ŚWIERK	TRAWA	RADIOLA	
12.	Mosty	KALINA	PRZEBIŚNIEG	BUNIN	
13.	Pojedyncze domy (zabudowania)	WIERZBA	GERENIUM	PAGUS	
14.	Pojedyncze drzewa	JARZĘBINA	TARNINA	POŻYCZKA	
15.	Polany	WIŚNIA	KAKTUS	NORBID	
16.	Przepusty	LIMBA	RÓŻA	WAJDELOTA	
17.	Rzeki (strumienie, rowy)	MODRZEW	OSET	OSEPITOL	
18.	Sady	LIPA	FORSYCJA	USTROŃ	
19.	Skrzyżowanie dróg	JABŁOŃ	PAPROĆ	KREDYTOR	
20.	Szosy (autostrady)	AKACJA	MIRT	GONIDIA	
21.	Stacje kolejowe (przystanki)	ŚLIWA	PETUNIA	ZABIRA	
22.	Tory kolejowe	BUK	BEZ	PALIUM	
23.	Tunele	GRUSZA	KONWALIA	WATÓWKA	
24.	Wiadukty	DĄB	IRYS	EMBOLITA	
25.	Wzgórza (góry, wzniesienia)	OSIKA	GŁÓG	ILOSTAN	
26.	.....	TOPOLA	PSZENICA	CHRONOMETR	
27.	.....	JODŁA	JĘCZMIEŃ	SKAFIT	

UWAGA: W ćwiczeniu obowiązują następujące terminy ważności haseł map, kluczy do tabeli zamiany w kodzie KM-3 i oznaczeń punktów terenowych w kodzie terenu:
- kolumna I : od czasu zajęcia SD przez ćwiczące zespoły do zmiany dywizji,
- kolumna II : od czasu przejścia ćwiczących na nową dywizję,
- kolumna III: na sygnał "BIAŁA NOC" - (3210).

6. Tabela kryptonimów i adresów radiowych węzłów łączności oraz sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych

6.1. Instrukcja korzystania z tabeli kryptonimów i adresów radiowych węzłów łączności oraz sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych w ćwiczeniu

Przy korzystaniu z technicznych środków łączności należy posługiwać się w y ł ą c z n i e kryptonimami i sygnałami rozpoznawczymi osób funkcyjnych.

Zastępcy, starsi oficerowie, pomocnicy na stanowiskach nie ujętych w niniejszej tabeli, korzystają z sygnałów rozpoznawczych swoich dowódców (szefów) dodając słowo "ZASTĘPCA", "STARSZY OFICER" lub "POMOCNIK".

R o z j e m c y z wyjątkiem: głównego, dowodzenia i łączności, korzystają z sygnałów rozpoznawczych tych osób funkcyjnych, przy których są rozjemcami dodając słowo "ROZJEMCA".

Zamawiając rozmowę telefoniczną należy obsłudze stacji telefonicznej podać kryptonim końcowej stacji telefonicznej (węzła) i sygnał rozpoznawczy żądanej osoby funkcyjnej. Jeżeli połączenie przechodzi tranzytem przez kilka węzłów łączności wówczas należy podać dodatkowo kryptonimy węzłów pośredniczących w dokonaniu połączenia.

W celu usprawnienia połączeń telefonicznych i uzyskiwania danych za nie ćwiczące ZO, ZT, oddziały itp. należy w ruchu telefonicznym komutowanym ręcznie posługiwać się ogólnym kryptonimem zespołu podgrywającego np.: "SUFLER", a po zgłoszeniu się dyżurnego zespołu podawać kryptonim żądanego ZT, oddziału itd.

Pododdziały nie wyszczególnione w tabeli kryptonimów posługują się kryptonimem sztabu przełożonego dodając do niego swój numer porządkowy.

Tabela obowiązuje przez cały okres trwania ćwiczenia.

6.2. Tabela sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych

Lp.	Nazwa stanowiska	Sygnał rozpo-znawczy	Uwagi
1	2	3	4
	I.KOMENDA AKADEMII		
1.	Komendant AON	122	CA-13221
2.	Zca kta ds. ogólnych	809	CA-13429
3.	Zca kta ds. ~~dydaktycznych~~ szkolenia	807	CA-13464
4.	Zca kta - kwatermistrz	656	CA-13135
5.	.....		
6.	Szef oddz. ~~ucznianego~~ eksploatacji AON	505	CA-13470
7.	Oficer dyżurny AON	114	CA-13380
	II.KIEROWNICTWO ĆWICZENIA		
8.	Kierownik ćwiczenia	300	
9.	Zastępca kier. ćwiczenia	301	
10.	Szef sztabu ćwiczenia	305	
11.	Kwatermistrz ćwiczenia	303	
12.	Pomocnik kier. ćwiczenia ds. operacyjno-taktycznych	302	
13.	Pozostali pomocnicy kierownika ćwiczenia - specjaliści przyjmują sygnał trzysta i końcówkę sygnału rozpoznawczego ćwiczącego szefa tej samej specjalności np: pom. kier. ćwicz. ds. artylerii przyjmuje sygnał rozpoznawczy - 320		
	III. GRUPA OPERACYJNA KIEROWNICTWA ĆWICZENIA		
14.	Kierownik grupy	400	
15.	Zastępca kierownika grupy	401	
16.	Pomocnik kier. grupy ds. taktycznych	402	
17.	Pomocnik kier. grupy ds. dowodzenia	405	

1	2	3	4
18.	Pozostali pomocnicy kier. grupy operacyjnej kierownictwa ćwiczenia przyjmują sygnał czterysta i końcówkę sygnału rozpoznawczego ćwiczącego szefa tej samej specjalności np.: pomocnik kier. GO kierownictwa ćwiczenia ds. łączności przyjmuje sygn. rozpozn. - 411		
19.	Przedstawiciel sztabu POW	905	
20.	Przedstawiciel szt. logistyki POW	903	
21.	Przedst. szef. wojsk łączn. POW	911	
22.	Przedst. AON ds. łączn. czynnej	711	
23.	Oficer dyżurny Gr. Operacyjnej	414	
24.	Kier. grupy naukowo-badawczej	470	
25.	Kierownik grupy omówienia	460	
	IV. GRUPA ZABEZP. KIEROWNICTWA		
26.	Kierownik grupy	450	
27.	Pom. kier. grupy ds. transportu samochodowego	457	
28.	Kierownik kancelarii	453	
29.	Lekarz	452	
	V. GRUPA ŚRODKÓW ŁĄCZN. I ZABEZP. POW		
30.	Dowódca grupy	800	
31.	Przedstawiciel sztabu dywizji zabezpieczającej	805	
32.	Przedstawiciel wydziału łączności sztabu dywizji zmechanizowanej	811	
33.	Dowódca batalionu	802	
34.	Dowódca kompanii	803	
35.	Dca (szef) osi (kierunku) łączn.	804	
36.	Dyspozytor łączności	861	
37.	Dyspozyt. st. radiolin. R-404 i R-409	806	
38.	.....	808	
39.	.....	810	

1	2	3	4
	VI. ĆWICZĄCY		
40.	Dowódca	100	
41.	Zca dowódcy ~~ds. liniowych~~	102	
42.	Szef logistyki	103	
43.	Zastępca szefa logistyki	104	
44.	Szef sztabu	105	
45.	Szef oddz.oper.(wydz.,st.of.oper.)	106	
46.	Szef oddz.rozp.(wydz.,st.of.rozp.)	108	
47.	Topograf	110	
48.	Szef wojsk łączności (szef wydz. łączn., szef łączności)	111	
49.	Szef oddz. ~~ewid~~ + ~~ewid.~~ (szef wydz. ~~ewid.~~ i ~~uzup~~, st. ofic. ~~org.~~ - ~~ewid.~~) ewid. i uzupełnień	113	
50.	Szef wojsk rakietowych i artylerii (szef artylerii)	120	
51.	Szef wojsk OPL (st. ofic.)	132	
52.	Szef wojsk inż. (szef saperów)	123	
53.	Szef obrony przeciwchemicznej	124	
54.	Szef gr. dowod. lotnictwem (GDL)	126	
55.	Szef oddziału kadr (wydz. kadr, ofic. kadr)	125	
56.	Szef ~~oddziału~~ wychowawczego (sz. wydz., sz. sekcji)	137	
57.	Szef oddziału administr.- gospod. (wydz. sekcji)	135	
58.	Szef oddziału służby finans.-bank (sz. wydz., szef zaop. fin.)	134	
59.	Szef służby czołgowo-samochodowej	127	
60.	Szef służby uzbrojenia i elektroniki	128	
61.	Szef służby zdrowia	129	
62.	Szef służby żywnościowej	130	
63.	Szef służby MPS	131	

1	2	3	4
64.	Szef służby mundurowej	133	
	R ó ż n e		
65.	Rozjemca główny	200	
66.	Rozjemca ds. dowodzenia	205	
67.	Rozjemca łączności	211	
68.	Kierownik grupy podgrywającej	215	
69.	Komendant SD	140	
70.	Oficer kierunkowy (łącznikowy)	141	
71.	Szef węzła łączności	142	
72.	Dyżurny pom. szefa węzła łączn.	143	
74.	Kierownik SOAS	145	
75.	Dca poster. obserw. skażeń i OP	146	
76.	Dowódca lądowiska	147	
77.	Oficer dyżurny	148	
78.	Dowódca warty	149	
79.	Dyżurny PKT	150	
80.	Szef ŻW (oficer ŻW)	151	
81.	Lekarz dyżurny	152	
82.	Kierownik kancelarii	153	
83.	Dowódca kursów pocztowych	154	
84.	Dowódca aparatowni (radiostacji, WD, radiolinii)	155	
85.	Dowódca grupy zabezpieczenia	157	
86.	Kierownik kasyna	158	
87.	Dyżurny hotelu	159	
88.	Kierownik warsztatu	160	
89.	Szef centrum informacyjnego	161	
90.		162	
91.		163	
92.		164	

Uwagi: 1. Sygnały rozpoznawcze osób funkcyjnych obowiązują w czasie wymiany wiadomości przez telefoniczne środki łączności.

2. Zabrania się dokonywania zmian sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych. Wyznaczenie dodatkowych sygnałów może być dokonane tylko przez pomocnika kierownika ćwiczenia ds. łączności (sygn. rozpozn. - 311).

6.3. Tabela kryptonimów i adresów radiowych węzłów łączności

Lp.	Nazwa węzła łączności	Kryptonim	Adres radiowy	Uwagi
1	2	3	4	5
	I. GARNIZONOWE WĘZŁY ŁĄCZNOŚCI			
1.	WŁ MON	ZAMEK	8042	
2.	WŁ POW	LAZUR		
3.	WŁ WOW	BASZTA	6322	
4.	WŁ AON	TANGENS		
~~5.~~	~~Drawsko Pomorskie~~	~~KRYSZTAŁ~~		
5.	Świecie	ROKADA		
6.	Szczecinek	DUKAT		
7.	Oleszno	KRYSZTAŁ		
8.	Budów	GOPŁO		
9.				
	II. POLOWE WĘZŁY ŁĄCZNOŚCI ĆWICZĄCYCH			
11.	Kierownictwo ćwiczenia i SD 2 KZ	KRYSZTAŁ ~~REPLIKA~~	~~3245~~	
12.	SD 8 DZ	RAMZES	3931	
13.	SD 81 pz	SERDAK	4276	

1	2	3	4	5
14.	SD 82 pz	KIRYS	6949	
	III. ZESPOŁY PODGRYWAJĄCE I ĆWICZĄCE SAMODZIELNIE			
15.	Zespół podgrywający za ND, ZO itp.	TROMBIT		łączy ~~REPLIKA~~ KRYSZTAŁ
16.	Zespół podgrywający za ZT, oddziały itp.	SUFLER	5618	łączy RAMZES
17.	Oddział dowodzenia lotnictwem	LAJKONIK		łączy ~~REPLIKA~~ KRYSZTAŁ
18.	SD pśb/pśt	SABOT/ /JASKRA		łączy ~~REPLIKA~~ KRYSZTA
19.	SD KOP, GO, zespół podgrywający OP	ZELMER		łączy ~~REPLIKA~~ KRYSZTA
20.	PŁSD	MIKSER		łączy ~~REPLIKA~~ KRYSZTA
21.	Zespół działań nieregularnych	POKRĘTŁO		łączy ~~REPLIKA~~ KRYSZTA
22.	.....	JORDANIT		
	IV. ZWIĄZKI OPERACYJNE I TAKTYCZNE ORAZ ODDZIAŁY I PODODDZIAŁY			
23.	SD 2 KZ	REPLIKA	3245	
24.	ZSD 2 KZ	TRINIA		
25.	WSD 2 KZ	ŻARNIN		
26.	PPD 2 KZ	EKWIJA		
	8 DZ			
27.	SD 8 DZ	RAMZES	3931	
28.	ZSD 8 DZ	KREON		
29.	8 bdow	IMAK		
30.	8 pa	ODCIEŃ	2780	
31.	8 dappanc	SABAL		

1	2	3	4	6
32.	8 prplot	KOCHER	6044	
33.	8 eśm	MAJĄTEK		
34.	8 bsap	TONIK		
35.	8 błącz	GODECJA	1110	
36.	8 kpchem	AFORYZM		
37.	8 brem	PRZERYWNIK		
38.	8 kr i WRE	KRAKSA		
39.	8 bzaop	OGROM		
40.	8 brozp	CEFAL		
41.	8 bmed	WESTA	6634	
42.	81 pz - dowództwo	SERDAK	4276	
43.	816 bappanc	OMEIN		
44.	810 bcz	SYLIKAT		
45.	811 bcz	ZAKOM		
46.	812 bpz	MIEJSCOWNIK		
47.	813 bpz	SUPORT		
48.	814 das	FAKTYSA		
49.	815 daplot	TEKMAN		
50.	81 krozp	PRZYCHÓD		
51.	81 pldow	PROBIERZ		
52.	81 plrsk	KUPNO		
53.	81 ksap	POWIJAK		
54.	81 kłącz	UMIEŃ		
55.	81 sekcja ZW	PÓŁMETAL		
56.	81 krem	TARCIE		
57.	81 kzaop	HANDLOWIEC		
58.	81 kmed	MESSYNA		

1	2	3	4	5
59.	82 pz - dowództwo	KIRYS	6949	
60.	826 bappanc	JONATAN		
61.	820 bcz	AIMAR		
62.	821 bcz	WIFON		
63.	822 bpz	NERUTA		
64.	823 bpz	DIAFON		
65.	824 das	KREOL		
66.	825 daplot	TEBRA		
67.	82 krozp	MIGACZ		
68.	82 pldow	KANZAS		
69.	82 plrsk	SZLAGON		
70.	82 ksap	OPAK		
71.	82 kłącz	EWOLUTA		
72.	82 sekcja ŻW	WIKLER		
73.	82 krem	NONA		
74.	82 kzaop	TRÓJBOK		
75.	82 kmed	NURIA		
76.	83 pz - dowództwo	CELEBRA	7624	
77.	836 bappanc	PEDNIA		
78.	830 bcz	ŻUPAN		
79.	831 bcz	SYLAMIT		
80.	832 bpz	PROFESJA		
81.	833 bpz	NUMA		
82.	834 das	BAZNA		
83.	835 daplot	TELEKS		
84.	83 krozp	OBWERSJA		

1	2	3	4	5
85.	83 pldow	MŁOCARNIA		
86.	83 plrsk	UGARYT		
87.	83 ksap	KANDYZ		
88.	83 kłącz	LAGASZ		
89.	83 sekcja ZW	WAKRA		
90.	83 krem	DOMOFON		
91.	83 kzaop	POLINIK		
92.	83 kmed	ANDANIS		
	2 DZ			
93.	SD 2 DZ	KOBIEL	6721	
94.	ZSD 2 DZ	WELWETON		
95.	23 pz - dowództwo	ELEKTRON	3297	
96.	236 bappanc	SZAKLA		
97.	230 bcz	PARTES		
98.	231 bcz	HEGEMON		
99.	232 bpz	WELON		
100.	233 bpz	LIWIA		
101.	234 das	POSEJDON		
102.	235 daplot	KOSTIUM		
103.	23 krozp	OPORNICA		
104.	23 pldow	MASTABA		
105.	23 plrsk	AMBIT		
106.	23 ksap	RODOWÓD		
107.	23 kłącz	ARYTMIA		
108.	23 sekcja ZW	TRYGRAF		

1	2	3	4	5
109.	23 krem	MEGARUN		
110.	23 kzaop	TRACHIT		
111.	23 kmed	IMER		
112.	2 pa	NITRATYN		
113	2 dappanc	ZETA		
114.	2 eśm	OLTENIAN		
115.	2 brozp	MANOPLAN		
116.	2 bsap	SIARKOWIEC		
117.	2 błącz	ELEWON		
118.	2 kpchem	UNAWA		
119.	2 brem	KERMES		
120.	2 kr i WRE	GANGES		
121.	2 bzaop	SANKCJA		
122.	2 bmed	LEGATOR		
123.				
	16 DZ			
124.	SD 16 DZ	TALCYT	5327	
125.	ZSD 16 DZ	GNOMA		
126.	16 bdow	WAGNER		
127.	16 pa	ANABAN		
128.	16 dappanc	KLEMENCJA		
129.	16 prplot	MITOMAN		
130.	16 eśm	SPAW		
131.	16 bsap	TRÓJBÓJ		
132.	16 błącz	PRZETOK		
133.	16 kpchem	CYKUTA		

1	2	3	4	5
134.	16 brem	KOMIANKA		
135.	16 kr i WRE	WOTUM		
136.	16 bzaop	REKURS		
137.	16 bmed	PĘTLICA		
138.	161 pz - dowództwo	DEDUKCJA	1565	
139.	1616 bappanc	POWÓD		
140.	1610 bcz	PAŚNIK		
141.	1611 bcz	PADUNA		
142.	1612 bpz	HEGEMONIA		
143.	1613 bpz	NEKAR		
144.	1614 das	LAMBDA		
145.	1615 daplot	BIRUTA		
146.	161 krozp	MUCJUSZ		
147.	161 pldow	FLAMING		
148.	161 plrsk	OBRYS		
149.	161 ksap	NAGAR		
150.	161 kłącz	OBCIOS		
151.	161 sekcja ZW	APIT		
152.	161 krem	KRAMER		
153.	161 kzaop	ANFAZA		
154.	161 kmed	RETYK		
155.	162 pz - dowództwo	NACIOS	9133	
156.	1626 bappanc	OKRYWA		
157.	1620 bcz	DIORAMA		

1	2	3	4	5
158.	1621 bcz	PINIA		
159.	1622 bpz	WIRGACJA		
160.	1623 bpz	PEŁNIA		
161.	1624 das	INFANT		
162.	1625 daplot	PRASOWACZ		
163.	162 krozp	ŁAMARKA		
164.	162 pldow	WYKLEJKA		
165.	162 plrsk	KRECZOT		
166.	162 ksap	KOLEN		
167.	162 kłącz	PORPURA		
168.	162 sekcja ŻW	LEKTYKA		
169.	162 krem	PIROMETR		
170.	162 kzaop	KAMBAN		
171.	162 kmed	SYLIT		
172.	163 pz - dowództwo	WAPNIOWIEC	6015	
173.	1636 bappanc	PALPITACJA		
174.	1630 bcz	TEGINA		
175.	1631 bcz	KUSKIEWNIK		
176.	1632 bpz	ROSKANA		
177.	1633 bpz	ARAWAK		
178.	1634 das	WEKNIAK		
179.	1635 daplot	NARKOTYNA		
180.	163 krozp	ROMULUS		
181.	163 pldow	ONDER		
182.	163 plrsk	EMANCJA		
183.	163 ksap	ORZECZNIK		
184.	163 kłącz	STANCER		
185.	163 sekcja ŻW	PRZECIER		

1	2	3	4	5
186.	163 krem	RUKWA		
187.	163 kzaop	SZASER		
188.	163 kmed	PROGRES		
	3 BZ			
189.	3 BZ - dowództwo	KRANIEC	5146	
190.	3 bdow	LODOWNIK		
191.	3 bappanc	MINUTNIK		
192.	31 bz	NORFOLK		
193.	32 bz	RUBENS		
194.	33 bcz	POKOS		
195.	34 bp	BŁOTNIK		
196.	35 bp	PERIODYK		
197.	36 dah	PABIAMID		
198.	3 daplot	STAWIACZ		
199.	3 krozp	PRALNIK		
200.	3 ksap	PANIER		
201.	3 krem	RADOMKA		
202.	3 kzaop	SPARING		
203.	3 kmed	LIMAR		
	4 BPanc			
204.	4 BZ - dowództwo	PRZEWOŹNIK	6949	
205.	4 bdow	SZERPA		
206.	4 bappanc	ODSYP		
207.	41 bz	IPSOFON		
208.	42 bp	PRATER		

1	2	3	4	5
209.	43 bcz	TROLIT		
210.	44 bcz	WIETLICA		
211.	45 bcz	MORGA		
212.	4 das	GWADIANA		
213.	4 daplot	WŁÓKNIK		
214.	4 krozp	WARUNEK		
215.	4 ksap	KARIA		
216.	4 krem	MUKOWIEC		
217.	4 kzaop	ANIMATOR		
218.	4 kmed	SYNDROM		
219.	2 BAA	PORAJ	7515	
220.	2 pappanc	KOBALTYN	5865	
221.	2 prt	METOCHIA		
222.	2 BSap	UTARG	9086	
223.	2 ppont	ŁANOWIEC	6475	
224.	2 pdm	WOLUMETR		
225.	2 płącz	KURTA	2219	
226.	2 prlk	OFICJAK	2269	
227.	2 ppchem	EGZOT		
228.	2 bpchem	ORMONT		
229.	2 p WRE	MUDRA	3668	

1	2	3	4	5
230.	pzap K	KONKORDIA		
231.	5 btr	SKIROS		
232.	14 bes	SOGALA		
233.	21 bzap	NARZYNKA		
234.	22 bzab	PUSTYNNIK		
235.	23 bzap	UZIOM		
236.	2 bs	KREATOR		
237.	2 paplot	POLOPLAST		
238.	7 bde	DIALEKTYK		
239.	11 brem	SAMARA		
240.	12 brem	PLACET		
241.	1 bzaop	LIPIAK		
242.	2 bzaop	WSPINKA		
243.	19 bprzeł	ROKFOR		
244.	10 bmk	KOSATKA		
245.	4 bdm	PIAŚNICA		
246.	8 bmw	ZAPĘD		
247.	9 bmw	BEKMANIA		
248.	SD GO "BAŁTYK"	SALMAN	7997	

1	2	3	4	5
249.	SD 12 DZ	ROZRYWKA	5868	
250	121 pz - dowództwo	NILAN	8330	
251.	1216 bappanc	TARKA		
252.	1210 bcz	CIOSAK		
253.	1211 bcz	APROBATA		
254.	1212 bpz	OGNON		
255.	1213 bpz	PALEOLIT		
256.	1214 das	ORTOGRAF		
257.	1215 daplot	KWIATON		
258.	121 krozp	REFEKTARZ		
259.	121 pldow	LUSZTYK		
260.	121 plrsk	HEMIDA		
261.	121 ksap	PODRZUT		
262.	121 kłącz	PULOWER		
263.	121 sekcja ŻW	INDEN		
264.	121 krem	MELOS		
265.	121 kzaop	KSYLIT		
266.	121 kmed	TOMOGRAF		
	1 KZ			
267.	SD 1 KZ	LEKSYKON	9605	
268.	SD 4 DZ	TRUFLA	5272	
269.	41 pz - dowództwo	DŁUGOPIS	5103	
270.	42 pz - dowództwo	WYKRAWEK	7809	
271.	43 pz - dowództwo	PELEUS	4735	

1	2	3	4	5
272.	4 pa - dowództwo	KASJA	6175	
273.	4 dappanc - dowództwo	POWIEWKA		
274.	4 prplot - dowództwo	ANUBIS	5717	
275.	4 eśm	ZAODRZE		
276.	4 brozp	OPOŃCZA		
277.	4 bsap	ZAKOS		
278.	4 błącz	STARODRUK		
279.	4 kpchem	WANOR		
280.	4 brem	DOBRAWA		
281.	4 kr i WRE	LUŚNIA		
282.	4 bzaop	MASZKARON		
283.	4 bmed	ZABIERAK		
284.	284 KL	RYNGRAF	1985	
285.	DLT	ARATOS	7568	
286.	DLOP	PALCAT	7378	
287.	BRPLOT	PANTARKA		
288.	bdsz	NAFTÓWKA		
289.	ppsz	GRACJA		
290.		ASPIRATOR		
291.		NIASA		
292.		RESPONS		
293.		PRZECIER		

1	2	3	4	5
294.		UNOS		
295.		MOGOT		
296.		SPIRANT		
297.		INSULINA		
298.		RUBIA		
299.		KOLATOR		
300.		PINDAR		
301.		KADISZ	1985	
302.		KALOSAN	7378	
303.		OFTALMIA	5789	

III. SCHEMAT ŁĄCZNOŚCI RADIOWEJ

Numer S/R lub K/R	Nazwa sieci lub kierunku	Typ rdst	SD. Kier. Św. i sztabu 2KZ	SD 8DZ						SD 81 pz					SD 82 pz					Podgrywka przy SD 8DZ	Inne
				Dca	S Szt. SWO	SAD SWR	S Log. S Sap. SOPC	SOPL SGDL	Szef Wydz. Łącz.	Dca	S Szt. st. of. Oper.	Szef. Rodz. Wojsk	SŁ		Dca	S Szt. st. of. Oper.	Szefow Rodz. Wojsk	SŁ			
1. KIEROWNICTWO ĆWICZENIA I SZTAB 2KZ																					
A	K/R Kierownictwa i sztabu 2KZ	R-140 T-219																			
2. SZTAB 8DZ I PODGRYWKA				R-3M	R-3M	R-2AM	ADK-11	WD-43	RD-115											ADK-11	R-3z	
	S/R dowódcy 8DZ	R-111 T-219																				
	S/R dowódcy 8DZ (rezerwowa)	R-130																		326		
	S/R stanowisk dowodzenia	R-130																				
	S/R szefa sztabu 8DZ	R-111																				
	S/R szefów rodzajów wojsk i służb 8DZ	R-123																				
	S/R kierowania łącznością 8DZ	R-123																				
	S/R wewnętrzna SD 8DZ (przegrupowania)	R-123																		323		pozostałe
	S/rtlf sztabu 8DZ	K-1					ATFTI															
3. SZTAB 81 pz										R-3M	ADK-11	R-2AM	RD-115									
	S/R dowódcy 81pz	R-123																				
	S/R wewnętrzna SD 81pz (przegrupowanie)	R-123																				pozostałe
	S/R sztabu 81pz (rezerwowa)	R-123																				inne wg potrzeb
	S/rtlf sztabu 81pz	K-1									RWŁ-1M											
4. SZTAB 82 pz															R-3M	ADK-11	R-2AM	RD-115				
	S/R dowódcy 82pz	R-123																				
	S/R wewnętrzna SD 82pz (przegrupowania)	R-123																				pozostałe
	S/R sztabu 82pz (rezerwowa)	R-123																				inne wg potrzeb
	S/rtlf sztabu 82pz	K-1														RWŁ-1M						

IV. WYKAZ KORESPONDENTÓW Z POSZCZEGÓLNYCH SIECI I KIERUNKÓW RADIOWYCH

A. K/R krótkofalowy średniej mocy utajniony - kierownictwa ćwiczenia.
   1. Kierownictwo / sztab 2 KZ.
   2. SD 8 DZ.

B. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy utajniona - dowódcy 8 DZ.
   1. Dowódca 8 DZ.
   2. Szef sztabu 8 DZ.
   3. Dowódca 81 pz.
   4. Dowódca 82 pz.
   5. Podgrywka przy 8 DZ.

C. S/R krótkofalowa małej mocy - dowódcy 8 DZ /rezerwowa/.
   1. Dowódca 8 DZ.
   2. Szef artylerii 8 DZ /Szef wydz. rozpozn. 8 DZ.
   3. Szef logistyki /Szef saperów/ Szef obrony przeciwchemicznej 8 DZ.
   4. Szef wydziału łączności sztabu 8 DZ.
   5. Dowódca 81 pz.
   6. Dowódca 82 pz.
   7. Podgrywka przy 8 DZ.

D. S/R krótkofalowa małej mocy - stanowisk dowodzenia 8 DZ.
   1. SD 8 DZ.
   2. SD 81 pz.
   3. SD 82 pz.
   4. Podgrywka przy 8 DZ.

E. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy - szefa sztabu 8 DZ.
   1. Szef sztabu / Szef wydz. oper. 8 DZ.
   2. Szef sztabu / st. of. oper. 81 pz.
   3. Szef sztabu / st. of. oper. 82 pz.
   4. Podgrywka przy 8 DZ.

F. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy - szefów rodzajów wojsk i służb 8 DZ.
   1. Szef artylerii / Szef wydz. rozpozn. 8 DZ.
   2. Szef logistyki / Szef saperów / Szef OPChem 8 DZ.

3. Szef OPL / Szef GDL 8 DZ.
4. Szefowie rodzajów wojsk i służb 81 pz.
5. Szefowie rodzajów wojsk i służb 82 pz.
6. Podgrywka przy 8 DZ.

G. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy - kierowania systemem łączności 8 DZ.
1. Szef wydziału łączności sztabu 8 DZ.
2. Szef łączności 81 pz.
3. Szef łączności 82 pz.

H. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy - wewnętrzna SD 8 DZ /przegrupowania/.
1. Dowódca 8 DZ.
2. Szef sztabu 8 DZ.
3. Szef artylerii 8 DZ.
4. Szef logistyki 8 DZ.
5. Szef OPL 8 DZ.
6. Szef wydz. łączn. sztabu 8 DZ.
7. Dowódca radiostacji KF.
8. Dowódca ATgS.
9. .....
10. ..

I. S/Radiotelefoniczna semidupleks - sztabu 8 DZ.
1. SD 8 DZ.
2. Abonenci w ruchu.

J. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy - dowódcy 81 pz.
1. Dowódca 81 pz.
2. Szef sztabu / st. ofic. oper. 81 pz.
3. Podgrywka przy 8 DZ.

K. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy - sztabu 81 pz /rezerwowa/.
1. Szef sztabu 81 pz.
2. Szefowie rodz. wojsk i służb 81 pz.
3. Szef łączności 81 pz.
4. .....
5. .....

L. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy - wewnętrzna SD 81 pz /przegrupowania/.
1. Dowódca 81 pz.
2. Szef sztabu 81 pz.
3. Szef logistyki 81 pz.
4. Szef łączności 81 pz.
5. Dowódca RWŁ-1M.
6. .....
7. .....

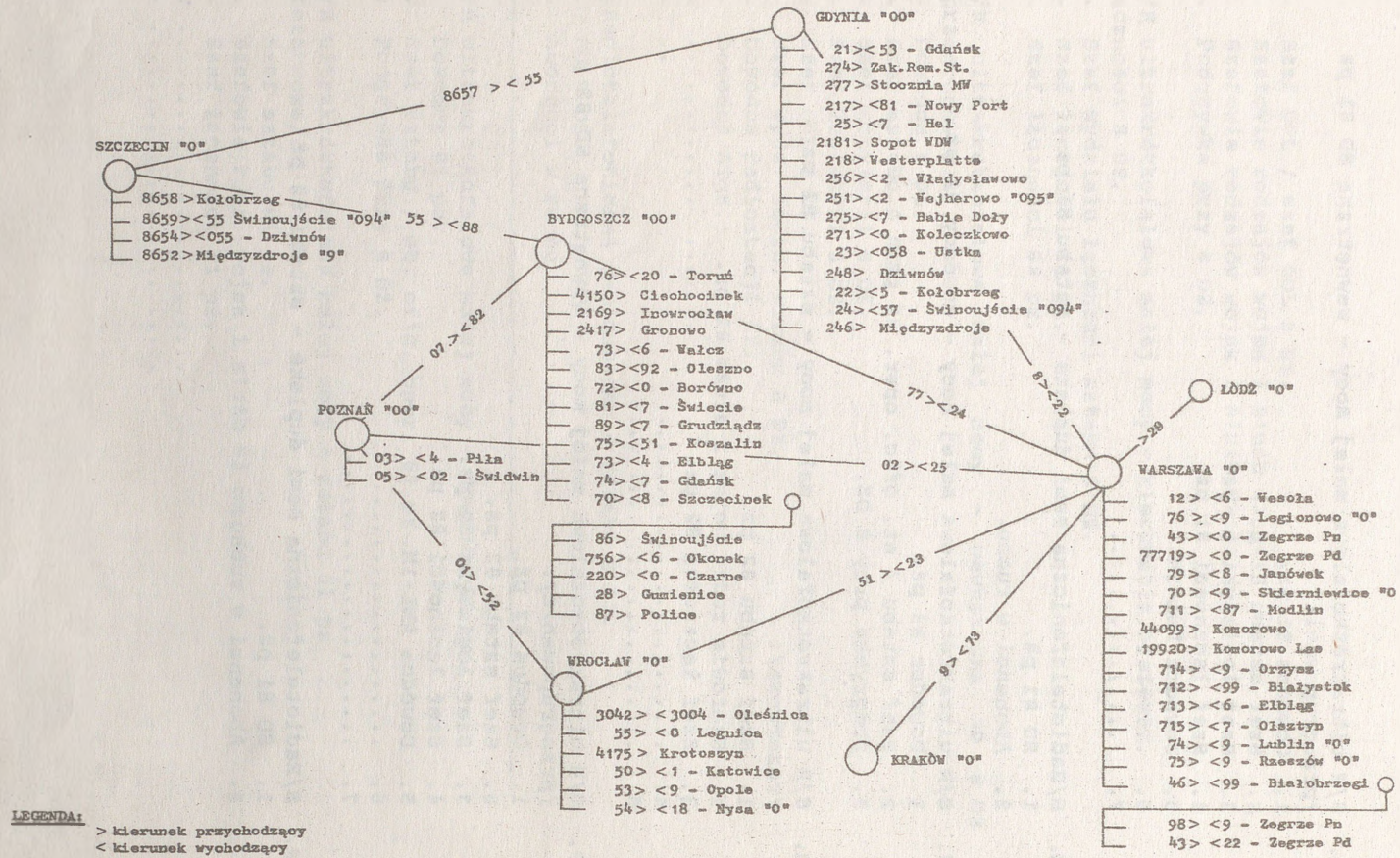
M. S/Radiotelefoniczna semi dupleks - sztabu 81 pz.
1. SD 81 pz.
2. Abonenci w ruchu.

N. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy - dowódcy 82 pz.
1. Dowódca 82 pz.
2. Szef sztabu / st. ofic. oper. 82 pz.
3. Podgrywka przy 8 DZ.

O. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy - sztabu 82 pz /rezerwowa/.
1. Szef sztabu 82 pz.
2. Szefowie rodz. wojsk i służb 82 pz.
3. Szef łączności 82 pz.
4. .....
5. .....

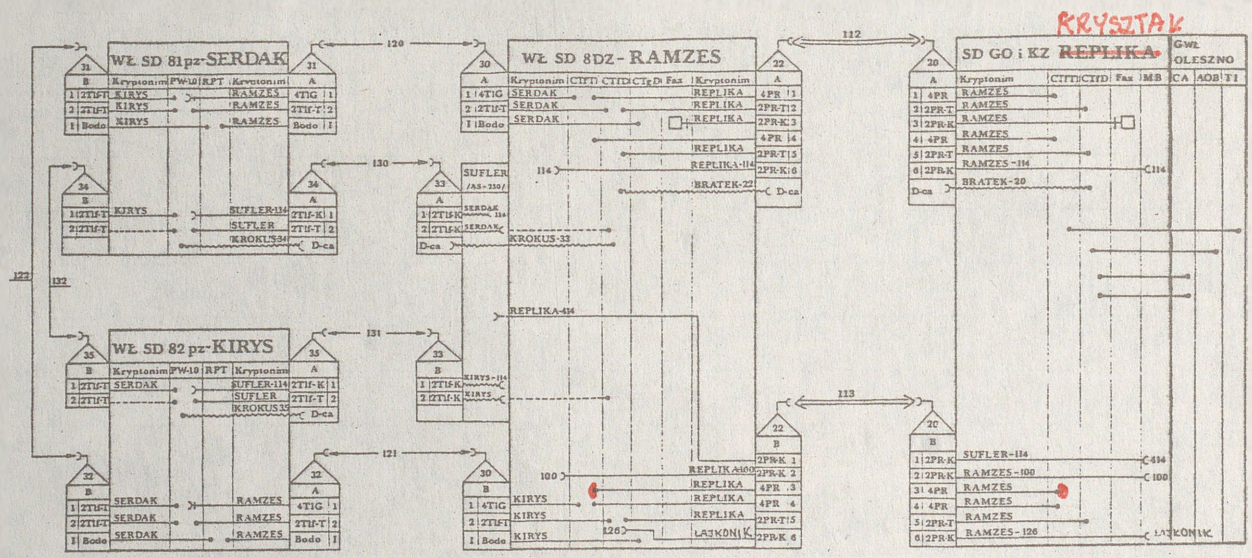
P. S/R ultrakrótkofalowa małej mocy - wewnętrzna SD 82 pz /przegrupowania/.
1. Dowódca 82 pz.
2. Szef sztabu 82 pz.
3. Szef logistyki 82 pz.
4. Szef łączności 82 pz.
5. Dowódca RWŁ-1M.
6. .....
7. .....

R. S/Radiotelefoniczna semi dupleks - sztabu 82 pz
1. SD 81 pz.
2. Abonenci w ruchu.

LEGENDA:
> kierunek przychodzący
< kierunek wychodzący
"00" wyjście na CA MŁ

VI. PLAN ZESTAWIENIA ŁĄCZY DALEKOSIĘŻNYCH

LEGENDA:

- - - - - - - - - Łącze przygotowane, uruchamiane na sygnał od 711

Kanał teleinformatyczny

VII. ZESTAWIENIE ZASADNICZEGO SPRZĘTU ŁĄCZNOŚCI

Lp.	Miejsce wykorzystania	CTfD/p-198	P-233	P-243	Telefaks	R-409	R-405z	ATfTI	ATgS	RWŁ-1M	R-140"J"	R-3M	R-3z 2/	R-2AM 2/	ADK-11M	RPD-2 lub WD-43	RD-115ZT 2/	AUS-D	WKablowy	Włączności	RstUKF mm	Sam.WPP	
1.	Węzeł łączności kierownictwa i 2 KZ	1	1	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	2	1	-	1	
2.	SD 8 DZ	-	-	-	1	2	1	2	2	-	1	2	-	1	1	1	1	1	1	1	3	1	
	Podgrywka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
3.	SD 81 pz	-	-	-	-	-	1 1/	-	-	1	-	1	-	1	1	-	1	-	1	-	2	-	
4.	SD 82 pz	-	-	-	-	-	1 1/	-	-	1	-	1	-	1	1	-	1	-	1	-	2	-	
5.	ODWÓD	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
	R A Z E M	1	1	1	2	4	3	2	2	2	3	4	1	3	4	1	4	2	5	2	7	2	

LEGENDA : 1/ - przydzielona dodatkowo do pułku w celu zapewnienia łączności podgrywki.

2/ - może być inny typ WD ale zapewniający obsłużenie wszystkich relacji ujętych w schemacie radiowym.

U w a g a: Wł kierownictwa i 2 KZ zapewnia usługi telekomunikacyjne i pocztowe wszystkim jednostkom organizacyjnym rozwiniętym w jego rejonie.

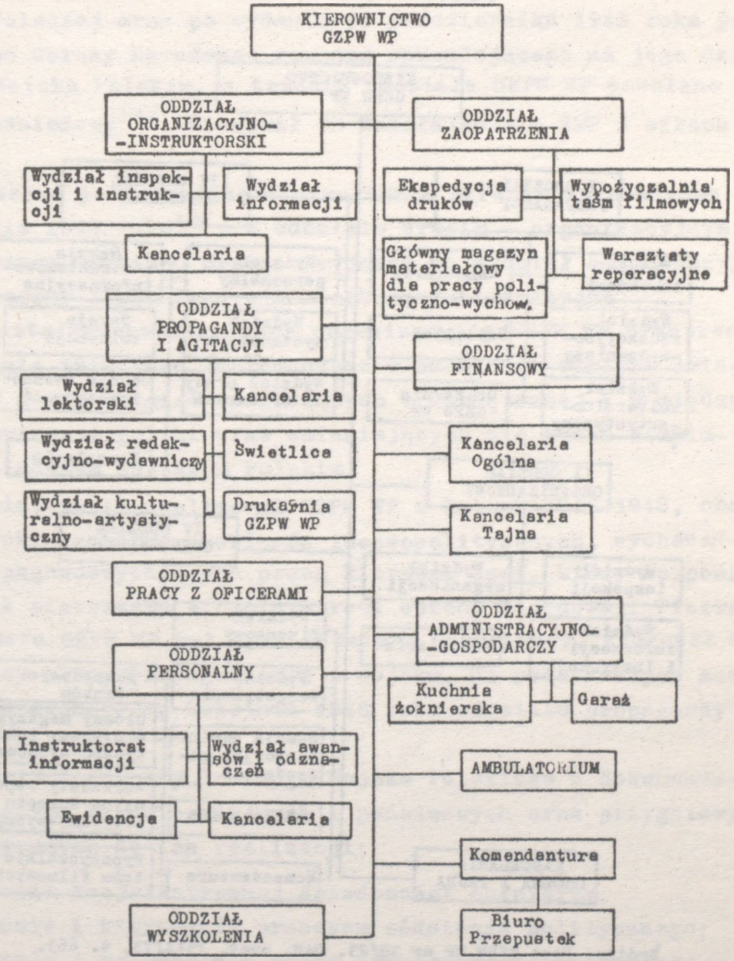
Druk AON nr 137/WW

BIBLIOTEKA GŁÓWNA Akademii Obrony Narodowej 11558 III egz.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA Akademii Obrony Narodowej Niejawnych 1551/F III

Schemat 3

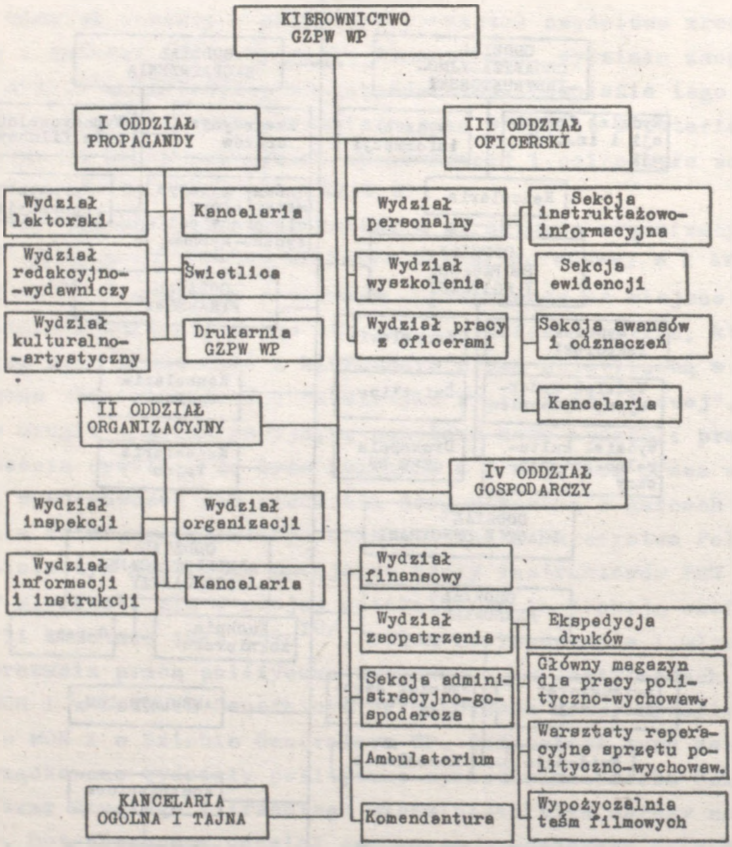
Struktura organizacyjna GZPW WP
/październik 1945 r./

Źródło: Etat GZPW WP nr 30/30, CAW, prot. 1544/73, t. 224.

Schemat 4

Struktura organizacyjna GZPW WP
/kwiecień 1946 r./

Źródło: Etat GZPW WP nr 30/23. CAW. prot. 1544/73, t. 663.

powołania Powszechnej Organizacji "Służba Polsce", w której pracą polityczno-wychowawczą kierował zarząd kulturalno-oświatowy PO "SP", wydział ten na początku 1948 roku został zlikwidowany, a jego pracowników skierowano do pracy w tej organizacji[13].

Po zjednoczeniu ruchu młodzieżowego i powstaniu Związku Młodzieży Polskiej oraz po wydaniu 15 października 1948 roku przez Ministerstwo Obrony Narodowej rozkazu zezwalającego na jego działalność w Wojsku Polskim, w trzecim oddziale GZPW WP powołano wydział młodzieżowy[14]. Kierował on działalnością ZMP w siłach zbrojnych.

Jeszcze jedną zmianę w strukturze GZPW WP wprowadzono w listopadzie 1948 roku[15]. W oddziale drugim - organizacyjnym zmieniono nazwę wydziału organizacyjnego na wydział organizacyjno-mobilizacyjny i powołano w nim sekcję mobilizacyjną[16].

Tak ukształtowana struktura organizacyjna GZPW WP przetrwała do kwietnia 1949 roku. Wprowadzone w omawianym okresie zmiany wynikały z przeobrażeń zachodzących w wewnętrznej i w międzynarodowej sytuacji Polski oraz zmieniających się zadań stawianych przed ludowym Wojskiem Polskim.

Zadania, jakie realizował GZPW WP w latach 1945-1948, obejmowały szeroki wachlarz problemów ideowopolitycznych, wychowawczych i propagandowych. Jego pracą kierował szef, który bezpośrednio podlegał pierwszemu wiceministrowi obrony narodowej. Pierwszym zastępcą szefa GZPW WP był szef oddziału propagandy. Kierował on całokształtem pracy propagandowej w wojsku. Do podstawowych zadań oddziału propagandy /do kwietnia 1946 roku oddziału propagandy i agitacji/ należało:

- zapoznawanie żołnierzy ludowego Wojska Polskiego z dokumentami najwyższych władz partyjnych i państwowych oraz przygotowywanie wytycznych do ich realizacji;
- kształtowanie socjalistycznej świadomości żołnierzy;
- organizowanie i kierowanie procesem szkolenia politycznego;
- organizowanie i prowadzenie pracy propagandowo-agitacyjnej, wydawanie i rozpowszechnianie materiałów propagandowych;
- organizowanie pracy oświatowej i zwalczanie analfabetyzmu wśród żołnierzy;
- organizowanie życia kulturalno-artystycznego w wojsku[17].

Drugim zastępcą szefa GZPW WP był szef oddziału organizacyjnego, który był odpowiedzialny za organizacyjne zabezpieczenie całokształtu pracy polityczno-wychowawczej w siłach zbrojnych. Do głównych zadań oddziału organizacyjnego /do kwietnia 1946 roku organizacyjno-instruktorskiego/ należało:

- opracowywanie i wydawanie instrukcji, zarządzeń i wytycznych normujących pracę polityczno-wychowawczą w wojsku;
- kontrolowanie pracy polityczno-wychowawczej w siłach zbrojnych;
- prowadzenie sprawozdawczości z pracy polityczno-wychowawczej w wojsku;
- usprawnianie struktury organizacyjnej poszczególnych ogniw aparatu polityczno-wychowawczego;
- organizowanie i utrzymywanie kontaktów i łączności z cywilnymi władzami administracyjnymi i organizacjami społecznymi[18/].

Wielokierunkowe zadania realizował utworzony w kwietniu 1946 roku oddział trzeci - oficerski. Jego wydział personalny przygotowywał propozycje i rozkazy dotyczące obsady stanowisk w aparacie polityczno-wychowawczym, sporządzał analizy stanu i rozwoju oficerów polityczno-wychowawczych, prowadził ewidencję i sprawozdawczość dotyczącą oficerów aparatu polityczno-wychowawczego. Organizował nabór kandydatów na kursy i do szkół polityczno-wychowawczych. Kierował również komórkami personalnymi w zarządach polityczno-wychowawczych. Wydział wyszkolenia organizował szkolenie polityczne oficerów w jednostkach wojskowych i podchorążych w szkołach oficerskich. Do jego zadań należał także nadzór nad kształceniem oficerów i podchorążych w Wyższej Szkole Oficerów Polityczno-Wychowawczych i w Oficerskiej Szkole Polityczno-Wychowawczej. Szczególne miejsce w tym oddziale zajmował wydział pracy z oficerami. Szef tego wydziału podlegał bezpośrednio szefowi GZPW WP. Jego podstawowym zadaniem było kierowanie pracą partyjną w wojsku. Wydziałowi temu podlegały Koła Pracy Społecznej. Był on również organizatorem samokształcenia i dokształcania oficerów.

Oddziały czwarty i piąty realizowały zadania wynikające z ich nazwy. Oddział czwarty - pracy w Ministerstwie Obrony

Narodowej i w Sztabie Generalnym Wojska Polskiego, kierował całokształtem pracy polityczno-wychowawczej w instytucjach centralnych sił zbrojnych. Natomiast oddział piąty - zaopatrzenia, zaopatrywał GZPW WP i całe wojsko w materiały i sprzęt niezbędne do prowadzenia pracy polityczno-wychowawczej[19].

Szefowi GZPW WP podlegało również utworzone w marcu 1947 roku wydawnictwo "Prasa Wojskowa", które 1 stycznia 1949 roku zostało przekształcone w Wydawnictwo MON "Prasa Wojskowa"[20], wytwórnia filmowa "Czołówka" /rozformowana 25 czerwca 1947 roku/, Teatr Wojska Polskiego /rozformowany 20 sierpnia 1947 roku/, Dom Wojska Polskiego - utworzony w kwietniu 1947 roku, Muzeum Wojska Polskiego, Centralne Archiwum Wojskowe, które od sierpnia 1947 roku zostało podporządkowane szefowi Głównego Zarządu Informacji, Biuro Historyczne WP utworzone w kwietniu 1947 roku i Centralna Biblioteka Wojskowa[21]. Instytucje te odgrywały istotną rolę w procesie szkolenia i wychowania żołnierzy, miały poważny wpływ na kształtowanie stanu moralno-politycznego ludowego Wojska Polskiego.

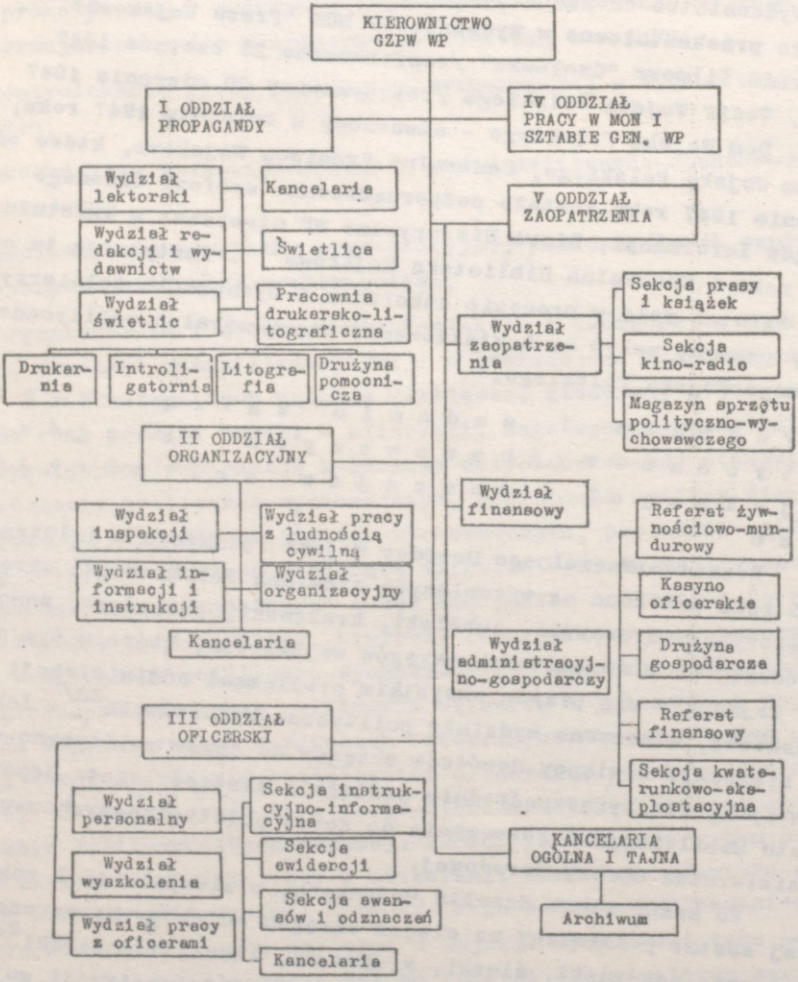
S t r u k t u r a i z a d a n i a z a r z ą d ó w p o l i t y c z n o - w y c h o w a w c z y c h o k r ę g ó w w o j s k o w y c h i r o d z a j ó w s i ł z b r o j n y c h

Rozkazem Naczelnego Dowódcy Wojska Polskiego z 1 lutego 1945 roku powołano na wyzwolonych ziemiach Polski sześć okręgów wojskowych: warszawski, lubelski, krakowski, poznański, pomorski i łódzki[22]. W dowództwach okręgów wojskowych, które w tym okresie zajmowały się przede wszystkim problemami administracji wojskowej, utworzono wydziały polityczno-wychowawcze[23]. Ich pracą kierowali zastępcy dowódców okręgów do spraw polityczno-wychowawczych, którzy bezpośrednio podlegali zastępcy szefa Departamentu Mobilizacji i Formowania do spraw polityczno-wychowawczych Ministerstwa Obrony Narodowej.

Po zakończeniu działań wojennych, w sierpniu 1945 roku kraj został podzielony na siedem okręgów wojskowych: warszawski, pomorski, poznański, śląski, krakowski, łódzki i lubelski[24]. Ich dowództwa realizowały zarówno zadania administracji wojskowej, jak również zadania operacyjne. Powołano w nich na miejsce

Schemat 5

Struktura organizacyjna GZPW WP
/kwiecień 1947 r./

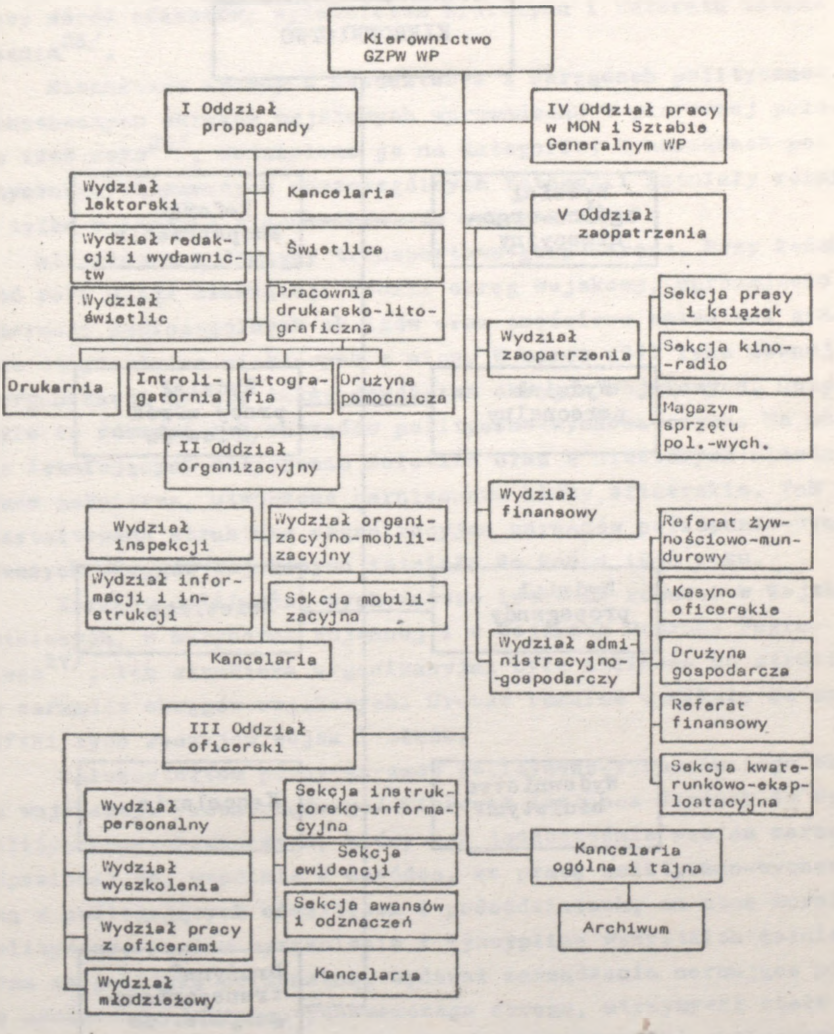

Źródło: Etat GZPW WP nr 30/46, CAW, prot. 1544/73, t. 1067.

Schemat 6

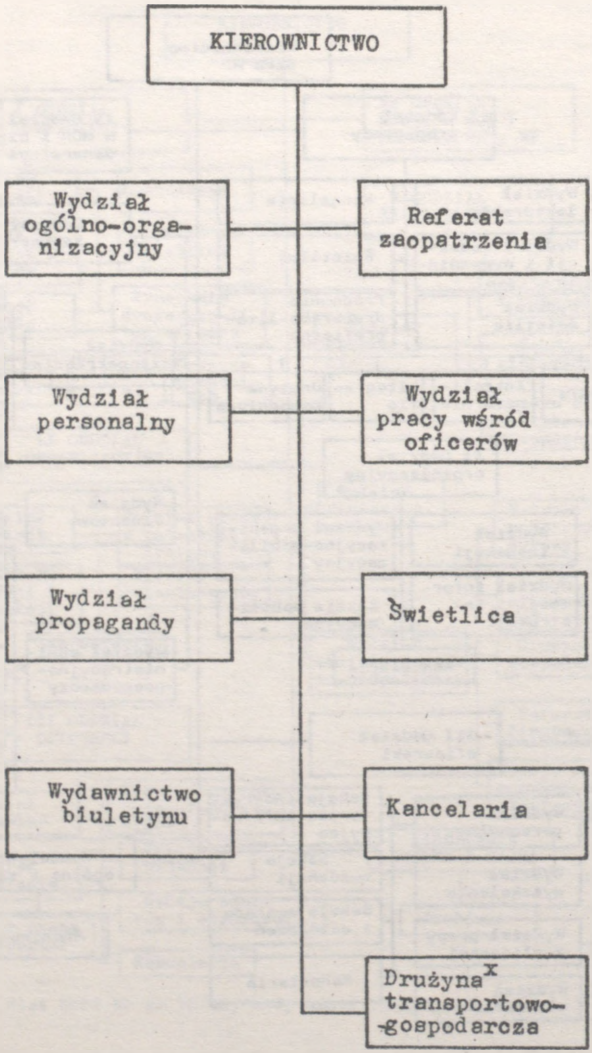
STRUKTURA ORGANIZACYJNA GZPW WP

/grudzień 1948 r./

Schemat 7

Struktura organizacyjna ZPW OW
/sierpień 1945 r./

x - nie występowała w etacie ZPW OW kat. II; wycofana z etatu w kwietniu 1946 r.

Źródło: Etat ZPW OW nr 1/46, CAW, prot. 38/53, t.1885, k.177.

wydziałów zarządy polityczno-wychowawcze. Strukturę organizacyjną opracowano na podstawie doświadczeń zarządów polityczno-wychowawczych 1 i 2 armii Wojska Polskiego, których dowództwa zostały w tym czasie rozformowane. Zarządy polityczno-wychowawcze okręgów wojskowych składały się z: wydziału ogólnoorganizacyjnego; wydziału personalnego; wydziału propagandy; wydziału pracy wśród oficerów; wydawnictwa biuletynu i referatu zaopatrzenia[25/].

Nieznaczne zmiany w dowództwach i zarządach polityczno-wychowawczych okręgów wojskowych wprowadzono w pierwszej połowie 1946 roku[26/]. Podzielono je na kategorie. W zarządach polityczno-wychowawczych poszczególnych kategorii istniały różnice tylko w liczbie pracowników. We wszystkich

zlikwidowano drużyny transportowo-gospodarcze. Przy końcu 1946 roku uległ likwidacji łódzki okręg wojskowy, wprowadzono numerację poszczególnych okręgów oraz częściowo zmieniono granice terytorialne niektórych z nich. W marcu 1947 roku pewnej reorganizacji uległy także dowództwa okręgów wojskowych. Dotyczyło to również ich zarządów polityczno-wychowawczych. Na miejsce istniejących dotychczas świetlic oraz w niektórych miastach domów żołnierza, utworzono garnizonowe kluby oficerskie. Tak ukształtowana struktura organizacyjna zarządów polityczno-wychowawczych okręgów wojskowych istniała do końca 1948 roku.

Zarządy polityczno-wychowawcze istniały również w Wojskach Lotniczych, w Marynarce Wojennej i w Wojskach Ochrony Pogranicza[27/]. Ich struktura organizacyjna była zbliżona do struktury zarządów okręgów wojskowych. Drobne różnice wynikały ze specyfiki tych rodzajów wojsk i służb.

Całokształtem pracy zarządu polityczno-wychowawczego okręgu wojskowego /równorzędnego/ kierował zastępca dowódcy do spraw polityczno-wychowawczych, który był jednocześnie szefem zarządu[28/]. Odpowiadał on, wspólnie z dowódcą, za pracę polityczno-wychowawczą w podlegających oddziałach i pododdziałach, za stan moralno-polityczny, poziom wyszkolenia i dyscyplinę wszystkich żołnierzy oraz za politykę personalną. Wydawał zarządzenia normujące pracę aparatu polityczno-wychowawczego okręgu, utrzymywał stałe kontakty z administracją państwową i organizacjami społeczno-politycznymi na terenie okręgu.

Zastępca szefa zarządu polityczno-wychowawczego kierował pracą wydziałów, koordynował ją z pracą sztabu okręgu, czuwał nad należytym planowaniem działalności polityczno-wychowawczej poszczególnych komórek oraz ustalał wytyczne do pracy polityczno-wychowawczej w jednostkach okręgu. Był on więc w praktyce bezpośrednim kierownikiem pracy wydziałów i komórek zarządu[29].

Do podstawowych obowiązków wydziału ogólnoorganizacyjnego zarządu polityczno-wychowawczego należało:

- organizowanie, planowanie i kontrolowanie całokształtu pracy polityczno-wychowawczej w okręgu;
- zabezpieczenie i kontrola wykonania wytycznych, zarządzeń i instrukcji GZPW WP oraz zarządu polityczno-wychowawczego okręgu;
- informowanie przełożonych i GZPW WP o stanie moralno-politycznym żołnierzy okręgu;
- wyszkolenie oraz zabezpieczenie dyscypliny i warunków materialnych żołnierzy ;
- planowanie i organizacja pracy innych wydziałów i komórek zarządu;
- utrzymywanie współpracy z władzami administracyjnymi, instancjami cywilnymi i organizacjami społeczno-politycznymi w dziedzinie pracy polityczno-propagandowej i osadnictwa wojskowego;
- utrzymywanie stałych kontaktów z komórkami sztabu okręgu celem koordynacji pracy polityczno-wychowawczej z zadaniami w dziedzinie szkolenia wojskowego i zabezpieczenia wysokiej gotowości bojowej jednostek okręgu;
- organizowanie i kontrolowanie pracy polityczno-wychowawczej z poborowymi i rezerwistami[30].

Do podstawowych zadań wydziału propagandy należało:

- kierowanie szkoleniem politycznym żołnierzy;
- kierowanie pracą propagandowo-agitacyjną i kulturalno-oświatową w jednostkach okręgu;
- opracowywanie sprawozdań z pracy polityczno-wychowawczej w okręgu;

- kolportaż materiałów szkoleniowo-propagandowych;
- organizowanie szkolenia oficerów polityczno-wychowawczych;
- organizowanie współpracy z cywilnymi organizacjami społeczno-politycznymi.

Do zadań wydziału personalnego należało:

- prowadzenie całokształtu spraw personalnych oficerów polityczno-wychowawczych okręgu;
- przygotowywanie wniosków i rozkazów nominacyjnych, awansowych i odznaczeniowych dotyczących pracowników aparatu polityczno-wychowawczego;
- kwalifikowanie kandydatów na oficerów polityczno-wychowawczych, kierowanie ich na kursy i do szkoły oficerskiej.

Wydział pracy wśród oficerów kierował całokształtem działalności organizacji partyjnych, organizował kształcenie i dokształcanie ideowopolityczne oficerów. Sprawował opiekę nad KPS, inspirował i rozwijał aktywność społeczną oficerów. Jego szczególnym obowiązkiem była troska o stan moralny i rozwój kulturalny korpusu oficerskiego.

Zadaniem wydawnictwa biuletynu zarządu polityczno-wychowawczego było jego wydawanie i rozpowszechnianie. Miał on "... odzwierciedlać stan pracy polityczno-wychowawczej w okręgu, być ośrodkiem wymiany doświadczeń, być organem ujednolicenia metod i form pracy propagandowej, uwzględnić specyfikę okręgu, nadać pracy polityczno-wychowawczej właściwy kierunek"[31].

Świetlice, a następnie garnizonowe kluby oficerskie zabezpieczały kulturalne, oświatowe i artystyczne potrzeby pracowników zarządu polityczno-wychowawczego.

Referat zaopatrzenia zajmował się zaopatrywaniem jednostek okręgu w sprzęt, wydawnictwa polityczne, oświatowe, prasę niezbędne do prowadzenia pracy polityczno-wychowawczej. Ustalał budżet na te materiały, prowadził ich ewidencję i sprawozdawczość.

Były to podstawowe zadania i obowiązki wydziałów i komórek zarządów polityczno-wychowawczych okręgów wojskowych i rodzajów wojsk. Zadania te i obowiązki były niejednokrotnie zwiększane, a wynikały z określonej sytuacji społeczno-politycznej lub doraźnych potrzeb wewnętrznych wojska. Tak na przykład, w związku z

zagospodarowaniem ziem zachodnich i północnych, powołano w 1947 roku w zarządach polityczno-wychowawczych drugiego, trzeciego i czwartego okręgów wojskowych starszych inspektorów osadnictwa wojskowego. W roku 1948 powołano we wszystkich zarządach polityczno-wychowawczych starszych inspektorów do pracy z ludnością cywilną, którzy rozwinęli szeroką działalność zwłaszcza wśród młodzieży zrzeszonej w PRW i ZHP. Z chwilą utworzenia garnizonowych klubów oficerskich powołano ich kierowników.

Struktura i zadania wydziałów polityczno-wychowawczych związków taktycznych oraz sekcji polityczno-wychowawczych oddziałów

Pracą polityczno-wychowawczą w dywizjach, brygadach i w szkołach oficerskich kierowały wydziały polityczno-wychowawcze. Organizowano je również w niektórych instytucjach centralnych Ministerstwa Obrony Narodowej, szefostwach służb i dowództwach rodzajów wojsk, w oddziałach Wojsk Ochrony Pogranicza oraz w dowództwach korpusów i armii. Po zakończeniu działań wojennych, w czerwcu 1945 roku powołano wydziały polityczno-wychowawcze o następującej strukturze: zastępca dowódcy do spraw polityczno-wychowawczych, a jednocześnie szef wydziału, zastępca szefa wydziału, instruktor propagandy w słowie i w druku, instruktor propagandy artystycznej, lektor, instruktor do spraw personalnych, sekretarz odpowiedzialny[32]. W wydziale polityczno-wychowawczym był również etat pisarza - maszynisty.

W strukturze wydziałów polityczno-wychowawczych w latach 1945-1948 zachodziły niewielkie zmiany. Zniesiono stanowisko instruktora propagandy artystycznej. Zmieniono nazwy instruktora propagandy w słowie i w druku na instruktora propagandy, lektora na wykładowcę i sekretarza odpowiedzialnego na referenta d spraw ogólnych[33]. W końcu 1948 roku w wydziałach polityczno-wychowawczych utworzono stanowisko instruktora organizacji młodzieżowej[34]. Struktura organizacyjna wydziałów polityczno-wych wawczych charakteryzowała się więc stosunkowo dużą stabilnością

Nieco odmienną strukturę miały wydziały polityczno-wychowawcze w brygadach, w oddziałach WOP, w instytucjach centralnyc MON, w szkołach oficerskich i w Marynarce Wojennej. Struktura t

była niejednolita. Liczba pracowników wydziału polityczno-wychowawczego zależała najczęściej od stanów osobowych oddziałów, rangi szkoły oficerskiej lub instytucji wojskowej.

Wydziały polityczno-wychowawcze zajmowały istotne miejsce w działalności aparatu polityczno-wychowawczego. Kierowały całokształtem pracy ideowo-wychowawczej i propagandowej w podległych jednostkach. Szczególną uwagę zwracały na planowanie pracy ideowo-wychowawczej, instruowanie pracowników aparatu polityczno-wychowawczego i kontrolę ich działalności.

Pracą ideowo-wychowawczą w pułkach kierowały sekcje polityczno-wychowawcze. Tworzono je również w samodzielnych batalionach i dywizjonach, w niektórych oddziałach WOP, w szkołach podoficerskich, w niektórych instytucjach wojskowych i w jednostkach Marynarki Wojennej. W skład większości sekcji polityczno-wychowawczych wchodzili: zastępca dowódcy do spraw polityczno-wychowawczych, lektor /od lutego 1946 roku wykładowca/ i instruktor propagandy[35]. Przy sekcjach istniały również świetlice, w których pracowali: kierownik, bibliotekarz i kinomechanik. Liczba pracowników sekcji polityczno-wychowawczej wahała się od dwóch do sześciu[36]. Zależało to od stanów osobowych oddziału i rangi instytucji.

Pracą sekcji polityczno-wychowawczej kierował zastępca dowódcy do spraw polityczno-wychowawczych. Była ona bardzo ważnym ogniwem aparatu polityczno-wychowawczego w siłach zbrojnych[37]. Do podstawowych obowiązków pracowników sekcji polityczno-wychowawczej należało kierowanie pracą zastępców dowódców pododdziałów do spraw polityczno-wychowawczych.

Pracę ideowo-wychowawczą w pododdziałach prowadzili zastępcy dowódców do spraw polityczno-wychowawczych batalionów, dywizjonów, kompanii, baterii, eskadr, strażnic, okrętów itp. W listopadzie 1946 roku zniesiono stanowisko zastępcy dowódcy kompanii do spraw polityczno-wychowawczych[38]. Kierownikiem i organizatorem pracy ideowo-wychowawczej na tym szczeblu był dowódca. Jednocześnie na szczeblu batalionów /równorzędnych/ wprowadzono, obok stanowiska zastępcy dowódcy do spraw polityczno-wychowawczych, stanowisko instruktora. Zniesienie stanowisk zastępców dowódców kompanii do spraw polityczno-wychowawczych spowodowało w początkowym okresie pewne trudności w pracy ideowo-wychowawczej w pod-

oddziałach[39]. Trudności te, głównie dzięki pracy instruktażowo-kontrolnej pracowników polityczno-wychowawczych, zostały dość szybko przezwyciężone.

Rola Polskiej Partii Robotniczej w kierowaniu działalnością ideowo-wychowawczą w Siłach Zbrojnych Polski Ludowej. Powstanie Kół Pracy Społecznej i Związku Młodzieży Polskiej w ludowym Wojsku Polskim

Polska Partia Robotnicza poświęcała dużo miejsca i uwagi w swojej działalności rozwojowi ludowych sił zbrojnych. Po utworzeniu ludowego Wojska Polskiego partia skierowała do jego szeregów wielu swoich członków. Na pierwszym zjeździe PPR, w grudniu 1945 roku, naczelny dowódca Wojska Polskiego, marszałek Polski, Michał Rola-Żymierski stwierdził: "PPR wniosła poważny wkład w dzieło organizacji naszego wojska, nie szczędziła wojsku najlepszych swych ludzi, którzy wybitnie przysłużyli się do wyrobienia u żołnierza i oficera prawdziwie ideowej, patriotycznej i demokratycznej postawy, dzięki czemu wojsko skutecznie oprzeć się mogło zakusom reakcji i stało się wiernym strażnikiem niepodległości i zdobyczy demokratycznych narodu polskiego"[40]. PPR była kierowniczą siłą ideowopolityczną w ludowym Wojsku Polskim. Wpływała na kierunki, treści i cele pracy ideowo-wychowawczej. Już jesienią 1944 roku zapoczątkowała w wojsku swoją działalność organizacyjną. Kierowali nią powołani w siłach zbrojnych pełnomocnicy partyjni[41]. Ich zadaniem była troska o rozwój ideowy członków partii, czuwanie nad właściwą realizacją dyrektyw partii i zgodnymi z nimi kierunkami pracy ideowo-wychowawczej w wojsku. Całokształtem działalności partyjnej w siłach zbrojnych kierował powołany w KC PPR Wydział Wojskowy.

Stopniowo w jednostkach wojskowych zaczęły powstawać organizacje partyjne, które początkowo były nieliczne i obejmowały tylko kadrę. W 1945 roku zaledwie 2-4% kadry liniowej i 8-10% oficerów aparatu polityczno-wychowawczego należało do PPR[42].

Przełomowe znaczenie dla rozwoju partii w wojsku miał pierwszy zjazd PPR. Po zjeździe w latach 1946-1948, w okresie

największego nasilenia walk politycznych w kraju i w czasie walk zbrojnych z reakcyjnym podziemiem, następuje poważny wzrost szeregów partyjnych. W 1949 roku w ludowym Wojsku Polskim było już 21 604 członków partii[43].

Do kierowania podstawowymi problemami pracy partyjnej i polityczno-wychowawczej w siłach zbrojnych, w listopadzie 1945 roku powołany został Centralny Zespół Partyjny MON pod przewodnictwem pierwszego wiceministra obrony narodowej[44]. Organem odpowiedzialnym za pracę partyjną w wojsku był wydział pracy z oficerami w GZPW WP, a wydziały pracy z oficerami na szczeblu zarządów polityczno-wychowawczych.

W 1946 roku przystąpiono w wojsku do tworzenia zespołów i grup partyjnych. W skład zespołu partyjnego wchodzili: dowódca, zastępca do spraw polityczno-wychowawczych, pełnomocnik partyjny, przedstawiciel informacji, oficer personalny oraz wyróżniający się oficerowie - członkowie partii. Zespoły partyjne rozpatrywały wszystkie podstawowe problemy szkolenia, pracy ideowo-wychowawczej i stanu moralno-politycznego żołnierzy. Grupy partyjne skupiały członków i kandydatów partii danej jednostki lub instytucji wojskowej[45].

Od października 1948 roku przystąpiono do reorganizacji struktury PPR w ludowym Wojsku Polskim. Podstawowym ogniwem w działalności partyjnej stało się koło partyjne kierowane przez wybieralnego sekretarza. W pułkach, szkołach oficerskich i instytuacjach wojskowych powoływano komitety partyjne. Na szczeblu dywizji, okręgu wojskowego, rodzaju wojsk i GZPW WP tworzono powoływane przez KC PPR na wniosek GZPW WP komisje partyjne. Reorganizacja ta trwała do Kongresu Zjednoczeniowego i nie została w całym wojsku przeprowadzona[46]. Najważniejszym jej elementem było zespolenie aparatu partyjnego z aparatem polityczno-wychowawczym oraz częściowe wprowadzenie wybieralnych władz partyjnych, przy zachowaniu instytucji pełnomocników partyjnych. Jednak aż do zjednoczenia ruchu robotniczego i powstania Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej organizacje PPR w siłach zbrojnych działały w specyficznych warunkach.

Głównym celem działalności PPR w wojsku było wychowanie żołnierzy w duchu wierności dla ojczyzny, władzy ludowej i ideałów demokracji, w duchu przyjaźni polsko-radzieckiej i braterstwa

broni z Armią Radziecką. Komórki i instancje partyjne troszczyły się o szkolenie i stan moralno-polityczny pododdziałów. Kształtowały wśród członków partii materialistyczny, naukowy światopogląd. W pracy wewnątrzpartyjnej dużo uwagi zwracały na zapoznawanie członków i kandydatów z założeniami programowymi i działalnością partii oraz ich samokształcenie.

Jednym z głównych problemów pracy partyjnej w wojsku w 1948 roku była sprawa zjednoczenia polskiego ruchu robotniczego. We wrześniu 1948 roku we wszystkich jednostkach i instytucjach wojskowych odbyły się zebrania aktywu partyjnego, na których podejmowano rezolucje popierające uchwały sierpniowo-wrześniowego plenum KC PPR[47]. Natomiast w październiku i listopadzie 1948 roku przeprowadzono akcję oczyszczania szeregów partyjnych, w czasie której usunięto tych członków i kandydatów partii, którzy znaleźli się w niej przypadkowo[48].

W działalności PPR w siłach zbrojnych dużo uwagi przywiązywano również do kształcenia i samokształcenia politycznego członków i kandydatów partii. W pierwszych miesiącach 1947 roku zapoczątkowano systematyczne szkolenie partyjne. Dla zaawansowanych organizowano samokształceniowe koła nauczania marksizmu, a dla pozostałych członków i kandydatów partii koła nauki o Polsce współczesnej[49]. Samokształceniem tym kierował oddział Oświaty GZPW WP. W marcu 1948 roku przystąpiono do powszechnego szkolenia partyjnego członków i kandydatów PPR w wojsku[50]. Było ono trzystopniowe. Pierwszym stopniem szkolenia samokształceniowego objęto aktyw partyjny instytucji centralnych MON, okręgów wojskowych i pracowników aparatu polityczno-wychowawczego szkół oficerskich. Drugim stopniem szkolenia /korespondencyjnym/ objęty był aktyw dywizyjny, pułkowy oraz pozostali oficerowie - członkowie partii, pracownicy sztabów dywizji i szkół oficerskich. Trzecim stopniem szkolenia partyjnego /powszechnym/ objęci byli pozostali członkowie partii, z wyjątkiem podchorążych i oficerów - kursantów. Ten stopień szkolenia nie został ujęty w ściślejsze formy organizacyjne. Część tematów omawiano na zebraniach partyjnych, a część na zebraniach KPS. Całokształtem szkolenia partyjnego w wojsku kierowała Partyjna Komisja Szkoleniowa, której podlegały komisje okręgowe.

Działalnością PPR w siłach zbrojnych objęto więc najważniejsze problemy: pracę ideowo-wychowawczą, szkolenie, stan moralno-polityczny, dyscyplinę, utrzymanie wysokiego poziomu gotowości bojowej. Dużo uwagi poświęcano również sprawom wewnątrzpartyjnym oraz kształceniu politycznemu członków i kandydatów partii.

Wzrost aktywności społeczno-politycznej kadry ludowego Wojska Polskiego, jej udział w wielkich kampaniach politycznych: referendum ludowe w 1946 roku, wybory do Sejmu Ustawodawczego, zrodził potrzebę pogłębienia wśród niej pracy ideowo-wychowawczej. Zadanie to miały realizować powołane rozkazem Ministra Obrony Narodowej 31 marca 1947 roku Koła Pracy Społecznej[51/]. "Koła Pracy Społecznej - czytamy w rozkazie - stawiają sobie za zadanie prowadzenie pracy ideologicznej zmierzającej do głębszego zrozumienia dróg rozwoju demokracji ludowej, do podwyższenia poziomu wykształcenia wojskowego oraz utrzymywania ścisłego kontaktu i współpracy z organizacjami społecznymi i politycznymi ludu pracującego"[52/], KPS stały się transmisją organizacji partyjnych w wojsku do bezpartyjnych oficerów, podoficerów zawodowych i podchorążych oraz organizacją aktywizującą politycznie, społecznie i samokształceniowo kadrę zawodową ludowego Wojska Polskiego.

Cele, zadania oraz struktura organizacyjna KPS zostały określone w wydanym 31 marca 1947 roku "Statucie Kół Pracy Społecznej" i uzupełnione w "Instrukcji nr 1 o organizacji pracy Kół Pracy Społecznej", wydanej 10 kwietnia 1947 roku przez Centralną Komisję Organizacyjną KPS[53/]. Całokształtem pracy KPS kierowała Centralna Komisja Organizacyjna KPS powołana rozkazem Ministra Obrony Narodowej 31 marca 1947 roku, natomiast w okręgach wojskowych i rodzajach wojsk okręgowe komisje organizacyjne KPS podlegające wydziałom pracy wśród oficerów zarządów polityczno-wychowawczych. W dywizjach i brygadach funkcjonowały od lutego 1948 roku Komisje Koordynacyjne KPS, których podstawowym zadaniem była koordynacja pracy kół i udzielanie im wszechstronnej pomocy[54/].

Podstawową komórką organizacyjną KPS były koła, które organizowano we wszystkich garnizonach wojskowych. Koła te dzieliły się na sekcje, skupiające od 10 do 15 członków. "Koła Pracy Społecznej - czytamy w statucie KPS - są organizacją czynnie

pracujących społecznie wojskowych, mającą na celu:

1. Stałą pracę ideologiczną w duchu jedności obozu demokratycznego, zmierzającą do jak najściślejszego powiązania członków KPS z ideologią demokracji ludowej, pomoc w kształtowaniu naukowego światopoglądu i podwyższanie ich poziomu wykształcenia wojskowego.

2. Aktywny współudział w wielkim dziele budowy Polski Ludowej utrzymywanie ścisłego kontaktu między żołnierzem demokratą a ludem pracującym i jego organizacjami społecznymi i politycznymi, prowadzenie na platformie demokracji pracy wśród społeczeństwa w realizacji planowego rozwoju gospodarki narodowej, a w szczególności trzyletniego planu odbudowy"[55]. Najwyższą władzą KPS - zgodnie ze statutem - był Centralny Zjazd Delegatów, zwoływany raz do roku, na którym wybierano Centralną Komisję KPS i Centralną Komisję Rewizyjną. Pracą KPS na szczeblu okręgów wojskowych i rodzajów wojsk kierowały Okręgowe Zgromadzenia Delegatów KPS, również zwoływane raz do roku, które wybierały Okręgowe Komisje KPS i Okręgowe Komisje Rewizyjne. Najwyższą władzą Koła Pracy Społecznej było wolne zebranie jego członków, które zbierało się raz do roku i na którym wybierano zarząd KPS i Komisję Rewizyjną. Zarząd KPS wyznaczał kierowników sekcji, z którymi ustalał szczegółowy plan pracy[56].

Organem KPS był wydawany od maja 1947 roku miesięcznik "Nasza Myśl". Pismo zawierało charakterystyczne motto, którego autorem był gen. Karol Świerczewski. "Oficer dzisiejszy - czytamy w nim - nie może stać obok polityki i być tylko jej biernym obserwatorem. Nie może też płynąć na jej brzegu od przystani do przystani, gotów wysiąść w każdej chwili. Musi płynąć głównym nurtem polityki słusznej dla Państwa i Narodu, zdecydowanie i bez kompromisu i takiej polityki być zbrojnym ramieniem"[57]. W "Naszej Myśli" zamieszczano artykuły poświęcone aktualnej sytuacji międzynarodowej i wewnętrznej Polski, filozofii i ekonomii marksistowskiej, historii międzynarodowego i polskiego ruchu demokratycznego i robotniczego, historii wojen i wojskowości, kultury i oświaty. Pismo stanowiło pomoc w kształceniu i samokształceniu członków KPS oraz całej kadry zawodowej w siłach zbrojnych.

Rozwój organizacyjny KPS był dość intensywny, chociaż część oficerów przejawiała wobec nowej organizacji pewną rezerwę. W październiku 1947 roku KPS liczyły 242 koła, podzielone na 1423 sekcje, liczące 22 578 członków. W lipcu 1948 roku liczba członków KPS wzrosła do 26 186 członków[58].

Jednym z głównych zadań KPS było kształcenie ich członków. Odbywało się ono na zebraniach sekcji, kół oraz na specjalnych kursach. Zebrania sekcji odbywały się raz w tygodniu, a koła raz w miesiącu. Tematy referatów i seminariów obejmowały problematykę zawartą w kolejnych numerach "Naszej Myśli". Aktyw KPS kształcił się na krótkoterminowych kursach organizowanych na szczeblu okręgu wojskowego i rodzaju wojsk.

KPS brały również czynny udział w organizowaniu obchodów rocznic historycznych i świąt państwowych. Członkowie KPS aktywnie uczestniczyli w pracy ideowo-wychowawczej z młodzieżą, głównie na obozach młodzieżowych i harcerskich, w szkołach, w hufcach powszechnej organizacji "Służba Polsce". Zasięgiem oddziaływania KPS objęto także wojskowe i cywilne organizacje społeczno-polityczne, zakłady pracy i ludność wiejską. KPS funkcjonowały do 1949 roku. Odegrały one istotną rolę w uaktywnieniu kadry zawodowej ludowego Wojska Polskiego, w kształtowaniu jej światopoglądu i świadomości politycznej, chociaż "... nie stwarzały pełnych warunków do ukształtowania leninowskich interpretacji zdarzeń i zjawisk społecznych"[59].

Do PPR i KPS należała tylko część kadry zawodowej ludowego Wojska Polskiego i stosunkowo niewielka liczba żołnierzy służby zasadniczej. Ci ostatni, nawet jeśli przed powołaniem do służby wojskowej należeli do politycznych organizacji młodzieżowych, nie mieli możliwości kontynuowania tego rodzaju działalności w wojsku. W pierwszych latach pokojowego rozwoju ludowego Wojska Polskiego nie funkcjonowała w nim żadna organizacja młodzieżowa. Natomiast wśród młodzieży cywilnej prowadziły działalność cztery organizacje: Związek Walki Młodych, Organizacja Młodzieżowa Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczpospolitej Polskiej "Wici" i Związek Młodzieży Demokratycznej. W organizacjach tych już w 1947 roku zaczęły narastać przesłanki zjednoczenia ruchu młodzieżowego. Do takiego zjednoczenia doszło w dniach 20-21 lipca 1948 roku na kongresie we

Wrocławiu. Na kongresie tym powołano Związek Młodzieży Polskiej, uchwalono "Deklarację ideowo-programową", "Prawo ZMP", "Statut", "Uchwałę o jedności", wybrano Radę Naczelną oraz powołano Zarząd Główny.

Równolegle z przygotowaniami do zjednoczenia polskiego ruchu młodzieżowego w Polsce, rozpoczęto prace zmierzające do powołania organizacji młodzieżowej w wojsku. Od marca 1948 roku specjalna komisja GZPW WP opracowywała teoretyczno-organizacyjne zasady działania takiej organizacji. Jednocześnie wśród żołnierzy prowadzono szeroką pracę propagującą potrzebę zjednoczenia ruchu młodzieżowego. Już przed lipcem 1948 roku Ministerstwo Obrony Narodowej zaakceptowało wypracowane założenia ideowo-organizacyjne oraz zasady działania przyszłej organizacji młodzieżowej w wojsku. Dlatego w uchwalonym na kongresie zjednoczeniowym "Statucie ZMP" znalazło się stwierdzenie, że "ZMP prowadzi będzie działalność organizacyjną w wojsku"[60/].

W tej sytuacji 15 października 1948 roku ukazał się rozkaz ministra obrony narodowej zezwalający na działalność ZMP w siłach zbrojnych[61/]. Rozkaz zezwalał szeregowcom służby zasadniczej, nadterminowej, podoficerom i oficerom na wstępowanie do ZMP, jak również określał jego rolę w siłach zbrojnych. "Związek Młodzieży Polskiej w Wojsku Polskim - czytamy w rozkazie - winien stać się potężną dźwignią wychowania żołnierzy w duchu wierności dla ustroju demokracji ludowej, wiodącego do socjalizmu, w duchu przodownictwa w wyszkoleniu politycznym, dyscyplinie i wyszkoleniu liniowym"[62/]. Równocześnie z rozkazem ukazał się uchwalony przez Zarząd Główny ZMP "Regulamin ZMP w Wojsku Polskim", który określał cele, zadania, strukturę organizacyjną, prawa i obowiązki członków oraz zasady funkcjonowania ZMP w siłach zbrojnych[63/]. Zgodnie z regulaminem, ZMP w Wojsku Polskim był autonomiczną częścią organizacji ogólnokrajowej i miał wychowywać swoich członków na bogatych tradycjach walk narodowowyzwoleńczych, w duchu patriotyzmu i wierności przysiędze wojskowej, mobilizować ich do podnoszenia swojej świadomości politycznej, rozwijać wśród żołnierzy przodownictwo w szkoleniu, służbie, przestrzeganiu regulaminów i zasad dyscypliny wojskowej.

Szczegółowe zasady organizacyjne ZMP w ludowym Wojsku Polskim określała specjalna instrukcja GZPW WP[64/]. Inicjatorem

i organizatorem wszystkich prac przygotowujących powołanie ZMP w wojsku był aparat polityczno-wychowawczy.

Podstawową komórką organizacyjną ZMP w wojsku było koło, organizowane w kompaniach i równorzędnych pododdziałach, w których było co najmniej ośmiu członków[65]. Koła ZMP można było powoływać również w instytucjach, urzędach, zakładach i dowództwach wojskowych. Pracą koła kierował wybierany zarząd, na czele którego stał przewodniczący. Na szczeblu pułku powoływano zarządy pułkowe ZMP. Ich podstawowym zadaniem było kierowanie całokształtem pracy organizacji ZMP w pułku: prowadzenie wśród żołnierzy pracy ideowo-wychowawczej, kulturalno-oświatowej i sportowej, mobilizowanie ich do przodownictwa w szkoleniu i służbie oraz udzielanie pomocy kołom kompanijnym. Nad pracą zarządów pułkowych sprawowali nadzór zastępcy dowódców pułków do spraw polityczno-wychowawczych za pośrednictwem instruktorów młodzieżowych, którymi byli najczęściej przewodniczący zarządów pułkowych ZMP. Pracą ZMP w dywizjach, brygadach i szkołach oficerskich kierowali zastępcy dowódców i komendantów do spraw polityczno-wychowawczych, również poprzez instruktorów młodzieżowych, którzy byli pracownikami wydziałów polityczno-wychowawczych. Do kierowania pracą ZMP na szczeblu okręgu wojskowego i rodzaju wojsk powołano w zarządach polityczno-wychowawczych sekcje młodzieżowe, a w całym wojsku w GZPW WP wydział młodzieżowy. Sekcje podlegały szefom zarządów polityczno-wychowawczych, a wydział szefowi GZPW WP.

Pierwsze koła ZMP w wojsku powstały w połowie października 1948 roku. Zdecydowana większość szeregowców, podoficerów i oficerów przyjęła decyzję o utworzeniu ZMP w wojsku bardzo przychylnie. Młodzi żołnierze dostrzegali w funkcjonowaniu ZMP możliwość kontynuowania rozpoczętej w cywilu, lub podjęcia w wojsku, działalności ideowopolitycznej. Dowódcy i pracownicy aparatu polityczno-wychowawczego widzieli w organizacji młodzieżowej pomoc w realizacji zadań szkoleniowo-wychowawczych i w umacnianiu dyscypliny wśród żołnierzy. Dlatego przy końcu listopada 1948 roku ZMP w ludowym Wojsku Polskim liczył już około 22 000 członków zorganizowanych w 1120 kołach[66]. W grudniu 1948 roku członkowie ZMP w wojsku otrzymali legitymacje i odznaki. Najważniejszym zadaniem ZMP w tym okresie było przeprowadzenie kampanii ideologicznej w związku ze zjednoczeniem ruchu robotniczego.

Żołnierze - członkowie ZMP uczestniczyli w sztafetach młodzieżowych, które w dniach między 29 listopada a 5 grudnia 1948 roku wyruszyły z ośmiu miast Polski na Kongres Zjednoczeniowy do Warszawy. Działalność ZMP w ludowym Wojsku Polskim stała się częścią całokształtu pracy ideowo-wychowawczej prowadzonej z żołnierzami.

P r z y p i s y

1. Zob. J.C y t o w s k i , Rozwój aparatu partyjno-politycznego i podstawowe kierunki pracy ideowo-wychowawczej w ludowym Wojsku Polskim /1942-1975/, /w:/ Ideologia, obronność, wychowanie. Dwadzieścia pięć lat WAP, Warszawa 1975, s.287.
2. Tamże.
3. Zob. Organizacja i działania bojowe ..., t.I, s.168.
4. Strukturę organizacyjną GZPW WP z listopada 1944 przedstawia schemat 1.
5. Zob. Rozkaz organizacyjny Naczelnego Dowództwa WP nr 0146/ org.z 12.06.1945, CAW, prot. 1545/ 73, t.6, k.311. Pełną strukturę organizacyjną GZPW WP z czerwca 1945 przedstawia schemat 2.
6. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa nr 0296 /org. z 16.10.1945, CAW, III - 2 - 97, k.323. Pełną strukturę organizacyjną GZPW WP z października 1945 r. przedstawia schemat 3.
7. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 0303 /org. z 30.10. 1945 , /w:/ Mała kronika ludowego Wojska Polskiego, Warszawa 1975, s.229.
8. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP 062 /org. z 10.04.1946, CAW, prot. 1545/ 73, t.11, k.50. Pełną strukturę organizacyjną GZPW WP z kwietnia 1946 przedstawia schemat 4.
9. Zob. Rozkaz organizacyjny Ministerstwa Obrony Narodowej nr 0112/ org. z 2.04.1947, CAW, prot. 524 / 59, t.249, k.176. Pełną strukturę organizacyjną GZPW WP z kwietnia 1947 przedstawia schemat 5.
10. Zob. Instrukcja GZPW WP nr 04 z 11.04.1947, CAW, 524/333, k. 9-11.
11. Zob. Zarządzenie szefa GZPW WP i Sztabu Generalnego WP nr 025 z 18.04.1947, CAW, prot.4/53, t.93, k.53.
12. Zob. Rozkaz organizacyjny MON nr 0154 /org. z 28.05.1947, CAW, prot. 1545/73, k. 96-98.
13. Zob. Rozkaz organizacyjny MON nr 011/org. z 26.01.1948, CAW, prot. 1544/73, t.1067, k.4.

14. Zob. Rozkaz organizacyjny MON nr 0180/org. z 19.10.1948, CAW, prot. 1545/73, t.23, k.156-159.

15. Zob. Rozkaz organizacyjny MON nr 0194/org. z 11.11.1948, CAW, prot. 1544/73, t.1067, k.4.

16. Pełną strukturę organizacyjną GZPW WP z grudnia 1948 przedstawia schemat 6.

17. Zob. S.C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim w latach 1945-1948, Warszawa 1978, s.43-44. /maszynopis/; T.P o l a k , Struktura aparatu polityczno-wychowawczego i zadania pracy polityczno-wychowawczej w ludowym Wojsku Polskim w latach 1945-1948, Warszawa 1971, s. 39-41 /maszynopis/.

18. Tamże.

19. Zob. S.C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim ..., op.cit., s.44-45.

20. Zob. Etat Wydawnictwa MON "Prasa Wojskowa" nr 30/58, CAW, prot. 524/59, t.587, k.11-15.

21. Zob. S.C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim ..., op.cit., s.49-59.

22. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 23/org. z 1.02.1945, CAW, III - 2-90, k. 70.

23. Zob. E.B i e t k o w s k i , Krótki zarys rozwoju okręgów wojskowych w 1945 r. Archiwum Wojskowego Instytutu Historycznego, sygn. IV/3/28, s.63-64.

24. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 0208 / org. z 22.08. 1945, CAW, III - 1 - 62, k.377.

25. Zob. Etat dowództwa okręgu wojskowego nr 1 / 46 /ZPWOW/ zatwierdzony 22.08.1945, CAW, prot. 38 / 53, t.1885, k.177. Pełną strukturę organizacyjną zarządu polityczno-wychowawczego okręgu wojskowego z sierpnia 1945 przedstawia schemat 7. Dowództwo i zarząd polityczno-wychowawczy okręgu lubelskiego zostały zorganizowane według innego etatu, drugiej kategorii. Różnica polegała na tym, że zarząd polityczno-wychowawczy tego okręgu posiadał mniejszy skład osobowy i nie posiadał w swojej strukturze wydawnictwa biuletynu i drużyny transportowo-gospodarczej.

26. Zob. Rozkaz organizacyjny Naczelnego Dowództwa WP nr 060 / org. z 12.04.1946, który nakazywał przejście na nowe etaty do dnia 15.05.1946, CAW, prot. 1545 / 73, t.11, k.45-46.

27. Zob. S.Ch o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim ..., op.cit., s.79-94.

28. Zob. Instrukcja o organizacji i zakresie działania okręgów wojskowych wydana przez Naczelne Dowództwo WP 24.12. 1945, CAW, prot. 465 / 57, t.252, k. 7-36.

29. W tej sytuacji GZPW WP zwrócił się przy końcu 1947 r. do Sztabu Generalnego WP z prośbą o oddzielenie stanowiska zastępcy dowódcy okręgu do spraw polityczno-wychowawczych od stanowiska szefa zarządu polityczno-wychowawczego i mianowanie na to stanowisko dotychczasowego zastępcy szefa zarządu. Zob. Pisma szefa oddziału organizacyjnego GZPW WP do szefa oddziału organizacyjnego Sztabu Generalnego WP nr 01033 z 4.10.1947 i nr 01201 z 6.12.1947 oraz pismo szefa oddziału organizacyjnego Sztabu Generalnego do szefa Sztabu Generalnego WP z 20.11.1947, CAW, prot. 524 / 59, t. 501, k. 6-9.

30. Zob. Instrukcja oddziału instruktorsko-organizacyjnego GZPW WP o zadaniach i organizacji wydziałów ogólnoorganizacyjnych ZPW OW z 21.09.1945, CAW, prot. 21 / 52, t.2720, k. 117.

31. Zob. Zarządzenie zastępcy Naczelnego Dowódcy WP do spraw polityczno-wychowawczych nr 6 z 3.11. 1945, CAW, prot. 20 / 54, t. 388, k.5.

32. Zob. S. C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim ..., op.cit., s.97.

33. Tamże, s.98.

34. Zob. Etat dywizji piechoty nr 2 / 76g - 2 / 82, CAW, prot. 1544 / 73, t. 1169, k.3.

35. Do lutego 1946 r. w skład sekcji polityczno-wychowawczej wchodził również instruktor oświatowy.

36. Zob. S.C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim ...,op.cit., s.107-109.

37. Zob. H. S u l o z y ń s k i , Organizacja pracy sekcji pułk /w:/ Praca polityczno-wychowawcza w wojsku 1947, nr 6, s. 22 - 27.

38. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 295 z 22.11. 1946, CAW, prot. 524 / 59, t. 1, k. 155.

39. Zob. Sprawozdanie GZPW WP za czwarty kwartał 1947, CAW, prot. 524 / 59, t.521, k. 18.

40. Zob. K.F r o n t o z a k , Siły Zbrojne Polski Ludowej, Warszawa 1974, s.143.

41. Na podstawie uchwały Biura Politycznego KC PZPR z 31.10.194 powołano w ludowym WP od szczebla pułku wzwyż 128 pełnomocn ków partyjnych.

42. Zob. J.C y t o w s k i , Rozwój aparatu partyjno-politycznego i podstawowe kierunki pracy ideowo-wychowawczej w ludowym Wojsku Polskim /1942-1975/, /w:/ Ideologia, obronność, wychowanie. Dwadzieścia pięć lat WAP, Warszawa 1976, s. 291.

43. Ludowe Wojsko Polskie 1943-1973. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej z okazji XXX-lecia ludowego Wojska Polskiego 5-6 września 1973, Warszawa 1973, s.26.

44. Zob. K.F r o n t o z a k , Rozwój władz naczelnych i instytucji wojskowych ludowego WP w latach 1945-1947, /w:/ Wojskowy Przegląd Historyczny. Numer specjalny poświęcony XXX rocznicy powstania LWP, Warszawa 1973, s. 449.

45. Zob. S.C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim ...,op.cit., s.227-228.

46. Zob. Instrukcja o organizacji PPR w Wojsku Polskim, CAW, prot. 524 / 59, t.1359, k. 74-93; S.C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim ...,op. cit., s. 228-230.

47. Zob. S.C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim ...,op.cit., s.244-246.

48. Tamże, s. 246-248.

49. Zob. Wytyczne Sekretariatu KC PPR w sprawie szkolenia kadr i politycznego wychowania członków partii, /w:/ PPR. Rezolucje, odezwy, instrukcje i okólniki Komitetu Centralnego, t. III, styczeń 1947 - grudzień 1948, Warszawa 1973, s.34.

50. Zob. Charakterystyka szkolenia partyjnego w pierwszym półroczu 1948, CAW, prot. 524 / 59, t. 1359, k. 95.

51. Zob. Rozkaz Ministra Obrony Narodowej nr 52 z 31.03.1947, CAW, prot. 524 / 59, t. 1218, k. 66.

52. Tamże.

53. Zob. Statut Kół Pracy Społecznej zatwierdzony rozkazem MON nr 52 z 31.03.1947. Tamże. Instrukcja nr 1 o organizacji pracy Kół Pracy Społecznej wydana 10.04.1947, przez Centralną Komisję Organizacyjną KPS, CAW, prot. 1757 / 556. /Zob. Załącznik 9 i 10/.

54. Zob. Instrukcja CKO KPS nr 10 / 489 z 13.02.1948, CAW, prot. 524 / 59, t. 592, k. 53.

55. Statut Kół Pracy Społecznej ..., op.cit.,

56. Tamże.

57. "Nasza Myśl" maj 1947, nr 1, s.1.

58. Zob. Sprawozdanie CKO KPS za październik 1947, CAW, prot. 524 / 59, t. 254, k. 206. Sprawozdanie z działalności KPS w drugim kwartale 1948, z 27.07.1948, CAW, prot. 524 / 59, t. 1380, k. 91.

59. Ludowe Wojsko Polskie 1943-1973 ..., op.cit., s.26.

60. Statut ZMP "Miesięcznik instrukcyjny ZMP" 1948, nr 2.

61. Zob. Rozkaz ministra obrony narodowej. Regulamin ZMP w Wojsku Polskim, "Polska Zbrojna" z 17.10.1948, nr 286.

62. Tamże.

63. Tamże.

64. Zob. Instrukcja GZPW WP o organizacji ZMP w Wojsku Polskim, CAW, 524 / 59/ 422, k. 274.

65. Zob. Regulamin ZMP w Wojsku Polskim ... W niektórych jednostkach wojskowych koła ZMP organizowano na szczeblu pułku, w szkołach oficerskich w plutonach, natomiast w Marynarce Wojennej na małych jednostkach pływających tworzono grupy ZMP.

66. Zob. Analizy, wnioski oraz oceny z pracy, CAW, 1389 / 68 / 349, k. 40.

R o z d z i a ł III

PODSTAWOWE TREŚCI, KIERUNKI, FORMY I METODY PRACY IDEOWO-WYCHOWAWCZEJ

Ludowe Wojsko Polskie po zakończeniu działań wojennych odgrywało także ważną rolę w obronie kraju, w jego życiu politycznym, społecznym i gospodarczym. Wnosiło istotny wkład w umacnianie państwa i władzy ludowej, w odbudowę i rozbudowę gospodarki narodowej, uczestniczyło w rewolucyjnych przeobrażeniach społeczno-politycznych zachodzących w Polsce. Realizacja tych zadań wymagała ukształtowania w stosunkowo krótkim czasie odpowiednich przekonań i postaw ideowopolitycznych żołnierzy. "W czasie pokoju - stwierdzał obowiązujący w tym czasie Regulamin Służby Wewnętrznej - stała siła zbrojna jest ośrodkiem przygotowania narodu do obrony niepodległości Rzeczypospolitej oraz strzeże bezpieczeństwa państwa /.../. Tylko żołnierz związany do głębi z narodem, przepojony duchem patriotyzmu i demokracji może stanąć w warunkach nowoczesnego boju na wysokości zadania /.../. Żołnierz polski powinien pamiętać, że jest sługą Narodu Polskiego i troska o dobro Narodu jest jego pierwszym i zasadniczym obowiązkiem /.../ pomaga społeczeństwu w jego pracach dla dobra kraju, ludności pracującej i dla utrwalenia rozwoju demokracji"[1/].

Aby ludowe Wojsko Polskie mogło stać się istotnym czynnikiem zachodzących przemian rewolucyjnych w kraju, musiało mieć jednolity charakter ideowopolityczny, świadomie kształtowany w procesie pracy polityczno-wychowawczej. Podstawowe idee wychowania żołnierzy w okresie pokojowym zostały sformułowane już w kilkanaście dni po zakończeniu wojny[2/]. Żołnierze mieli być gorącymi patriotami, gotowymi w każdej chwili bronić Polski Ludowej, świadomymi współtwórcami, propagatorami i realizatorami zasad i idei demokracji ludowej. Powinni być zaradni, przedsiębiorczy, oddani i ofiarni w pracy i w służbie. Było to zadanie stojące przed dowódcami, pracownikami aparatu polityczno-wychowawczego, organizacjami partyjnymi i społeczno-politycznymi istniejącymi w siłach zbrojnych.

Praca polityczno-wychowawcza w okresie przechodzenia ludowego Wojska Polskiego na pokojowy okres rozwoju

Po zakończeniu działań wojennych naczelne władze wojskow podjęły prace koncepcyjno-przygotowawcze mające na celu ustale nie kształtu i charakteru ludowego Wojska Polskiego w okresie pokoju. Proces przechodzenia Sił Zbrojnych RP na stopę pokojow został zapoczątkowany już w maju 1945 roku[3/]. Do sierpnia tego roku rozformowano 1 i 2 armie Wojska Polskiego, korpus pancern i wiele innych jednostek. W następnych miesiącach przystąpiono do reorganizacji związków taktycznych, oddziałów, szkół i inst tucji wojskowych, przygotowując je do funkcjonowania w warun kach pokojowych. Reorganizacja ta trwała do 1947 roku. Do prac tej zaangażowany został również aparat polityczno-wychowawczy. Jego głównym zadaniem było jak najbardziej korzystne dla obron ności kraju zreorganizowanie sił zbrojnych oraz przygotowanie demobilizowanych żołnierzy do życia i pracy w środowisku cywil nym.

Po kolejnych demobilizacjach w latach 1945-1947 stan li czebny ludowego Wojska Polskiego zmniejszono do około 150 tys. żołnierzy[4/]. Dekret Rady Ministrów z 10 sierpnia 1945 roku "O częściowej demobilizacji żołnierzy armii czynnej" ustalił jej główne założenia[5/]. Demobilizowani żołnierze otrzymali wie uprawnień: pierwszeństwo w uzyskaniu ziemi z reformy rolnej, pomoc państwa przy podjęciu nauki i pracy, pomoc materialną it Zadaniem aparatu polityczno-wychowawczego było odpowiednie, ideowopolityczne przygotowanie ich do życia i pracy w cywilu, jako aktywnych, zaangażowanych, uodpornionych na wpływ propaga dy reakcyjnej obywateli Polski Ludowej. Ważne znaczenie miało również wyegzekwowanie od państwowych władz administracyjnych przysługujących im przywilejów.

Podstawowe założenia pracy polityczno-wychowawczej z dem bilizowanymi żołnierzami zostały określone zarządzeniami i wy tycznymi GZPW WP oraz niższych ogniw aparatu polityczno-wycho wawczego[6/]. Sprowadzały się one do następujących przedsięwzięć

- zabezpieczenia wydania demobilizowanym żołnierzom przysługujących im zaświadczeń, odznaczeń, umundurowania, książeczek żołnierskich, odpraw pieniężnych i biletów;
- przeprowadzenia z żołnierzami odchodzącymi do rezerwy odpowiedniej pracy polityczno-wychowawczej, celem przygotowania ich do nowych zadań społeczno-obywatelskich w cywilu;
- zorganizowania uroczystego pożegnania demobilizowanych żołnierzy;
- udzielenia pomocy zdemobilizowanym żołnierzom w podjęciu pracy lub nauki oraz otoczenia ich opieką przez Komitety Pomocy Zdemobilizowanym Żołnierzom Wojska Polskiego oraz Towarzystwo Przyjaciół Żołnierza.

W 1947 roku GZPW WP wydał "Poradnik zdemobilizowanego", który zawierał podstawowe wiadomości o sytuacji społeczno-politycznej i gospodarczej kraju oraz wskazówki do życia i pracy w cywilu[7]. Poradniki te otrzymywali żołnierze przed odejściem do rezerwy. Z demobilizowanymi żołnierzami prowadzono gawędy i pogadanki o istocie nowego ustroju w Polsce, o charakterze demokracji ludowej, o odbudowie i rozbudowie kraju, o zasiedleniu i zagospodarowaniu ziem zachodnich i północnych. Zachęcano ich do społeczno-politycznej aktywności i pracy dla dobra ojczyzny po zwolnieniu z wojska. Propagowano służbę w MO, pracę w organach administracji państwowej oraz osadnictwo na ziemiach zachodnich i północnych.

Do przeprowadzenia demobilizacji oficerów powołane zostały specjalne komisje personalne. W ich skład wchodzili najbardziej doświadczeni pracownicy komórek kadrowych oraz oficerowie polityczno-wychowawczy. Zadaniem komisji było pozostawienie w wojsku odpowiedniej liczby oddanych władzy ludowej oficerów oraz kierowanie demobilizowanych na stanowiska odpowiadające ich kwalifikacjom i potrzebom gospodarki narodowej i państwa. Do demobilizacji oficerów polityczno-wychowawczych powołano specjalną komisję.

Równocześnie z demobilizacją prowadzono w latach 1946-1948 pobór kolejnych roczników do odbycia zasadniczej służby wojskowej. Praca polityczno-wychowawcza z poborowymi była również bardzo ważnym przedsięwzięciem w umacnianiu stanu moralno-politycznego i zwartości ludowego Wojska Polskiego. Rozpoczynano ją

z nimi jeszcze przed powołaniem do wojska. Specjalnie delegowani oficerowie polityczno-wychowawczy przeprowadzali z poborowymi w lokalach komisji pogadanki, gawędy i rozmowy indywidualne. Zapoznawano ich z aktualną sytuacją społeczno-polityczną w kraju, z charakterem i istotą ustroju, z tradycjami ludowego Wojska Polskiego oraz przekazywano im wstępne wiadomości o służbie wojskowej. Oficerowie ci wspólnie z Rejonowymi Komendami Uzupełnień i Towarzystwem Przyjaciół Żołnierza organizowali uroczyste pożegnania poborowych oraz powitania po przybyciu do jednostek wojskowych. W dniu ich przybycia do pododdziałów zazwyczaj organizowano wspólny, żołnierski obiad, a wieczorem uroczystą akademię. Często wydawano z tej okazji specjalne gazetki żołnierskie. Koszary w tym dniu były odpowiednio udekorowane. W pierwszych dniach służby poborowych zwracano szczególną uwagę na ich sprawy bytowe i sanitarno-higieniczne, zapoznawano z tradycjami ludowego Wojska Polskiego i jednostki, co ułatwiało ich adaptację do służby wojskowej.

W y c h o w a n i e i d e o w o p o l i t y c z n e ż o ł n i e r z y

Jednym z podstawowych zadań aparatu polityczno-wychowawczego w pierwszych latach pokojowego rozwoju ludowego Wojska Polskiego było kształtowanie wysokiej świadomości politycznej żołnierzy i przygotowanie ich do aktywnego udziału w realizacji rewolucyjnych przeobrażeń zachodzących w kraju. Zadanie to wykonywano głównie przez wychowanie ideowopolityczne. Polegało ono na jednoczeniu żołnierzy wokół polityki bloku partii i stronnictw demokratycznych, rządu ludowego, uczynienia z nich gorących szermierzy i obrońców interesów władzy ludowej.

Dominującą rolę w ideowopolitycznym wychowaniu żołnierzy spełniało szkolenie polityczne. Miało to być "Planowe, systematyczne, długodystansowe, rozszerzone i pogłębione szkolenie polityczno-wychowawcze, wypracowanie najlepszych, najbardziej celowych metod i sposobów podawania materiału żołnierzowi i sprawdzanie, czy materiał ten został przez niego przyswojony..."[8]. Celem szkolenia politycznego było wychowanie żołnierza - obywatela, posiadającego utrwalony światopogląd demokratyczny.

Cel ten można było osiągnąć wzbogacając dotychczasowe treści szkolenia polityczno-wychowawczego, jego formy i metody. "...Treścią naszej pracy - pisał ówczesny szef GZPW WP płk Wiktor Grosz - musi być ideologia demokracji i głębokie poznanie istoty i podbudowy tych zagadnień politycznych, któreśmy już stawiali powierzchownie oraz tych, które życie wysunie"[9]. W doskonaleniu form i metod szkolenia politycznego coraz szerzej korzystano z osiągnięć teorii wychowania i nauczania.

Dużą rolę w zorganizowaniu szkolenia politycznego żołnierzy w pierwszych miesiącach pokojowego rozwoju ludowego Wojska Polskiego odegrał rozkaz Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego z 11 sierpnia 1945 roku[10]. Stwierdzał on, że szkolenie polityczne żołnierzy nie jest jeszcze należycie zorganizowane. "Zdarzają się wypadki - czytamy w rozkazie - samowolnego przesuwania terminów zajęć polityczno-wychowawczych ze strony niektórych dowódców. Często czas, przeznaczony na zajęcia polityczno-wychowawcze, wykorzystuje się na inne zajęcia wyszkoleniowe lub prace nie związane z wychowaniem"[11]. W związku z taką sytuacją rozkaz ustalał następujące zasady:

- zajęcia polityczne są obowiązkowymi zajęciami wyszkoleniowymi, muszą być prowadzone według programu ustalonego przez GZPW WP i być częścią ogólnego planu szkolenia jednostek;
- za organizację i terminowe przeprowadzenie programowych zajęć politycznych odpowiedzialni są dowódcy i ich zastępcy do spraw polityczno-wychowawczych, jeżeli zajęcia te nie odbędą się w przewidzianym terminie, są oni zobowiązani niezwłocznie o tym meldować swoim przełożonym;
- zajęcia polityczne z szeregowymi winny odbywać się dwa razy tygodniowo, we wtorki i piątki po dwie godziny, w godzinach przedpołudniowych;
- zajęcia polityczne z szeregowymi prowadzi zastępca dowódcy kompanii do spraw polityczno-wychowawczych, a za frekwencję odpowiada dowódca kompanii;
- zajęcia polityczne z podoficerami winien prowadzić zastępca dowódcy batalionu do spraw polityczno-wychowawczych, również dwa razy tygodniowo, we wtorki i piątki po dwie godziny, w godzinach popołudniowych:

- zajęcia polityczne w szkołach oficerskich i jednostkach szkolnych należy organizować według specjalnych programów opracowanych przez GZPW WP, przeznaczając na nie sześć godzin tygodniowo;
- celem należytego przygotowania oficerów do prowadzenia zajęć politycznych, zastępcy dowódców pułków do spraw polityczno-wychowawczych zobowiązani są co najmniej na dwa dni przed zajęciami przeprowadzić z nimi na dany temat seminarium.

Ponadto rozkaz wprowadzał dla żołnierzy służby zasadniczej codzienne, 15-minutowe informacje prasowe oraz nakazywał przeznaczyć 30 minut w każdym dniu, w godzinach wieczornych, na gawędy i pracę świetlicową. Codzienne informacje prasowe i co najmniej dwie gawędy tygodniowo powinni prowadzić dowódcy plutonów.

Istotne znaczenie dla rozwoju pracy ideowo-wychowawczej, w tym i dla szkolenia politycznego żołnierzy, miał również rozkaz Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego z 22 listopada 1946 roku[12]. Rozkaz ten znosił stanowiska zastępców dowódców kompanii /baterii/ do spraw polityczno-wychowawczych, a za pracę ideowo-wychowawczą i szkolenie polityczne w kompanii /baterii/ czynił odpowiedzialnymi dowódców. "Nasz oficer liniowy - czytamy w rozkazie - na tyle dojrzał politycznie, że umie teraz sam prowadzić pracę polityczno-wychowawczą z żołnierzami"[13]. Zgodnie z rozkazem, zajęcia polityczne z szeregowymi powinni prowadzić dowódcy kompanii /baterii/ osobiście, a tylko w wyjątkowych wypadkach i za zezwoleniem zastępcy dowódcy pułku do spraw polityczno-wychowawczych - inni oficerowie. Jedynie dwa zajęcia w miesiącu, mające na celu powtórzenie i kontrolę przyswojenia wiadomości przewidzianych programem, mieli prowadzić zastępcy dowódców batalionów do spraw polityczno-wychowawczych lub instruktorzy polityczni batalionów, w obecności dowódców kompanii.

Rozkaz wprowadzał również zmiany w organizacji zajęć politycznych dla podoficerów służby zasadniczej, nadterminowych i zawodowych. Zajęcia z nimi powinny odbywać się dwa razy w tygodniu, w poniedziałki i czwartki, w godzinach przedpołudniowych. Prowadzić je mieli zastępcy dowódców do spraw polityczno-wychowawczych lub instruktorzy polityczni batalionów.

Jedynie dwa zajęcia w miesiącu, mające na celu powtórzenie i kontrolę przyswojenia wiadomości przewidzianych programem, powinien prowadzić zastępca dowódcy do spraw polityczno-wychowawczych lub wykładowca pułku, w obecności zastępcy dowódcy batalionu do spraw polityczno-wychowawczych.

Rozkaz wprowadzał także obowiązkowe dla wszystkich oficerów pułku wykłady na tematy społeczno-polityczne, prowadzone trzy razy w miesiącu w godzinach popołudniowych. Jeden wykład powinien przeprowadzić zastępca dowódcy do spraw polityczno-wychowawczych lub wykładowca pułku, drugi - zastępca dowódcy do spraw polityczno-wychowawczych lub wykładowca dywizji, a trzeci - dowódca lub oficer sztabu pułku.

Zgodnie z rozkazem Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego z 16 listopada 1945 roku, podstawowymi formami pracy ideowo-wychowawczej z szeregowymi i podoficerami powinny być pogadanki, gawędy, informacje prasowe oraz praca świetlicowa[14]. Za ich pomocą należało osiągnąć:

a/ W zakresie wychowania wojskowego:
- wyrobienie poczucia wierności narodowi i jego demokratycznym władzom;
- przestrzeganie zasad żelaznej dyscypliny, utrwalenie solidarności i braterstwa broni z Armią Radziecką;
- znajomość wielkich czynów oręża polskiego i historii ludowego Wojska Polskiego.

b/ W zakresie historii Polski:
- znajomość podstawowych zagadnień politycznych, społecznych i kulturalnych dotyczących dziejów narodu polskiego.

c/ W zakresie nauki o Polsce współczesnej:
- uświadomienie sił społeczno-politycznych, które doprowadziły do wskrzeszenia państwa polskiego, znajomość ustroju i władz Polski Ludowej, zrozumienie istoty przemian społeczno-politycznych i gospodarczych zachodzących w kraju oraz konieczności jedności obozu demokratycznego;
- zrozumienie politycznego i gospodarczego znaczenia nowych granic Polski, które są podstawą niepodległego bytu narodowego.

d/ W zakresie zagadnień społecznych:
- znajomość podstawowych praw rozwoju społecznego;

- znajomość ważniejszych faktów i wydarzeń dotyczących walk mas ludowych o postęp społeczny;
- poznanie i zrozumienie wstecznej roli faszyzmu;
- kształtowanie nienawiści do wszelkich form ucisku społecznego.

e/ W zakresie znajomości geografii:
- znajomość podziału Polski na obszary geograficzne i gospodarcze, ze szczególnym uwzględnieniem ziem zachodnich i północnych;
- przyswojenie podstawowych wiadomości o sąsiadach Polski i innych ważniejszych państwach, o istniejących w nich ustrojach oraz ich roli politycznej, gospodarczej i militarnej[15].

Uzupełnieniem rozkazów Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego z 16 listopada 1945 roku i z 22 listopada 1946 roku była załączona do tego rozkazu instrukcja szefa GZPW WP, która szczegółowo określała zasady szkolenia politycznego w siłach zbrojnych[16]. Instrukcja ta została szczegółowo omówiona z oficerami na specjalnych zebraniach.

Programy zajęć politycznych opracowywał GZPW WP. Podawano w nich tematy, literaturę, pomoce poglądowe oraz ustalano metody, za pomocą których należało realizować poszczególne zajęcia. Tak na przykład we wrześniu i w październiku 1945 roku przeprowadzono zajęcia polityczne na następujące tematy: "Reforma rolna - zwycięstwo polskiej demokracji", "Perspektywy rozwojowe polskiej wsi", "Gospodarcza odbudowa Polski", "Zagospodarować ziemie zachodnie", "Jedność wielkich mocarstw zapewni pokój narodom", "ZSRR zadecydował o zwycięstwie - decyduje o pokoju", "Polityka zagraniczna odrodzonej Polski", "Odrodzona demokratyczna Polska", "Lenino - Berlin: szlak bojowy Wojska Polskiego", "Ośrodki przemysłowe w Polsce", "Władze i instytucje cywilne", "Stać na straży demokracji", "Żołnierz wzorowym obywatelem", "Ludność cywilna i wojsko"[17].

W szkoleniu politycznym szeroko wykorzystywano wydawane przez GZPW WP konspekty i materiały poglądowe. Dużo materiałów do pogadanek i gawęd z żołnierzami zawierały również miesięcznik "Praca polityczno-wychowawcza w wojsku", biuletyny GZPW WP i zarządów polityczno-wychowawczych, prasa; do informacji prasowych - wydawnictwo

"Co dzień niesie". Ogółem w latach 1945-1948 /do 30 listopada 1948 roku/ GZPW WP wydał 323 wydawnictwa dla szkolenia politycznego, o łącznym nakładzie 5 340 500 egzemplarzy, nie wliczając do tego materiałów poglądowych[18/].

Postępująca stabilizacja życia społeczno-politycznego i gospodarczego w Polsce, zwycięstwo sił demokratycznych w referendum ludowym i w wyborach do Sejmu Ustawodawczego, likwidacja głównych sił zbrojnego podziemia i nacjonalistycznego UPA, osiągnięcia trzyletniego planu odbudowy oraz umacnianie się zwartości i ludowego charakteru Wojska Polskiego pozwoliły przejść w 1947 roku do systematycznego i długotrwałego szkolenia wojsk, w tym również i szkolenia politycznego. Specjalna instrukcja GZPW WP nakazywała wprowadzić z dniem 1 listopada 1947 roku dwuletni program szkolenia politycznego żołnierzy. Program ten obejmował 208 zajęć, w tym123 - na tematy przewidziane w programie, 24 - na tematy aktualne, 48 zajęć kontrolnych i 13 - rezerwowych[19/]. Zajęcia na tematy przewidziane w programie podzielone zostały na sześć cykli. Cykl pierwszy, rekrucki, obejmował 15 zajęć, cykl drugi - wychowanie wojskowe 19 zajęc, cykl trzeci - Polska współczesna 41 zajęć, cykl czwarty - wybrane zagadnienia z historii Polski 19 zajęć, cykl piąty - geografia Polski 13 zajęć i cykl szósty - stosunki międzynarodowe 16 zajęć. Dwuletni program szkolenia politycznego w ludowym Wojsku Polskim obejmował podstawowe wiadomości o Polsce i świecie współczesnym, o tradycjach narodu i oręża polskiego, o prawach i obowiązkach żołnierza - obywatela.

Od marca 1948 roku zaczął obowiązywać nowo wprowadzony podręcznik szkolenia politycznego[20/]. Wszyscy oficerowie zostali zobowiązani do zapoznania się z jego treścią i do zdania egzaminu[21/]. Podręcznik ten obowiązywał tylko do października 1948 roku, po czym został wycofany[22/]. Dalsze szkolenie polityczne realizowano na podstawie sukcesywnie wydawanych przez GZPW WP konspektów. Obejmowały one problematykę przemian społeczno-politycznych zachodzących w Polsce oraz jedności polskiego ruchu robotniczego.

Przejście w 1947 roku do długofalowego, planowego szkolenia politycznego wpłynęło na podniesienie jego poziomu. Wprowadzono wiele nowych przedsięwzięć organizacyjnych i metodycznych,

troszczono się o należytą frekwencję na zajęciach, prowadzono systematyczną kontrolę wyników szkolenia. Dążono do rozbudzenia zainteresowania szkoleniem politycznym dowódców i sztabów jednostek, jak również samych szkolonych, między innymi przez współzawodnictwo w uzyskiwaniu jak najlepszych wyników. Przeprowadzone w siłach zbrojnych wiosną i jesienią 1948 roku inspekcje potwierdziły duży postęp w organizacji i poziomie szkolenia politycznego. Istniało jednak jeszcze sporo braków i słabości, które należało likwidować w następnym okresie pokojowego rozwoju ludowego Wojska Polskiego.

Szkoleniem politycznym objęto również oficerów. Do lipca 1947 roku szkolenie to było oparte na referatach wygłaszanych raz w tygodniu, głównie przez oficerów polityczno-wychowawczych, a także prelegentów spoza wojska. Z dniem 1 lipca 1947 roku zniesiono tę formę szkolenia politycznego oficerów, poprzestając na kształceniu i samokształceniu realizowanym w ramach KPS[23/]. Wkrótce jednak okazało się, że jest to niewystarczające, pomimo że w praktyce nie zrezygnowano z referatów dla oficerów, wygłaszanych co pewien czas, najczęściej przez lektorów GZPW WP i zarządów polityczno-wychowawczych. Pierwszym krokiem do ponownego wprowadzenia systematycznego szkolenia politycznego oficerów były organizowane już w 1947 roku, raz w miesiącu, dodatkowe zajęcia polityczne dla dowódców kompanii i plutonów. W styczniu 1948 roku postanowiono organizować raz na dwa miesiące w GZPW WP dwudniowe zajęcia dla kierowniczej kadry zarządów polityczno-wychowawczych[24/]. Obejmowały one problematykę filozofii marksistowskiej, socjologii i ekonomii politycznej.

Nowy system szkolenia politycznego oficerów wprowadzono 1 kwietnia 1948 roku[25/]. Wszystkich oficerów podzielono na grupy szkoleniowe, które odbywały zajęcia w ściśle określonych terminach. Oficerów liniowych podzielono na cztery grupy, a polityczno-wychowawczych na siedem grup. Szkolenie to było realizowane niezależnie od kształcenia i samokształcenia prowadzonego w ramach KPS. System ten został zmodyfikowany w listopadzie 1948 roku[26/].

Wprowadzono następujące szkolenie polityczne oficerów:

a/ szkolenie powszechne;

b/ szkolenie oficerów polityczno-wychowawczych;

c/ instruktaże przed zajęciami politycznymi z szeregowymi oraz zajęcia metodyczne dla kierowników grup szkolenia politycznego.

Szkolenie powszechne w formie wykładów, seminariów i informacji prasowych obejmowało wszystkich oficerów liniowych i prowadzone było dwa razy w miesiącu. Oficerowie polityczno-wychowawczy szkolili się w dotychczasowych grupach dwa dni w miesiącu, metodą seminaryjną. Podstawową formą przygotowania kierowników grup szkolenia politycznego do zajęć z szeregowymi były instruktaże. W czasie instruktaży omawiano metody prowadzenia pogadanek, wnioski z zajęć kontrolnych i egzaminów, kontrolowano wcześniej przygotowane konspekty, prezentowano pomoce poglądowe, ustalano pytania kontrolne. Instruktaże powinny odbywać się w pułkowych gabinetach lektorskich, odpowiednio urządzonych i zaopatrzonych w niezbędną literaturę. Także dla kierowników grup szkolenia politycznego organizowano krótkoterminowe kursy metodyczne.

Oprócz szkolenia politycznego szeregowców, podoficerów i oficerów ważne miejsce w wychowaniu ideowopolitycznym wszystkich żołnierzy zajmowały informacje prasowe. Objęci nimi byli wszyscy żołnierze, bez względu na stopień wojskowy i stanowisko. Na informacjach prasowych omawiano i komentowano najważniejsze wydarzenia w kraju i na arenie międzynarodowej.

Istotną rolę w wychowaniu żołnierzy spełniała również praca kulturalno-oświatowa, nazywana najczęściej pracą świetlicową. Po zakończeniu działań wojennych i walk z reakcyjnym podziemiem oraz przejściu jednostek do stałych garnizonów zaistniały warunki wzbogacenia treści i form pracy kulturalno-oświatowej z żołnierzami. Celem jej było:

- udostępnianie żołnierzom kulturalnej rozrywki i zorganizowanych form wypoczynku;
- dokształcanie żołnierzy w dziedzinie ogólnokształcącej, wojskowej i zawodowej;
- stworzenie żołnierzom sprzyjających warunków dla indywidualnej pracy samokształceniowej;

- informowanie żołnierzy poprzez gawędy i inne formy pracy świetlicowej o aktualnych problemach politycznych, gospodarczych i kulturalnych Polski i świata;
- podnoszenie poziomu kultury życia codziennego i towarzyskiego żołnierzy;
- pobudzanie twórczej i odtwórczej pracy artystycznej wśród uzdolnionych żołnierzy;
- wyrabianie wśród żołnierzy tężyzny fizycznej i zamiłowania do uprawiania sportu;
- wytwarzanie u żołnierzy ambicji świadomego uczestnictwa w odbudowie kraju i w różnych dziedzinach życia społeczno-politycznego[27].

Pracę kulturalno-oświatową w wojsku prowadzono głównie w świetlicach żołnierskich i podoficerskich, w klubach oficerskich i w Domach Żołnierza.

Na szczególne podkreślenie zasługują osiągnięcia ludowego Wojska Polskiego w dziedzinie walki z analfabetyzmem. Już w pierwszych miesiącach po zakończeniu działań wojennych poszczególne okręgi wojskowe organizowały nauczanie początkowe we własnym zakresie. Tak na przykład w łódzkim okręgu wojskowym nauka prowadzona była w dwóch grupach: analfabetów i półanalfabetów. Lekcje odbywały się codziennie, a żołnierze uczęszczający na kursy byli w tym czasie zwalniani ze wszystkich zajęć służbowych. Zapewniano im również wszelkie pomoce naukowe[28].

Nowy okres w zwalczaniu analfabetyzmu wśród żołnierzy zapoczątkowany został rozkazem ministra obrony narodowej z 3 czerwca 1947 roku[29]. "Żołnierze analfabeci - czytamy w rozkazie - oraz żołnierze nie dość biegli w czytaniu i pisaniu podlegają przymusowej nauce w okresie odbywania służby wojskowej"[30]. W uzupełnieniu rozkazu GZPW WP wydał instrukcję, która zawierała zasady organizacyjne, plany i programy nauczania żołnierzy - analfabetów oraz wykaz pomocy naukowych i sposoby ich wykorzystania[31]. Rozkaz z 3 czerwca 1947 roku wyprzedzał niemal o dwa lata obowiązującą w całym kraju ustawę o likwidacji analfabetyzmu w Polsce[32].

Nauczanie żołnierzy analfabetów odbywało się w żołnierskich szkołach początkowych. Szkoły te dzieliły się na dwa stopnie nauczania. Pierwszy stopień obejmował wszystkich analfa-

betów, natomiast drugi - tych żołnierzy, którzy ukończyli z wynikiem pomyślnym stopień pierwszy lub posiadali wiadomości z zakresu dwóch oddziałów szkoły powszechnej. Żołnierska szkoła początkowa trwała od 5 do 6 miesięcy, a celem jej było nauczenie żołnierzy - analfabetów czytania i pisania[33].

Do akcji oświatowej w wojsku, w tym również i do walki z analfabetyzmem, włączyły się takie organizacje, jak: TPŻ, KPS, Liga Kobiet, a od jesieni 1948 roku również ZMP. W ten sposób powstał w siłach zbrojnych zintegrowany system oddziaływań wychowawczych, zmierzający do realizacji podstawowych zadań oświaty dorosłych.

Praca ideowo-wychowawcza w wojsku w okresie referendum ludowego i wyborów do Sejmu Ustawodawczego

Podstawowym problemem politycznym w Polsce w 1946 roku były wybory do Sejmu Ustawodawczego. PPR już we wrześniu 1945 roku wystąpiła z koncepcją utworzenia bloku wyborczego wszystkich legalnie działających partii i stronnictw politycznych, wchodzących w skład Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej i pójścia do wyborów z jedną wspólną listą. Propozycja ta została poparta przez PPS, SL i SD, natomiast odrzucona przez Polskie Stronnictwo Ludowe i Stronnictwo Pracy. W tej sytuacji PPR zaproponowała w marcu 1946 roku odroczenie terminu wyborów do czasu likwidacji reakcyjnego podziemia zbrojnego i osłabienia wpływów PSL wśród części społeczeństwa, szczególnie na wsi. Obie partie robotnicze: PPR i PPS wystąpiły również z inicjatywą przeprowadzenia referendum na temat najistotniejszych zagadnień ustrojowych i politycznych kraju. Inicjatywę tę poparło SL i SD. W dniu 27 kwietnia 1946 roku X Sesja Krajowej Rady Narodowej przyjęła ustawę o referendum, a 10 maja Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej wyznaczył termin referendum na 30 czerwca 1946 roku. Społeczeństwo miało w referendum odpowiedzieć "tak" lub "nie" na trzy pytania:

1. Czy jesteś za zniesieniem senatu?
2. Czy chcesz utrwalenia w przyszłej konstytucji ustroju gospo-

darczego wprowadzonego przez reformę rolną i unarodowienie podstawowych gałęzi gospodarki narodowej, z zachowaniem ustawowych uprawnień inicjatywy prywatnej?

3. Czy chcesz utrwalenia zachodnich granic Państwa Polskiego na Bałtyku, Odrze i Nysie Łużyckiej?[34/]

PPR i cały blok stronnictw demokratycznych zwrócił szczególną uwagę na propagandowe przygotowanie referendum. Wzięło w nim udział również ludowe Wojsko Polskie. W lutym i marcu 1946 roku rozwinięto w wojsku szeroką kampanię propagandową na rzecz wspólnego bloku partii i stronnictw demokratycznych i prawa żołnierzy do głosowania. Z ostrą krytyką w wojsku spotkała się teza PSL o "apolityczności wojska". Dlatego, gdy na wniosek Biura Politycznego KC PPR z marca 1946 roku powołana została Państwowa Komisja Bezpieczeństwa, przewodniczącym jej został minister obrony narodowej marszałek Michał Rola-Żymierski. Zadaniem komisji było zabezpieczenie przebiegu referendum ludowego i wyborów do Sejmu Ustawodawczego. Do realizacji tego zadania włączeni zostali również żołnierze ludowego Wojska Polskiego.

Udział wojska w referendum ludowym, zgodnie z wytycznymi szefów GZPW WP i Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, obejmował trzy płaszczyzny działań:

"a/ Przeprowadzenie referendum wewnątrz wojska i związana z tym akcja wieców, zebrań itd., organizacja głosowania w jednostkach, które będą określone oddzielnym zarządzeniem.

b/ Udział wojska w akcji propagandowej przed referendum wśród ludności cywilnej.

c/ Zapewnienie bezpieczeństwa przed i w czasie przeprowadzenia referendum /walka z bandami, ochrona lokali wyborczych itd./ - unormowane dodatkowym zarządzeniem"[35/].

Referendum ludowe miało być dla żołnierzy ludowego Wojska Polskiego "... potrójnym egzaminem patriotyzmu, sprawności organizacyjnej i oddania sprawie Polski Ludowej"[36/]. Aby żołnierze mogli zdać ten egzamin pomyślnie, należało przeprowadzić w całym wojsku szeroką pracę polityczno-wychowawczą.

Zgodnie z wytycznymi szefa GZPW WP, cała działalność polityczno-wychowawcza w wojsku w okresie od 10 maja do 30 czerwca 1946 roku powinna być poświęcona przygotowaniom do referendum ludowego. Przed aparatem polityczno-wychowawczym w tym czasie - czytamy w wytycznych - stały następujące zadania:

"a/ Przez dokładne przerobienie z całym składem osobowym materiałów X Sesji KRN, poprzez pogadanki, gawędy i referaty oficerskie, wiece i zebrania przygotować cały skład osobowy do odpowiedzi trzy razy "tak", w głosowaniu ludowym 30 czerwca 1946 roku.

b/ Rozwinąć przed referendum szeroką pracę wśród ludności cywilnej, sprawnie przeprowadzić akcje wojskowych brygad propagandowych, pracujących wśród ludności cywilnej w miesiącu czerwcu. Starannie dobierać ludzi, wysunąć najlepszych aktywistów, uczestników brygad świadczeń rzeczowych, najlepszych aktywistów oficerów liniowych do pracy w brygadach. Przygotować ich należycie na kursach pułkowych i specjalnych seminariach oficerskich i w pracy indywidualnej do udziału w brygadach.

Oficerowie polityczno-wychowawczy pracujący w brygadach winni okazać maksimum inicjatywy i wysiłku. Pracę w brygadach polecam uważać za sprawdzian wartości oficerów jako pracowników polityczno-wychowawczych"[37/].

Wojsko przygotowało się rzetelnie do wykonania zadań związanych z referendum. W jednostkach wojskowych przeprowadzono wiele przedsięwzięć polityczno-szkoleniowych i propagandowych[38/]. Wszystkie okręgi wojskowe wysłały w teren grupy ochronno-propagandowe. 36 400 żołnierzy ludowego Wojska Polskiego wspólnie z żołnierzami KBW, funkcjonariuszami MO, UB i ORMO ochraniało 10 293 obwody głosowania i prowadziło szeroką działalność propagandową wśród społeczeństwa[39/].

Udział żołnierzy ludowego Wojska Polskiego w referendum ludowym przyczynił się do zdecydowanego zwycięstwa sił demokratycznych. Przeważająca większość 13 604 451 uprawnionych do głosowania odpowiedziała na wszystkie trzy pytania "tak", popierając tym samym program i działalność władzy ludowej. Była to pierwsza wielka akcja polityczna z udziałem wojska, w której walka zbrojna z reakcyjnym podziemiem splatała się z działalnością polityczno-propagandową w wojsku i wśród społeczeństwa. Postawę żołnierzy w tej akcji ocenił minister obrony narodowej w specjalnym rozkazie z 7 lipca 1946 roku, w którym między innymi czytamy: "Wraz z całym narodem spełniliście i Wy, żołnierze, chlubnie swój obowiązek obywatelski w czasie głosowania ludo-

wego. Wykazaliście ideową jedność i zwartość. Trzykrotne "tak" w Waszych szeregach było wspaniałym dowodem siły moralno-politycznej Wojska Polskiego. Byliście pierwszymi żołnierzami w Polsce, którzy nie tylko głosowali razem z narodem, ale którzy nieśli słowa uświadomienia i prawdy o Polsce do najdalszych i najbardziej zapadłych zakątków kraju"[40]. Natomiast szef GZPW WP w wydanym zarządzeniu stwierdzał, że udział żołnierzy w referendum ludowym był "... wielkim egzaminem politycznym dla naszego wojska" i egzamin ten zdało ono bardzo dobrze[41]. W lipcu 1946 roku w jednostkach i garnizonach wojskowych odbyły się z udziałem przedstawicieli społeczeństwa zloty przodujących żołnierzy - członków brygad propagandowych, na których dokonano uroczystego podsumowania wyników udziału ludowego Wojska Polskiego w referendum.

Zwycięstwo sił demokratycznych w referendum ludowym nie oznaczało zakończenia walki z siłami reakcji i zbrojnym podziemiem. Pomimo poprawy sytuacji gospodarczej w kraju, lepszego zaopatrzenia rynku w artykuły pierwszej potrzeby, zniesienia świadczeń rzeczowych, wzrostu płac i innych osiągnięć ludowego państwa, siły reakcji posiadały jeszcze wpływy wśród części społeczeństwa w kraju. Liczyły one na sukcesy w wyborach do Sejmu Ustawodawczego.

Prezydium KRN wyznaczyło termin przeprowadzenia wyborów na 19 stycznia 1947 roku. Tak jak w referendum ludowym, również i w wyborach do Sejmu Ustawodawczego wzięło udział ludowe Wojsko Polskie. Jego zadania zostały określone w rozkazie Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego z 4 listopada 1946 roku, w którym czytamy między innymi: "Zadaniem WP jest zapewnienie, poprzez wzmożoną walkę z bandytyzmem, warunków koniecznych dla przeprowadzenia demokratycznych wyborów w kraju, ochrona komisji wyborczych, zapewnienie spokoju i bezpieczeństwa w całym kraju. Zadaniem i obowiązkiem Wojska Polskiego jest przedstawienie jasno i wyraźnie najszerszym masom narodu pozycji, jaką żołnierz polski zajmuje w decydującej walce toczącej się o utrwalenie demokracji w kraju"[42]. Dla realizacji tych zadań rozkaz powołał grupy ochronno-propagandowe. Działały one we wszystkich obwodach i okręgach wyborczych, a ich liczebność była uzależniona od liczby i aktywności działań na danym terenie reakcyjnych oddziałów zbrojnych[43].

Udział żołnierzy ludowego Wojska Polskiego w kampanii wyborczej do Sejmu Ustawodawczego dzielił się na trzy okresy:

1/ od listopada do 3 grudnia 1946 roku pracy szkoleniowo-przygotowawczej do udziału w akcji wyborczej;

2/ od 4 do 21 grudnia 1946 roku pierwszy etap działalności grup ochronno-propagandowych w terenie;

3/ od 3 do 20 stycznia 1947 roku drugi etap działalności grup ochronno-propagandowych w terenie[44/].

W pierwszym okresie przeszkolono na specjalnych kursach wszystkich żołnierzy wchodzących w skład grup ochronno-propagandowych[45/]. Omówiono na nich między innymi znaczenie wyborów do Sejmu Ustawodawczego, program wyborczy bloku partii i stronnictw demokratycznych, zadania i metody pracy propagandowo-agitacyjnej wśród społeczeństwa, argumenty przeciwko wrogiej propagandzie i inne. Przygotowano również odpowiednie materiały propagandowe, zespoły artystyczne, grupy medyczne itp.

W drugim i trzecim okresie zadaniem grup ochronno-propagandowych było:

- pokazać najszerszym masom chłopskim, że żołnierze ludowego Wojska Polskiego stoją w pierwszym szeregu walczących o utrwalenie wolności, niepodległości i demokracji w Polsce;
- poprawić stan bezpieczeństwa w kraju przez aktywną walkę z reakcyjnym zbrojnym podziemiem;
- przeciwdziałać wrogiej propagandzie, doprowadzić do najbardziej zapadłych miejscowości prawdę o Polsce Ludowej[46/].

W trzecim okresie kampanii wyborczej żołnierze ochraniali również lokale wyborcze i umożliwiali głosującym udział w wyborach.

W pracy 2553 grup ochronno-propagandowych wzięło udział 62 438 żołnierzy ludowego Wojska Polskiego[47/]. Działali oni wspólnie z żołnierzami KBW, funkcjonariuszami MO, UB i ORMO, a także z aktywem partii i stronnictw demokratycznych. Swoją działalnością polityczno-propagandową objęli ponad 35 000 gromad, zorganizowali 42 150 wieców z udziałem 7 500 000 mieszkańców, zorganizowali 20 000 komitetów obywatelskich i ponad 1200 kół Związku Samopomocy Chłopskiej. Zespoły artystyczne dały ponad 3500 występów, które oglądało 1 200 000 osób[48/]. Żołnierze prowadzili również indywidualną pracę polityczno-

-propagandową, której nie można ocenić żadnymi liczbami. Ponadto sama obecność żołnierzy w terenie paraliżowała działalność reakcyjnego podziemia zbrojnego i umożliwiała partiom i stronnictwom demokratycznym pracę polityczno-propagandową. Pomimo to w okresie od 5 grudnia 1946 roku do 25 stycznia 1947 roku podziemie to dokonało 31 napadów na lokale wyborcze, 40 napadów na członków komisji wyborczych, 71 napadów na osoby chroniące lokale wyborcze oraz 837 napadów rabunkowo-terrorystycznych. Zamordowano 262 osoby, w tym 64 żołnierzy. W wyniku przeciwdziałań wojska i organów bezpieczeństwa zginęło 341 członków reakcyjnych oddziałów zbrojnych, 95 zostało rannych, a 2528 członków i ich współpracowników zostało aresztowanych[49].

Szeroką pracę ideowo-wychowawczą i propagandową związaną z wyborami do Sejmu Ustawodawczego prowadzono również z żołnierzami nie zaangażowanymi bezpośrednio w akcji wyborczej. W dwuczęściowej pogadance pt. "Nasi kandydaci" zapoznano wszystkich żołnierzy, również i członków grup ochronno-propagandowych, z sylwetkami wojskowych kandydatów na posłów do Sejmu. Organizowano z nimi uroczyste spotkania. Szeroko rozwinięto działalność propagandową. Prowadzono ją pod hasłami: "Zwycięstwo Bloku Demokratycznego w wyborach ustali niepodległość Polski", "Żołnierz wywalczył Polskę Demokratyczną, a jej zdobycze utrwali w wyborach", "Dzięki Demokracji żołnierz po raz pierwszy pełnoprawnym obywatelem" i innymi[50]. W przeddzień wyborów we wszystkich jednostkach wojskowych wygłoszono pogadanki na temat "Jutro wybory"[51]. Koszarom nadano odświętny wygląd. Udanie się żołnierzy do urn wyborczych poprzedziły uroczyste apele poranne i wspólne śniadania szeregowców i kadry. Samo głosowanie miało jednocześnie charakter patriotycznej manifestacji. Postawa żołnierzy podczas akcji przedwyborczej i w czasie samych wyborów świadczyła o ich oddaniu Polsce Demokratycznej.

Wybory zakończyły się zdecydowanym zwycięstwem sił demokratycznych. Istotny wkład do tego zwycięstwa wniosło ludowe Wojsko Polskie. W dniu 8 lutego 1947 roku w Warszawie odbył się centralny zlot aktywistów-członków grup ochronno-propagandowych, na którym podsumowano wkład żołnierzy w zwycięstwo wyborcze. Dla jego uczczenia w dniu następnym na Placu Zwycięstwa w Warszawie odbyła się defilada wojskowa. Udział żołnierzy

w referendum ludowym i w wyborach do Sejmu Ustawodawczego był wyrazem ich patriotyzmu, dojrzałości politycznej i oddania Polsce Ludowej.

Działalność polityczno-wychowawcza wśród żołnierzy walczących przeciwko zbrojnemu podziemiu

Jednym z istotnych zadań stojących przed ludowym Wojskiem Polskim po zakończeniu działań wojennych było zapewnienie, wspólnie z siłami KBW, MO, UBP bezpieczeństwa wewnątrz kraju. Bezpieczeństwu temu zagrażało przede wszystkim reakcyjne, zbrojne podziemie. Dokonywało ono napadów na działaczy demokratycznych, na funkcjonariuszy MO i BP, żołnierzy WP i KBW, stosowało dywersję i sabotaż, zastraszało ludność cywilną, wzywało do bojkotu wszelkich zarządzeń władz państwowych. Akcjom zbrojnym podziemia towarzyszyła działalność agitacyjno-propagandowa, której celem było również osłabienie zwartości ideowo-moralnej, siły bojowej i dyscypliny ludowego Wojska Polskiego.

Po podjęciu decyzji użycia wojska do walki ze zbrojnym podziemiem, przed dowódcami i pracownikami aparatu polityczno-wychowawczego stanęło zadanie przygotowania do niej żołnierzy pod względem politycznym. Starano się to osiągnąć poprzez:

1/ wytwarzanie ogólnej atmosfery potępienia reakcyjnego podziemia za pomocą wyjaśniania celów i metod walki reakcji z władzą ludową, omawiania jej zbrodniczej działalności, ukazywania celów, treści, form i metod reakcyjnej działalności agitacyjno-propagandowej przeciwko wojsku;
2/ pobudzanie gotowości i chęci aktywnej walki z siłami zbrojnego podziemia, zainteresowanie żołnierzy jej wynikami;
3/ kształtowanie wśród żołnierzy potrzeby współdziałania w walce ze zbrojnym podziemiem z żołnierzami KBW, funkcjonariuszami MO i UBP.

Problemy te szeroko omawiano w czasie szkolenia politycznego, w referatach dla oficerów, w pracy z aktywem, w czasie pogadanek, gawęd itp. Pracę polityczno-wychowawczą w jednostkach wojskowych walczących bezpośrednio z reakcyjnym podziemiem charakteryzowały dążenia do jak najlepszego zabezpieczenia akcji bojowych.

Starano się wytworzyć wśród żołnierzy atmosferę potępienia członków zbrojnego podziemia. Wykorzystywano w tym celu, między innymi, mordy i bestialstwa popełniane przez to podziemie na osobach cywilnych, żołnierzach, funkcjonariuszach MO czy UBP. Przykładem może być śmierć zastępcy dowódcy do spraw polityczno-wychowawczych 1 pułku piechoty 1 dywizji piechoty im. T.Kościuszki kpt. Eugeniusza Oksanicza, która nastąpiła w następujących okolicznościach. W dniu 8 lipca 1945 roku wydzielony oddział pp okrążył w lesie koło wsi Czarna Białostocka zbrojny oddział reakcyjnego podziemia. Kpt. Eugeniusz Oksanicz, chcąc zapobiec niepotrzebnemu przelewowi krwi, osobiście, z bliskiej odległości, wezwał członków tego oddziału do złożenia broni. W odpowiedzi został zabity serią z automatu. Pogrzeb kpt. Eugeniusza Oksanicza, który się odbył w Białymstoku, stał się wielką manifestacją poparcia dla władzy ludowej. Wydarzenie to zostało szeroko wykorzystane w pracy polityczno-wychowawczej w całym wojsku.

Przed każdą akcją zbrojną przeciwko reakcyjnemu podziemiu aparat polityczno-wychowawczy starał się wytwarzać wśród żołnierzy nastrój ofensywności oraz przeciwdziałać wrogiej propagandzie. Aparat polityczno-wychowawczy prowadził również pracę polityczno-propagandową wśród ludności cywilnej. Organizował wiece, rozpowszechniał prasę, ulotki, zachęcał do współdziałania w zwalczaniu reakcyjnego podziemia.

Praca polityczno-wychowawcza w jednostkach wojskowych biorących udział w walkach z reakcyjnym podziemiem miała na celu zapewnienie dobrego wykonania stawianych zadań bojowych. Pomimo pewnych braków i niedociągnięć praca ta w znacznej mierze przyczyniała się do likwidacji reakcyjnego, zbrojnego podziemia.

Ludowe Wojsko Polskie wzięło również udział w zwalczaniu działających na południowo-wschodnich terenach Polski sił nacjonalistów ukraińskich zorganizowanych w Ukraińską Powstańczą Armię. Przed pracownikami polityczno-wychowawczymi oddziałów ludowego Wojska Polskiego, biorących bezpośredni udział w walce z UPA, stanęło trudne zadanie. Przede wszystkim należało przekonać żołnierzy, że walka ta jest konieczna dla bezpieczeństwa i pokojowego rozwoju ludowego państwa polskiego. Potwierdzały to między innymi okrucieństwa stosowane wobec ludności polskiej przez bojówki UPA. To przekonywało żołnierzy o konieczności likwi-

dacji oddziałów nacjonalistów ukraińskich. Istotne znaczenie miało również zapewnienie walczącym żołnierzom odpowiednich warunków socjalno-materialnych, co w pierwszych latach powojennych nie było zadaniem łatwym. Oficerowie polityczno-wychowawczy, wspólnie z aparatem kwatermistrzowskim i służbą zdrowia, starali się te zadania rozwiązywać.

Istniejąca sytuacja społeczno-polityczna w kraju i udział żołnierzy w walkach z nacjonalistami ukraińskimi rzutowały również na treści i formy szkolenia politycznego i pracy agitacyjno-propagandowej. Omawiano w nich formy i metody walki z UPA, znaczenie dyscypliny, czujności i zachowania tajemnicy wojskowej dla wyników tej walki. Przedsięwzięcia te miały na celu utrzymanie wysokiego stanu moralno-politycznego i gotowości bojowej walczących oddziałów. Starano się również kształtować wśród żołnierzy właściwy stosunek do ludności ukraińskiej.

Po śmierci wiceministra obrony narodowej gen. Karola Świerczewskiego i powołaniu, rozkazem Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z 18 kwietnia 1947 roku, Grupy Operacyjnej "Wisła" walka z oddziałami nacjonalistów ukraińskich wkroczyła w nowy etap[52/]. Trwał on ponad trzy miesiące. Celem pracy polityczno-wychowawczej w oddziałach ludowego Wojska Polskiego wchodzących w skład Grupy Operacyjnej "Wisła" było:

- uświadomienie żołnierzom politycznych przesłanek i ogólnopaństwowego znaczenia prowadzonych działań bojowych;
- moralno-polityczne przygotowanie żołnierzy do bezwzględnej walki z oddziałami UPA aż do ostatecznej ich likwidacji, zachowanie maksymalnej czujności i dyscypliny oraz humanitarnej postawy wobec ukraińskiej ludności cywilnej[53/].

W okresie ponad trzymiesięcznego trwania operacji "Wisła" główny wysiłek pracowników polityczno-wychowawczych skierowany był na mobilizowanie żołnierzy do jak najlepszego wykonania postawionych zadań bojowych[54/]. Praca polityczno-wychowawcza w tym okresie prowadzona była w warunkach polowych, zbliżonych do wojennych. Najczęściej stosowane formy i metody to gawędy, praca indywidualna z żołnierzami, gazetki ścienne i polowe, ulotki, biuletyny sławy itp. Realizowano również, chociaż z trudnościami, planowe szkolenie polityczne. Praca polityczno-wychowawcza w okresie akcji "Wisła" spełniła swoje cele, a zdobyte doświad-

czenia były wykorzystywane w dalszej działalności aparatu polityczno-wychowawczego[55].

Praca polityczno-wychowawcza z żołnierzami uczestniczącymi w akcjach i organizacjach społeczno-gospodarczych

Tak jak w wielu akcjach społeczno-politycznych nie zabrakło żołnierzy ludowego Wojska Polskiego również w akcji osiedleńczej na ziemiach zachodnich i północnych. Wnieśli oni duży wkład w przywracanie na nich polskości, w zapewnienie spokoju i bezpieczeństwa ich mieszkańcom oraz jako osadnicy w ich zasiedlenie i zagospodarowanie. Decyzję o osadnictwie wojskowym na tych ziemiach podjęła KRN na sesji obradującej od 3 do 6 maja 1945 roku. Zasiedlenie pasa nadgranicznego wzdłuż Odry i Nysy Łużyckiej przez żołnierzy traktowano jako swego rodzaju zadośćuczynienie za ich wkład w zwycięstwo nad faszyzmem hitlerowskim na wszystkich frontach drugiej wojny światowej[56]. Decyzja ta wzbudziła duże zainteresowanie i zadowolenie u wielu żołnierzy, szczególnie starszych wiekiem oraz pochodzących z ziem zaburzańskich.

Osadnictwo wojskowe, jak o tym świadczyła specjalna instrukcja GZPW WP z 18 czerwca 1945 roku, znalazło się również w centrum zainteresowania aparatu polityczno-wychowawczego[57]. Sporządzano listy żołnierzy celem nadania im lub ich rodzinom ziemi na ziemiach zachodnich i północnych. Prowadzono szeroką działalność propagującą osadnictwo na tych ziemiach. Inicjowano pisanie na ten temat listów do rodzin żołnierzy oraz wysyłano wojskowe grupy operacyjne do powiatów i gmin, w których osiedlali się żołnierze, celem niesienia im pomocy[58].

Pierwszy etap osadnictwa wojskowego trwał do jesieni 1945 roku. W tym czasie na terenach przeznaczonych na ten cel osiedliło się 57 095 żołnierzy i członków ich rodzin. Drugi etap osadnictwa rozpoczął się w październiku 1945 roku i trwał do lipca 1948 roku. W tym okresie osadnictwo wojskowe włączone zostało do osadnictwa ogólnopaństwowego, chociaż funkcjonowało na specjalnych zasadach[59]. Podstawowym zadaniem aparatu poli-

tyczno-wychowawczego była pomoc organizacyjno-materialna żołnierzom osadnikom, prowadzona głównie przez Związek Osadników Wojskowych. Głównym zadaniem związku było niesienie pomocy w organizacji osadnictwa wojskowego, umacnianie polskości na ziemiach odzyskanych, zagospodarowanie tych ziem, troszczenie się o warunki socjalno-materialne osadników wojskowych i reprezentowanie ich interesów wobec władz państwowych, rozwijanie wśród osadników pracy społeczno-politycznej i kulturalno-oświatowej[60]. Związek Osadników Wojskowych, który istniał do września 1948 roku, odegrał istotną rolę w propagowaniu i rozwijaniu osadnictwa wojskowego. Do lipca 1948 roku na ziemiach odzyskanych osiedliło się 174 918 rodzin wojskowych, liczących ponad 500 000 osób, co stanowiło 11,9% ogółu osadników. Był to żołnierski wkład w zagospodarowanie piastowskich ziem nad Bałtykiem, Odrą i Nysą Łużycką.

Ludowe Wojsko Polskie wzięło również udział w pracach rolnych. Już wiosną 1945 roku żołnierze 1 armii Wojska Polskiego prowadzili prace polowe na terenach Pomorza Zachodniego. Po zakończeniu działań wojennych, począwszy od lipca 1945 roku, jednostki 1 i 2 armii Wojska Polskiego uczestniczyły w żniwach i w pracach rolnych, głównie na ziemiach zachodnich i północnych. Skierowano do nich około 60% stanów osobowych oddziałów i znaczne ilości sprzętu wojskowego[61]. Żołnierze udzielali pomocy głównie rodzinom wojskowym, rodzinom poległych żołnierzy i partyzantów, wdowom i sierotom, gospodarstwom nie posiadającym koni oraz dużym gospodarstwom uspołecznionym.

Podstawowym zadaniem aparatu polityczno-wychowawczego jednostek uczestniczących w pracach żniwnych i polowych było mobilizowanie żołnierzy do wytężonej pracy. Wyjaśniano społeczno-polityczne i gospodarcze znaczenie udziału żołnierzy w tych pracach. Wykorzystywano do tego celu aktyw żołnierski. Prasa wojskowa zamieszczała na ten temat wiele artykułów, propagowała współzawodnictwo pracy wśród żołnierzy. Dla żołnierzy pracujących w polu wydawano codzienne gazetki polowe, biuletyny żniwne, ulotki, organizowano tablice współzawodnictwa i fotomontaże. Dbano również o warunki socjalno-bytowe pracujących żołnierzy, o ich wypoczynek.

Uzyskane w 1945 roku doświadczenia w pracy polityczno-wychowawczej z żołnierzami uczestniczącymi w pracach żniwnych i polowych były wykorzystywane w następnych latach. Wiosną 1946 roku wielu żołnierzy pochodzących ze wsi otrzymało urlopy, które wykorzystywali do pomocy rodzinom w pracach polowych.

Istotne znaczenie w pomocy wojska dla wsi w 1948 roku odgrywała praca Wojskowych Brygad Remontowych. Pracowały one w Ośrodkach Maszyn Rolniczych[62]. Uczestniczyli w nich żołnierze posiadający odpowiednie kwalifikacje techniczne i właściwą postawę moralno-polityczną. Za dobór żołnierzy do brygad i za ich zachowanie się odpowiedzialność ponosił aparat polityczno-wychowawczy. Brygady te oprócz pomocy technicznej prowadziły również wśród ludności wiejskiej pracę propagandową. Popularyzowały ideę sojuszu robotniczo-chłopskiego, mechanizacji rolnictwa, a także cele i zadania Przysposobienia Rolniczo-Wojskowego i Powszechnej Organizacji "Służba Polsce".

Przysposobienie rolnicze młodzieży wiejskiej było prowadzone przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Związek Samopomocy Chłopskiej już w latach 1945-1946. Natomiast przysposobienie wojskowe młodzieży zaczęto realizować od stycznia 1946 roku[63]. Zgodnie z uchwałą KC PPR z 4 czerwca 1945 roku przysposobienie wojskowe i wychowanie fizyczne miało na celu przygotować młodzież do służby wojskowej, poszerzyć możliwości oddziaływania ideowopolitycznego na tę część młodzieży, która pozostawała poza wpływami demokratycznych organizacji młodzieżowych, wpływać na rozwój sportu i polityczne wychowanie sportowców[64]. Dużej pomocy udzielało wojsko w rozwoju przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego młodzieży.

Zarządzeniem ministra rolnictwa i reform rolnych z 11 marca 1947 roku powołane zostało Przysposobienie Rolniczo-Wojskowe[65]. Zostało ono zorganizowane na bazie wiejskich hufców przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego. Miało na celu podniesienie poziomu gospodarczego wsi przez powszechne kształcenie zawodowe młodzieży wiejskiej, rozwój różnych form przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego młodzieży oraz kształtowanie właściwych postaw społeczno-obywatelskich przyszłych żołnierzy. Wszechstronnej pomocy PRW udzieliło ludowe Wojsko Polskie. Bezpośrednią odpowiedzialnością za sprawne

zorganizowanie PRW obarczony został aparat polityczno-wychowawczy. Do pracy tej skierowano odpowiednią liczbę oficerów. Organizowano kursy dla instruktorów PRW, których kierownikami i wykładowcami byli oficerowie. Na organizowanych obozach junackich wprowadzono stanowiska zastępców komendantów do spraw polityczno-wychowawczych, którymi byli oficerowie polityczno-wychowawczy. Funkcje lektorów i instruktorów propagandy i dowódców plutonów pełnili oficerowie i podchorążowie Oficerskiej Szkoły Polityczno-Wychowawczej w Łodzi. Prowadzili oni z junakami zajęcia polityczne, organizowali działalność kulturalno-oświatową. Te i inne formy pracy ideowo-wychowawczej miały istotny wpływ na kształtowanie przekonań i postaw młodzieży wiejskiej. Działalnością oficerów i podchorążych w PRW kierował od kwietnia 1947 roku wydział pracy z ludnością cywilną II oddziału GZPW WP. Dzięki pomocy wojska PRW rozwijało się szybko i osiągało duże sukcesy, co między innymi potwierdził zorganizowany w Gnieźnie od 25 do 26 maja 1947 roku zlot junaków. O randze zlotu świadczyło przybycie na spotkanie z młodzieżą prezydenta Bolesława Bieruta i marszałka Michała Roli-Żymierskiego. Doświadczenia organizacyjne i pedagogiczne uzyskane w pracy z młodzieżą w ramach PRW wykorzystane zostały w Powszechnej Organizacji "Służba Polsce".

Powszechna Organizacja "Służba Polsce" powołana została uchwałą Sejmu PRL 25 lutego 1948 roku. Stały przed nią następujące zadania:

- włączenie młodzieży do pracy nad odbudową i rozwojem kraju;
- wychowanie młodego pokolenia Polaków w duchu miłości ojczyzny, sprawiedliwości społecznej i przyjaźni z wszystkimi narodami, kształtowanie cnót obywatelskich;
- kształcenie wykwalifikowanych pracowników dla potrzeb gospodarki narodowej, kształtowanie wśród młodzieży nowego, socjalistycznego stosunku do pracy;
- przygotowanie młodzieży do obrony ojczyzny, przez przysposobienie wojskowe i rozwój sportu;
- rozwój fizyczny młodzieży przez wychowanie fizyczne i sport[66/].

Obowiązkiem przysposobienia zawodowego i wojskowego w ramach Powszechnej Organizacji "Służba Polsce" objęto całą młodzież polską obojga płci w wieku od 16 do 21 lat oraz tych

mężczyzn, którzy nie odbyli zasadniczej służby wojskowej do trzydziestego roku życia. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi Powszechnej Organizacji "Służba Polsce" były organizowane na zasadzie terytorialnej lub funkcjonalnej hufce, dzielące się na plutony, drużyny i patrole. Obowiązek okresowej pracy młodzież spełniała w brygadach Powszechnej Organizacji "Służba Polsce".

Do pracy w Powszechnej Organizacji "Służba Polsce" oddelegowano odpowiednią liczbę oficerów ludowego Wojska Polskiego, głównie tych, którzy posiadali już doświadczenia w pracy z młodzieżą. To oni, szczególnie w początkowym okresie rozwoju tej organizacji, organizowali hufce, brygady, opracowywali programy szkoleniowo-wychowawcze, szkolili kadry instruktorskie i przygotowywali bazę materiałowo-techniczną.

Zgodnie z rozkazem ministra obrony narodowej, aktywny udział w rozwoju Powszechnej Organizacji "Służba Polsce" wziął aparat polityczno-wychowawczy[67]. W początkowym okresie jej rozwoju GZPW WP skierował do niej stu oficerów polityczno-wychowawczych. Popularyzowali oni Powszechną Organizację "Służba Polsce" w wojsku i w społeczeństwie, uczestniczyli w szkoleniu instruktorów tej organizacji, brali udział w uroczystych poborach junaków, prowadzili pracę ideowo-wychowawczą w hufcach i brygadach. Celem tej działalności było wychowanie młodzieży na świadomych i zaangażowanych obywateli Polski Ludowej. Do pracy z junakami Powszechnej Organizacji "Służba Polsce", podobnie jak organizacji przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego, byli angażowani również członkowie KPS. Udział ludowego Wojska Polskiego, w tym i aparatu polityczno-wychowawczego, w organizacji i rozwoju Powszechnej Organizacji "Służba Polsce", w ideowopolitycznym wychowaniu junaków w poważnym stopniu przyczynił się do realizacji zadań, jakie przed nią stały.

P r z y p i s y

1. Regulamin Służby Wewnętrznej, cz.I i II, 1945, s.7, 9, 21.
2. Główne problemy pracy polityczno-wychowawczej w nowym okresie omówiono na seminarium zastępców dowódców jednostek wojskowych do spraw polityczno-wychowawczych, które odbyło się w GZPW WP w dniach od 25 do 31.05.1945r., CAW, prot. 21/52, t.2720, k.1.
3. Zob. K. F r o n t c z a k , Siły zbrojne Polski Ludowej ..., op.cit., s.143.
4. Zob. S. C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim w latach 1945-1948, Warszawa 1978 /maszynopis/, s.118-119.
5. Zob. Dziennik Ustaw RP nr 31 z 31.08.1945r., poz. 187, s.253-254.
6. Zob. Instrukcja GZPW WP z 4.09.1945 w sprawie akcji demobilizacyjnej. Instrukcja GZPW WP nr 20/org. z 20.08.1946: O pracy polityczno-wychowawczej w związku z demobilizacją rocznika 1921, CAW, prot. 524/59, t.178, k.17-20. Zarządzenie GZPW WP nr 03/org. z 27.01.1947: O pracy polityczno-wychowawczej w związku z demobilizacją w lutym 1947, CAW, prot. 524/59, t.334, k.26.
7. Poradnik składał się z trzech części: 1. Żołnierz idzie do cywila. 2. Zdemobilizowany pracuje społecznie. 3. Zdemobilizowany uczy i wyjaśnia.
8. Nowy okres - nowe zadania. "Praca polityczno-wychowawcza w wojsku" 1945, nr 5-6, s.3.
9. W. G r o s z , Nasz aparat w okresie pokojowym, Tamże, nr.7-8, s.4.
10. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 175;Praca polityczno-wychowawcza z szeregowymi i podoficerami z 11.09.1945, CAW, III-2/97, k.4./Por. załącznik 4/.
11. Tamże.

12. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 295 z 22.11.1946, CAW, 524/1, k.155./Por. załącznik 8/.

13. Tamże.

14. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 0705 /III z 16.11.1945: O rozpoczęciu szkolenia politycznego we wszystkich jednostkach z dniem 1 grudnia 1945, CAW, 524/168, k.21.

15. Tamże, k.23-24.

16. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 295 z 22.11.1946, CAW, 524/1, k.155.

17. Zob. Wytyczne pracy wyszkoleniowej nr 1, GZPW WP: W sprawie szkolenia w jednostkach w okresie wrzesień - październik 1945r. z 15.08.1945, CAW, III-306/58/44, k.15-18.

18. Zob. S. C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim..., op.cit., s.211.

19. Zob. Dwuletni program szkolenia polityczno-wychowawczego w Wojsku Polskim 1947-1949, CAW, 524/333, k.51-56./Por. załącznik 12/.

20. Zob. Rozkaz ministra obrony narodowej nr 49 z 19.03.1948, CAW, prot. 461/57, t.2850.

21. Zob. Zarządzenie GZPW WP nr 039 z 4.06.1948, CAW, prot. 524/59, t.486, k.282.

22. Zob. Zarządzenie szefa GZPW WP nr 060 z 5.10.1948, CAW, prot. 524/59, t.422, k.262.

23. Zob. Rozkaz ministra obrony narodowej nr 95 z 1.07.1947, CAW, prot. 524/59, t.235, k.75.

24. Zob. Zarządzenie GZPW WP nr 08 z 17.01.1948, CAW, prot. 45/53, t.2460, k.12.

25. Zob. Rozkaz wyszkoleniowy Ministerstwa Obrony Narodowej nr 07 z 5.03.1948, CAW, prot. 524/59, t.1368, k.128;

Rozkaz wyszkoleniowy Ministerstwa Obrony Narodowej nr 08 z 6.03.1948, tamże, t.422, k.54-56; Instrukcja GZPW WP nr 06 o szkoleniu politycznym oficerów, tamże, t.517, k.44. /Por. załącznik 13/.

26. Zob. Instrukcja GZPW WP nr 018: O szkoleniu politycznym oficerów z 27.10.1948, CAW, prot. 524/59, t.521, k.15.

27. Zob. S. C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim ..., op.cit., s.217-218.

28. Zob. Tymczasowa instrukcja obowiązująca wszystkich wykładowców na kursach dla analfabetów, wydana przez łódzki okręg wojskowy w listopadzie 1945, CAW, III-23, t.258, k.40-41.

29. Zob. Rozkaz ministra obrony narodowej nr 88: O przymusowym nauczaniu w Wojsku Polskim z 3.06.1947, CAW, 1882/509, k.537./Por. załącznik 11/.

30. Tamże.

31. Zob. Instrukcja GZPW WP nr 6/org. o prowadzeniu żołnierskiej szkoły początkowej, CAW, prot. 1145, t.47, k.47-48.

32. Zob. Ustawa z 7.04.1949: O likwidacji analfabetyzmu. Dziennik Ustaw RP nr 25, 1949, poz. 177, s.548.

33. Zob. R. S t ę p i e ń , Wkład ludowego Wojska Polskiego w likwidację analfabetyzmu w Polsce i dokształcanie zawodowe żołnierzy służby zasadniczej, /w:/ Udział ludowego Wojska Polskiego w wielkich akcjach społeczno-politycznych w latach 1944-1973. Pod red. dra M.Jaworskiego, Warszawa 1977, s.257.

34. Zob. Ustawa o głosowaniu ludowym. Dziennik Ustaw RP nr 15 z 10.05.1946, poz. 104, s.189.

35. Wytyczne GZPW WP i Sztabu Generalnego WP w sprawie akcji referendum ludowego w WP z 6.05.1946, CAW, prot. 524/59, t.131, k.14./Por. załącznik 5/.

36. Wojsko w głosowaniu ludowym. "Praca polityczno-wychowawcza w wojsku" 1946, nr 7-8, s.2.

37. Wytyczne GZPW WP do pracy polityczno-wychowawczej na okres 10.05.-30.06.1946 dla jednostek wojskowych, CAW, prot. 524/59, t.131, k.9./Por. załącznik 6/.

38. Zob. S.C h o j n e c k i , Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim..., op.cit., s.301-308.

39. Zob. M. J a w o r s k i , Ludowe Wojsko Polskie w wielkich akcjach politycznych, /w:/ Udział ludowego Wojska Polskiego..., op.cit., s.32.

40. Rozkaz Ministerstwa Obrony Narodowej "Do wszystkich jednostek Wojska Polskiego", "Polska Zbrojna" z 7.07.1946, nr 160.

41. Zarządzenie szefa GZPW WP nr 16 z 5.07.1946, CAW, prot. 524/59, t.172, k.141.

42. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 0260, z 4.11.1946, CAW, prot. 524/59, t.1, k.99.

43. Cały kraj został podzielony na cztery strefy. Strefa A - silnie zagrożona, strefa B - średnio zagrożona, strefa C - słabo zagrożona i strefa D - spokojna.

44. Zob. E. L e n i k , Udział wojskowych grup ochronno-propagandowych w pierwszych wyborach w Polsce Ludowej w 1947r., "Zeszyty Naukowe" WAP 1965, nr 12/40 /,seria historyczna, s.37.

45. Zob. Instrukcja Sztabu Generalnego WP i GZPW WP: O szkoleniu brygad propagandowych z 4.11.1946, CAW, prot. 645/57, t.265, k.751.

46. Zob. Regulamin grup ochronno-propagandowych z 13.11.1946, CAW, prot. 465/57, t.4, k.3-8 /por. załącznik 7/.

47. Zob. Sprawozdanie z działalności WP dotyczące udziału w akcji przedwyborczej i zabezpieczenia organizacji wyborów w okresie 5.12.1946 - 21.01.1947, CAW, prot. 465/57, t.361, k.31.

48. Tamże, również E. L e n i k , . Udział wojskowych grup ochronno-propagandowych..., op.cit., s.45.

49. Zob. Sprawozdanie z działalności WP od 5.12.1946 do 24.01. 1947, CAW, prot. 465/57, t.24, k.34.

50. Zob. Instrukcja zarządu polityczno-wychowawczego DOW - II z 7.11.1946, nr 01581: O pracy polityczno-wychowawczej w okresie przedwyborczym, CAW, prot.524/59, t.32, k.139.

51. CAW, prot. 524/59, t.225, k.240.

52. Zob. Rozkaz organizacyjny Sztabu Generalnego WP dla GO "Wisła" z 18.04.1947, CAW, prot.405/57, t.284, k.1412-1415.

53. Zob. Zasady pracy polityczno-wychowawczej w akcji "Wisła", CAW, prot. 465/57, t.304, k.4.

54. Zob. Raport sprawozdawczy GO "Wisła" z 23.07.1947, CAW, prot. 524/59, t.352, k.290.

55. Zob. Pismo szefa GZPW WP do zastępców dowódców okręgów wojskowych z sierpnia 1947, CAW, prot. 461/57, t.2731, k.10.

56. Zob. Rozkaz osiedleńczy Naczelnego Dowództwa WP nr 111 z 3.06.1945, CAW, III-2-90, k.235./Por. załącznik 1/; Instrukcja Naczelnego Dowództwa WP z 15.06.1945, CAW, III-23-247, k.171.

57. Zob. Instrukcja GZPW WP z 18.06.1945, CAW, prot.4/52, t.1163, k.161.

58. Zob. Konspekt pogadanki nr 48 z 9.06.1945, pt. "Ziemie Odzyskane na Zachodzie i Północy musimy zaludnić i zagospodarować". CAW, III-2-253. Wywiad z płk Jaroszewiczem - zastępcą generalnego inspektora osadnictwa wojskowego. "Orzeł Biały" z 23.06.1945, nr 93.

59. Zob. Zarządzenie w sprawie osadnictwa wojskowego na terenach odzyskanych z 24.09.1945, Archiwum Wojskowego Instytutu Historycznego, sygn. IV/46/33, k.3.

60. Zob. Statut Związku Osadników Wojskowych. Tamże, sygn. IV/46/34, k.340.

61. Zob. Rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 145 z 12.07.1945, CAW, III-2-97, k.21./Por. załącznik 3/.

62. Zob. Rozkaz ministra obrony narodowej nr 010 z 15.03.1948, CAW, prot. 524/59, t.518, k.54.

63. Zob. Dekret z 16.01.1946: O utworzeniu urzędów i rad wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego. Dziennik Ustaw RP nr 3 z 5.02.1946, poz.25, s.37-39.

64. Zob. Uchwała KC PPR z 4.06.1945, Centralne Archiwum KC PZPR, 295/VII-5, k.9.

65. Zob. Zarządzenie ministra rolnictwa i reform rolnych z 14.03.1947, CAW, prot. 39/53, t.1117, k.3.

66. Zob. J. P o k r z y w a , Młodzież w "Służbie Polsce", "Przysposobienie Rolnicze i Wojskowe" z 15.02.1948, nr 3, s.2.

67. Zob. Rozkaz ministra obrony narodowej nr 37 z 11.03.1948, CAW, prot. 524/59, t.1227, k.21.

R o z d z i a ł IV

WYCHOWANIE WOJSKOWE ŻOŁNIERZY

Na kształtowanie osobowości żołnierzy, ich wychowanie i szkolenie wywiera wpływ całe środowisko wojskowe. Jednak za całokształt wychowania i szkolenia żołnierzy w latach 1945-1948 ponosili odpowiedzialność przede wszystkim dowódcy i oficerowie polityczno-wychowawczy. Spośród wielu problemów składających się na całokształt wychowania wojskowego żołnierzy, pojmowanego w węższym tego pojęcia znaczeniu, w pierwszych latach powojennych istotną rolę odgrywało:

- szkolenie wojskowe,
- kształtowanie i umacnianie dyscypliny wojskowej,
- troska i zapewnienie właściwych warunków socjalno-materialnych.

P r a c a p o l i t y c z n o - w y c h o w a w c z a w d z i e d z i n i e s z k o l e n i a w o j s k o w e g o ż o ł n i e r z y

Po zakończeniu działań wojennych ludowe Wojsko Polskie przechodziło stopniowo w pokojowy okres rozwoju i szkolenia. Szkoleniu wojskowemu podlegali wszyscy żołnierze, bez względu na stopień i stanowisko służbowe. Starano się, aby miało ono charakter wychowujący. Proces wychowania żołnierzy był bowiem realizowany zarówno w trakcie szkolenia politycznego, jak również taktycznego, technicznego i specjalistycznego. Dlatego w procesie tym uczestniczyli zarówno dowódcy i instruktorzy, a także pracownicy polityczno-wychowawczy, aktyw żołnierski i organizacje młodzieżowe.

Zgodnie z rozkazem szkoleniowym na lata 1945-1946, we wszystkich oddziałach i garnizonach przystąpiono do przygotowania niezbędnych urządzeń i sprzętu potrzebnych do normalnego, pokojowego szkolenia wojsk, takich jak: strzelnice, place ćwiczeń, pola szturmowe, poligony, urządzenia strzeleckie, podręczniki i regulaminy, materiały poglądowe itp.[1/] W szkoleniu wojskowym w tym okresie zwrócono szczególną uwagę na doskonalenie kwalifikacji dowódczych kadry oficerskiej i podoficerskiej.

Było to konieczne, gdyż ze względu na różnorodność szkół i kursów, jakie kończyli oficerowie i podoficerowie, należało ujednolicić ich wiedzę i metody szkolenia wojsk. Tego wymagał nowy etap rozwoju ludowego Wojska Polskiego. "Jest więc nie tylko obowiązkiem regulaminowym, ale i moralnym - czytamy w "Polsce Zbrojnej" z 8 czerwca 1945 roku - by oficerowie stale pogłębiali swą wiedzę wojskową, doskonale znali regulaminy, przepisy i rozkazy, orientowali się w sytuacji politycznej i w życiu swego narodu. Stąd hasłem na przyszłość: »Samokształcenie«"[2].

Pokojowy okres szkolenia wojskowego żołnierzy oparty został na długofalowych planach i nowoczesnych metodach. We wszystkich oddziałach i pododdziałach zorganizowano system zajęć instruktorsko-metodycznych i pokazowych. Zajęcia te były prowadzone przez najbardziej doświadczonych oficerów. W szkoleniu oficerów kładziono duży nacisk na zajęcia operacyjno-taktyczne, natomiast podoficerów - na ogólnowojskowe i specjalistyczne. W szkoleniu szeregowych żołnierzy najwięcej uwagi poświęcano zdobyciu przez nich umiejętności posługiwania się uzbrojeniem i sprzętem stanowiącym wyposażenie wojsk. Najważniejszym zadaniem aparatu polityczno-wychowawczego było zabezpieczenie realizacji programu szkolenia wojskowego, wykorzystanie wszystkich możliwości celem uzyskania w tej dziedzinie jak najlepszych wyników.

Systematyczny, planowy proces szkolenia żołnierzy zapoczątkowany w 1945 roku zakłócony został przez wydarzenia zachodzące w kraju. Część sił ludowego Wojska Polskiego skierowana została do walki ze zbrojnym podziemiem, z nacjonalistami ukraińskimi, wzięła udział w akcji ochronno-propagandowej w czasie referendum ludowego i wyborów do Sejmu Ustawodawczego. W tych warunkach szkolenie wojskowe żołnierzy nie mogło przebiegać zgodnie z planami. Musiało być dostosowane do aktualnej sytuacji i potrzeb. Dlatego cele i zadania szkolenia wojsk w latach 1946-1947 nie zostały w pełni zrealizowane[3]. Sytuacja w tej dziedzinie uległa poprawie dopiero w latach 1947-1948. W okresie tym szczególną uwagę zwrócono na doskonalenie metod szkolenia[4].

Szkoleniem wojskowym objęto również oficerów polityczno-wychowawczych. Oficerowie ci do stanowiska zastępcy dowódcy

batalionu /równorzędnego/ obowiązani byli opanować wiedzę na poziomie dowódcy plutonu. Na wyższych stanowiskach powinni opanować wiedzę ogólnowojskową na poziomie dowódcy kompanii, podstawowe wiadomości taktyczno-operacyjne własnego szczebla dowodzenia oraz ogólne zasady organizacji wojsk i pracy sztabów[5]. Szkolenie odbywało się w czterech grupach, w zależności od zajmowanego stanowiska.

Praca polityczno-wychowawcza w dziedzinie zabezpieczenia szkolenia wojskowego żołnierzy miała na celu mobilizowanie składów osobowych oddziałów i pododdziałów do systematycznego podnoszenia swoich wiadomości teoretycznych, do mistrzowskiego władania bronią i sprzętem wojskowym. Starano się pobudzać poczucie wysokiej odpowiedzialności za wyniki szkolenia wojskowego pojedyńczego żołnierza, pododdziału i oddziału. Popularyzowano broń i sprzęt wojskowy, które zdały egzamin w okresie wojny. Oficerowie polityczno-wychowawczy brali również udział w przygotowywaniu ćwiczeń taktycznych, strzelań. Popularyzowali najlepsze metody szkolenia oraz żołnierzy osiągających bardzo dobre wyniki.

P r a c a p o l i t y c z n o - w y c h o w a w c z a w d z i e d z i n i e k s z t a ł t o w a n i a i u m a c n i a n i a d y s c y p l i n y w o j s k o w e j

Przez dyscyplinę rozumiemy przestrzeganie ustalonych przepisów prawa, regulaminów, instrukcji oraz podporządkowanie się istniejącej władzy. Dyscyplina wojskowa jest jedną z postaci dyscypliny społecznej. Charakteryzuje się jednak pewnymi szczególnymi właściwościami wynikającymi z istoty, zadań i organizacji wojska. Na poziom dyscypliny wojskowej wpływa całokształt środowiska wojskowego, a w szczególności styl dowodzenia, autorytet przełożonych, praktyka dyscyplinarna, funkcjonowanie służb, treść i organizacja szkolenia, stosunki pomiędzy podwładnymi a przełożonymi, kolektywy żołnierskie, praca kulturalno-oświatowa itp.[6]

Jednym z najważniejszych zadań dowódców i pracowników polityczno-wychowawczych po zakończeniu działań wojennych było zapewnienie wysokiego poziomu dyscypliny wojskowej.

"Wraz z zakończeniem wojny - czytamy w instrukcji Sztabu Głównego WP i GZPW WP z 6 lipca 1945 roku - przed Wojskiem Polskim stanęły nowe zadania: wyszkolić bojowo i politycznie żołnierzy, stać na straży granic, ładu wewnętrznego i bezpieczeństwa, na straży demokracji. Realizacja tych zadań jest niemożliwa bez żelaznej dyscypliny wojskowej, dlatego też sprawa podniesienia poziomu dyscypliny jest podstawowym problemem wojskowym i politycznym"[7]. W instrukcji określono główne kierunki pracy wychowawczej w dziedzinie kształtowania i umacniania dyscypliny wojskowej. Szczególną uwagę zwracano na konieczność przestrzegania dyscypliny formalnej, regulaminów oraz właściwą praktykę dyscyplinarną. Duże znaczenie przypisywano podniesieniu autorytetu dowódców, a szczególnie podoficerów, który w wyniku specyficznych warunków wojennych uległ znacznemu obniżeniu. Dowódcy i pracownicy aparatu polityczno-wychowawczego zostali zobowiązani do troski o poziom ich wyszkolenia i kultury osobistej, o zapewnienie im właściwych warunków socjalno-bytowych. Podoficerowie mieli być rzeczywistymi przełożonymi szeregowych. Za jeden z najbardziej skutecznych środków wychowania i umacniania dyscypliny wojskowej uznawano osobisty przykład przełożonego. Na specjalnych odprawach z dowódcami omawiano ich stosunek do podwładnych.

Problem umacniania dyscypliny wojskowej był podejmowany w wielu innych rozkazach i instrukcjach ministra obrony narodowej, Sztabu Głównego WP i GZPW WP. Celowi temu służyło również wydanie 23 czerwca 1945 roku "Kodeksu wojskowego postępowania karnego" oraz 26 czerwca 1945 roku "Wojskowych przepisów dyscyplinarnych"[8]. Skierowanie części oddziałów i pododdziałów ludowego Wojska Polskiego do walki z reakcyjnym podziemiem, z siłami UPA, udział w referendum ludowym i w wyborach do Sejmu Ustawodawczego oraz prace na rzecz gospodarki narodowej utrudniały umacnianie dyscypliny wśród żołnierzy. Starano się zapobiegać temu przez wzmożoną pracę polityczno-wychowawczą.

Istotne znaczenie dla kształtowania i umacniania dyscypliny wojskowej miało zaangażowanie do tych problemów kolektywów żołnierskich, koleżeńskich sądów szeregowych i oficerskich sądów honorowych. Koleżeńskie sądy szeregowych i oficerskie sądy honorowe wprowadzone zostały dekretem Rady Ministrów z 26 czerw-

ca 1945 roku[9]. "Koleżeńskie sądy szeregowców - czytamy w statucie - są organem społeczności żołnierskiej. Zadaniem ich jest stać na straży porządku i karności żołnierzy, ich czci oraz stanowić w ten sposób pomoc dla dowódców w utrzymaniu dyscypliny"[10]. KSS i OSH stawały się coraz częściej czynnikami kształtowania i umacniania socjalistycznych zasad etyczno-moralnych i dyscypliny żołnierzy.

Do walki o wysoki poziom dyscypliny wojskowej włączono również oficerów prokuratury i sądownictwa. Stali oni nie tylko na straży przestrzegania praw i regulaminów wojskowych, ale brali także udział w działalności profilaktycznej, przyczyniali się do usuwania istniejących braków i niedociągnięć.

Działalność aparatu polityczno-wychowawczego w dziedzinie zapewnienia żołnierzom właściwych warunków socjalno-materialnych

Sytuacja ekonomiczna Polski Ludowej w pierwszych latach powojennych była bardzo trudna. To rzutowało na warunki socjalno-materialne sił zbrojnych. Występowały duże trudności w dziedzinie wyżywienia, zakwaterowania, umundurowania i zaopatrzenia żołnierzy. Trudności obiektywne zaostrzała niejednokrotnie zła organizacja zaopatrzenia i brak należytej kontroli służb kwatermistrzowskich. Również i w tej dziedzinie niezbędna okazała się działalność aparatu polityczno-wychowawczego.

Sprawy warunków socjalno-materialnych i sanitarnych żołnierzy były wielokrotnie i na różnych szczeblach omawiane na odprawach dowódców, pracowników polityczno-wychowawczych i służb kwatermistrzowskich. Zwracano uwagę na braki istniejące w tej dziedzinie, szukano przyczyn ich występowania i dróg poprawy zaopatrzenia wojsk. W miarę odbudowy zniszczeń wojennych, rozwoju produkcji przemysłowej i rolnictwa poprawiało się także zaopatrzenie sił zbrojnych.

Już w kwietniu 1946 roku wydano żołnierzom służby zasadniczej nowe umundurowanie i częściowo obuwie[11]. W 1948 roku gospodarkę narodową stać już było na wyprodukowanie sukiennych mundurów i skórzanych trzewików dla żołnierzy służby zasadniczej oraz mundurów gabardynowych i butów skórzanych dla oficerów.

Z całą konsekwencją zwalczane zdarzające się nadużycia gospodarcze i kradzieże w wojsku. Było to jedno z istotnych zadań aparatu polityczno-wychowawczego. Zastępcy dowódców do spraw polityczno-wychowawczych na równi z kwatermistrzami ponosili odpowiedzialność za socjalno-bytowe warunki żołnierzy[12/]. Współpracę tę ułatwiało podporządkowanie trzeciego wiceministra pierwszemu wiceministrowi obrony narodowej. Wydawano wspólne zarządzenia i instrukcje regulujące socjalno-materialne warunki żołnierzy.

Dużą rolę w poprawie warunków bytowych żołnierzy odgrywały przedsięwzięcia podejmowane przez samo wojsko. Na zaopatrzenie żołnierzy przeznaczane produkty żywnościowe pochodzące z gospodarstw uprawianych przez jednostki wojskowe oraz część plonów zbieranych przez żołnierzy na ziemiach zachodnich i północnych. Od 1946 roku funkcjonowały w wojsku, organizowane przez aparat polityczno-wychowawczy i kwatermistrzowski, spółdzielnie wojskowe, prowadzące działalność handlową i usługową. Wpływały one na poprawę warunków materialnych żołnierzy zawodowych.

Na poprawę warunków bytowych, a jednocześnie także stanu moralno-politycznego żołnierzy miały również wpływ przedsięwzięcia organizowane przez dowódców, aparat polityczno-wychowawczy i kwatermistrzowski oraz organizacje społeczne, takie jak: TPŻ, Liga Kobiet itp. Żywność i upominki, jakie otrzymywali żołnierze, były jednocześnie symbolem ścisłej łączności społeczeństwa z ludowym Wojskiem Polskim.

Pracownicy aparatu polityczno-wychowawczego i kwatermistrzowskiego troszczyli się także o zakwaterowanie i higienę żołnierzy. Dlatego między innymi we własnym zakresie, sposobem gospodarczym organizowane remonty koszar, warsztaty naprawcze, umywalnie, łaźnie i inne pomieszczenia sanitarne. Wszystkie przedsięwzięcia w dziedzinie poprawy warunków socjalno-materialnych żołnierzy, ściśle łączone z systematyczną pracą ideowo-wychowawczą i szkoleniem posiadały istotny wpływ na stan moralno-polityczny, dyscyplinę i gotowość bojową wojsk. Dlatego były one niepodzielną częścią pracy aparatu polityczno-wychowawczego.

P r z y p i s y

1. Zob. Rozkaz wyszkoleniowy na lata 1945-1946, CAW, III-3005/53, k.514.
2. Zadanie oficera w chwili obecnej, "Polska Zbrojna" z 8.06. 1945, nr 111.
3. Zob. T. T o b o t a , Podstawowe kierunki pracy wychowawczej z żołnierzami w okresie utrwalania władzy ludowej w Polsce /1945-1948/, Warszawa 1972, s.122 /maszynopis/.
4. Zob. Rozkaz wyszkoleniowy na lata 1947-1948, CAW, 524/248, k.189.
5. Zob. Rozkaz wyszkoleniowy z 6.03.1948, CAW, 524/419, k.20.
6. Zob. B. N o w a k o w s k i , Kształtowanie zdyscyplinowanych postaw żołnierzy ludowego Wojska Polskiego, /w:/ Ludowe Wojsko Polskie 1943-1973, Warszawa 1974, s.108.
7. Instrukcja Sztabu Głównego WP i GZPW WP: O pracy nad podniesieniem poziomu dyscypliny w jednostkach WP z 6.07.1945, CAW, III-2-95, k.148 /por.załącznik 2/.
8. Zob. Dziennik Ustaw RP nr 36 z 25.09.1945, poz.216, s.284-306 i nr 37 z 26.09.1945, poz.219, s.316-326.
9. Zob. Dekret Rady Ministrów z 26.06.1945, Dziennik Ustaw RP nr 37 z 26.09.1945, poz.217 i 218, s.307-315.
10. Tamże.
11. Zob. Sprawozdanie GZPW WP za kwiecień 1946 z 31.05.1946, CAW, prot. 524/59, t.128, k.213.
12. Zob. Zarządzenie nr 1 zastępcy Naczelnego Dowódcy WP z 25.10.1945, CAW, III-2-3, k.79.

B i b l i o g r a f i a

Anuszkiewicz M. Czarnegórski Cz. - XXV lat ludowego Wojska Polskiego, Warszawa 1968.

Bełczewski B. - Udział ludowego Wojska Polskiego w zagospodarowaniu Ziem Zachodnich i Północnych, Warszawa 1964.

Bogusz J. - Dydaktyczne problemy szkolenia ideowo-politycznego w wojsku, Warszawa 1975.

Bogusz J. - Dydaktyka wojskowa, Warszawa 1969.

Chojnecki S. - Działalność polityczno-wychowawcza w Wojsku Polskim w latach 1945-1948, Warszawa 1978 /maszynopis /.

Cytowski J. - Rozwój aparatu partyjno-politycznego i podstawowe kierunki pracy ideowo-wychowawczej w ludowym WP /1942-1975/, "Zeszyty Naukowe" WAP 1976, nr 88.

- XX lat Polski Ludowej, Warszawa 1964.

Frelek R. - Historia zimnej wojny, Warszawa 1971.

Frentczak K. - Siły Zbrojne Polski Ludowej. Przejście na stopę pokojową 1945-1947, Warszawa 1974.

Frunze M. - Dzieła wybrane, Warszawa 1953.

Gajda E. - Polska polityka zagraniczna 1944-1974, Warszawa 1974.

Gełębiewski J. - Nacjonalizacja przemysłu w Polsce, Warszawa 1965.

Góra W. - Polska Rzeczpospolita Ludowa 1944-1975, Warszawa 1976.

Góra W. Gełębiewski Z. - Z dziejów Polski Ludowej, Warszawa 1966.

- Historia Polski i polskiego ruchu robotniczego, Warszawa 1967.

BIBLIOTEKA NAUKOWA ... Nr ewid. (II)

- Historia polskiego ruchu robotniczego 1864-1964, t.II. Praca zbiorowa, Warszawa 1969.

- Historia wojskowości polskiej. Wybrane zagadnienia, Warszawa 1972.

- Ideologia, obronność, wychowanie. Dwadzieścia pięć lat WAP, Warszawa 1976.

Jezierski A. - Historia gospodarcza Polski Ludowej 1944-1968, Warszawa 1971.

Kapreń M. - Rola postępowych tradycji narodowych i wojskowych w wychowaniu żołnierzy ludowego Wojska Polskiego w latach 1945--1948, Warszawa 1975 /maszynopis/.

Kołomejczyk N.
Syzdek B. - Polska w latach 1944-1949, Zarys historii politycznej, Warszawa 1968.

Kosyrz Z.
Magoń E.
Nowakowski B. - Wychowanie w ludowym Wojsku Polskim. Wybrane problemy. Warszawa 1978.

Kosyrz Z.
Szczerba W. - Z zagadnień wychowania ideowopolitycznego w armii socjalistycznej, Warszawa 1977.

Kowalski W.T. - Poczdamski ład pokojowy, Warszawa 1974.

Kowalski W.T. - Polityka zagraniczna RP 1944-1947, Warszawa 1971.

Krajewski W. - Działalność Polskiej Partii Robotniczej w ludowym Wojsku Polskim w latach 1944--1948, Warszawa 1973 /maszynopis/.

Lenin W.I. - Dzieła, t.22, 27, 31, Warszawa 1950.

Lenin W.I. - O wychowaniu, Warszawa 1970.

- Ludowe Wojsko Polskie 1943-1973. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej z okazji XXX-lecia LWP 5-6 IX 1973, Warszawa 1974.

Ludwiczak S. - Analiza problemów kultury i oświaty w wojsku, Warszawa 1972.

Magoń W. - Zarys metodyki wychowania wojskowego, Warszawa 1975.

Marks K., Engels F. - O wychowaniu, Wrocław - Warszawa - Kraków 1965.

Michalik M. - Armia, zawód, moralność. Warszawa 1968.

Michalik M. - Wartości osobowe dowódcy, Warszawa 1973.

Mosznin J. - Lenin o wychowaniu wojskowym, Warszawa 1961.

Muszyński H. - Ideał i cele wychowania, Warszawa 1974.

Muszyński H. - Zarys teorii wychowania, Warszawa 1976.

Nawrot Cz. - Wybrane problemy pracy ideowopolitycznej w ludowym Wojsku Polskim w latach 1945-1948, Warszawa 1972.

Ochocki K. - Materializm dialektyczny i historyczny treścią socjalistycznego światopoglądu. Znaczenie marksistowskiej dialektyki w życiu człowieka epoki socjalizmu, Warszawa 1976.

Okęcki S. - Udział ludowego Wojska Polskiego w odzyskaniu i zagospodarowaniu Ziem Zachodnich i Północnych, Warszawa 1968.

Okoń W. - Słownik pedagogiczny, Warszawa 1975.

- Organizacja i działania bojowe ludowego Wojska Polskiego w latach 1943-1945. Wybór materiałów źródłowych, t.I, Warszawa 1958.

Polak T. - Struktura aparatu polityczno-wychowawczego i zadania pracy polityczno-wychowawczej w ludowym Wojsku Polskim w latach 1945-1948, Warszawa 1971 /maszyn./

- PPR. Rezolucje, odezwy, instrukcje i okólniki Komitetu Centralnego, t.I: VII 1944 - XII 1945, Warszawa 1959, t.II: I 1946 - I 1947, Warszawa 1961, t.III: I 1947 - XII 1948, Warszawa 1973.

- Ruch młodzieżowy w latach 1944-1948, Warszawa 1962.

Rutkowski S. - Zarys dziejów polskiego szkolnictwa wojskowego, Warszawa 1970.

- Statut Koleżeńskich Sądów Szeregowych Wojska Polskiego, Wrocław 1945.

Stefanowicz J. - Europa powojenna 1945-1975, Warszawa 1977.

Szaciłło T. - Przekonania, Warszawa 1967.

Szczerba W. - Pedagogika wojskowa, Warszawa 1966.

Tarka J. - Kształcenie kadr aparatu politycznego ludowego Wojska Polskiego w latach 1945-1949, Warszawa 1974 /maszynopis/.

Tobota T. - Podstawowe kierunki pracy wychowawczej z żołnierzami w okresie utrwalania władzy ludowej w Polsce /1945-1948/, Warszawa 1972 /maszynopis/.

Turos L. - Andragogika, Warszawa 1978.

- Udział ludowego Wojska Polskiego w wielkich akcjach społeczno-politycznych w latach 1944-1973, pod red. M.Jaworskiego.

Wanat J. - Ideowopolityczne wychowanie kadry oficerskiej Wojska Polskiego w latach 1945-1948, Warszawa 1972, maszynopis.

- W walce o sojusz robotniczo-chłopski. Wybór dokumentów i materiałów 1944-1949, Warszawa 1963.

- W walce ze zbrojnym podziemiem, Warszawa 1972.
- Z dziejów Polski Ludowej, Warszawa 1966.
- Z dziejów wychowania wojskowego w Polsce, t.I i II, Warszawa 1969.
- Z zagadnień wychowania patriotycznego i internacjonalistycznego w ludowym Wojsku Polskim, Warszawa 1968.

Załącznik nr 1

ROZKAZ NACZELNEGO DOWÓDZTWA WP

Oficerowie i podoficerowie! Sprawiedliwości dziejowej stało się zadość. Odzyskaliśmy odwiecznie polskie ziemie nad Odrą i Nysą. Odzyskaliśmy wielki, szeroki dostęp do morza. Dziś stoi przed nami zadanie utrwalenia owoców zwycięstwa, odnowienia i umocnienia polskości na tych ziemiach, zaludnienia ich i zagospodarowania. Bogate i urodzajne Ziemie Zachodnie staną się źródłem dobrobytu dla całego kraju. Miliony Polaków znajdą tam pracę i chleb, stworzą dla siebie dostatnie i spokojne warunki życia. Odzyskaliśmy te ziemie dzięki słusznej i mądrej polityce władz demokratycznych państwa, Krajowej Rady Narodowej i Rządu Tymczasowego, dzięki sojuszowi ze Związkiem Radzieckim i braterstwu broni z Armią Czerwoną, dzięki wkładowi krwi żołnierza polskiego. Rozumiejąc i oceniając wkład męstwa i wysiłku żołnierza w dzieło wolności i wielkości Polski, Rząd Rzeczypospolitej, spełniając swe przyrzeczenie, przyznaje prawo pierwszeństwa żołnierzom i ich rodzinom w obejmowaniu ziem na zachodzie. Każda rodzina żołnierza Wojska Polskiego ma zapewnione otrzymanie działki dziesięciohektarowej. Wśród milionów rodzin polskich, które w najbliższych miesiącach zaludnią Ziemie Zachodnie, na pierwszym miejscu znajdują się rodziny żołnierzy polskich. Zwyciężyliśmy w boju z wrogiem, zwyciężymy w pracy nad odbudową. W szerokim pasie nad granicą zachodnią, na przydzielonych specjalnie ziemiach dla rodzin wojskowych powstaną osiedla, promieniujące siłą i mocnym duchem narodowym. Powstaną gospodarstwa, które w zahartowanych i pracowitych rękach polskich staną się źródłem dostatku i kultury. Gospodarstwa te trzeba szybko obejmować w posiadanie, aby już w tym roku zebrać z nich plony, aby już w tym roku tętniło w nich życie polskie. Niebawem rozpocznie się akcja dobrowolnego przesiedlania rodzin wojskowych. W celu koordynowania i kierowania osadnictwem wojskowym w pasie zachodnich granic Państwa Polskiego mianuję:

1/ generalnym inspektorem osadnictwa wojskowego na Ziemiach Odzyskanych generała broni Karola Świerczewskiego, dowódcę 2 armii;

2/ zastępcą generalnego inspektora osadnictwa wojskowego pułkownika Piotra Jaroszewicza.

Rozkazuję:

1. Dowódcom 1 i 2 armii, 1 Korpusu Pancernego i wszystkich brygad artyleryjskich, czołgowych, saperskich oraz innych jednostek, które brały udział w walce z niemieckim najeźdźcą, kierownikom szpitali i domów wypoczynkowych dla rannych, dowódcom innych jednostek, w których służą żołnierze i oficerowie, którzy byli w armii czynnej - sporządzić:

a/ listę żołnierzy, podoficerów i oficerów armii czynnej, którzy pragną otrzymać osadę rolną względnie osiedlić się w miastach jako rzemieślnicy, robotnicy lub pracownicy na Ziemiach Odzyskanych;

b/ listę oficerów, podoficerów i żołnierzy, poległych w walkach, w celu nadania ziem rodzinom. Szefowi Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego Wojska Polskiego, szefom Zarządów Polityczno-Wychowawczych Armii, szefom Wydziałów Polityczno-Wychowawczych sporządzić w porozumieniu z władzami centralnymi i wojewódzkimi demokratycznych partii politycznych;

c/ listy partyzantów i uczestników walki zbrojnej z okupantem hitlerowskim, którzy pragną wziąć udział w osadnictwie wojskowym;

d/ listy bojowników i partyzantów poległych w walkach, w celu nadania ziem rodzinom.

Na listach według punktów a/ i c/, obok personaliów żołnierzy, podawać dokładny adres rodziny i ilość jej członków. W rubryce "Uwagi" przy nazwiskach żołnierzy i oficerów, którzy ze względu na swe wyrobienie społeczno-polityczne kwalifikują się na stanowiska sołtysów, wójtów, starostów itp., umieszczać odpowiednie adnotacje.

2. Dowództwu 2 armii - przeprowadzić ramową inwentaryzację wszystkich gospodarstw rolnych poniemieckich na terenach wyznaczonych i sporządzić odpowiednie spisy według miejscowości, gmin i powiatów, trzymając się starego podziału administracyjnego. Przy inwentaryzacji określić przybliżoną wielkość gospodarstwa, stan budynków mieszkalnych i gospodarczych, ogólną ilość izb mieszkalnych w poszczególnych gospodarstwach.

3. Kwatermistrzowi Wojska Polskiego - wydzielić do akcji przesiedleńczej osadnictwa wojskowego niezbędną ilość samochodów ciężarowych i osobowych oraz odpowiednie zaopatrzenie.

4. W akcji przesiedleńczej wezmą udział wszystkie jednostki Wojska Polskiego, pomagając w jej przeprowadzeniu wszystkimi środkami, według wytycznych generalnego inspektora wojskowego. W związku z tą akcją przystąpić do planowego zwalniania z wojska starszych żołnierzy powyżej 40 lat i osadzać ich na Ziemiach Odzyskanych.

5. Rozkaz niniejszy odczytać we wszystkich jednostkach Wojska Polskiego oraz wyjaśnić w pogadankach, przeprowadzonych przez oficerów polityczno-wychowawczych, historyczne znaczenie akcji osadnictwa wojskowego na Ziemiach Odzyskanych i nadania żołnierzom gospodarstw dziesięciohektarowych.

6. Wszystkie jednostki otrzymają w sprawie osadnictwa wojskowego rozkaz wykonawczy i organizacyjny.

Zastępca Naczelnego Dowódcy WP
dO spraw pol.-wych.
/-/ Marian Spychalski
generał brygady

Naczelny Dowódca WP
/-/ Michał Żymierski
Marszałek Polski

Zastępca Szefa Sztabu Głównego WP
/-/ Rotkiewicz
generał brygady

CAW, III/2/90, k.235.

Załącznik nr 2

Instrukcja o pracy nad podniesieniem poziomu dyscypliny w jednostkach WP z dnia 6.07.1945r.

Wraz z zakończeniem wojny przed WP stanęły nowe zadania: wyszkolić bojowo i politycznie żołnierzy, stać na straży granic, ładu wewnętrznego i bezpieczeństwa, na straży demokracji. Realizacja tych zadań jest niemożliwa bez żelaznej dyscypliny wojskowej, dlatego też sprawa podniesienia poziomu dyscypliny jest podstawowym problemem wojskowym i politycznym.

Konieczne jest umocnienie praktyki dyscyplinarnej, zwrócenie należytej uwagi na dyscyplinę formalną i ścisłe przestrzeganie regulaminów. Należyty poziom dyscypliny może być osiągnięty tylko przy ścisłej współpracy dowódców i ich zastępców do spraw polit.-wych., wszystkich oficerów liniowych i polit.-wych. przez wpajanie dyscypliny wojskowej, przez uczynienie dyscypliny świadomą.

Węzłowym zagadnieniem podniesienia dyscypliny jest sprawa podoficerów, podwyższenie ich autorytetu, poziomu wyszkoleniowego i politycznego.

Autorytet podoficerów, który obniżył się w wielu jednostkach na skutek specyficznych warunków wojennych, musi być podniesiony na należyty poziom, zgodnie z istniejącymi regulaminami. W tym celu należy:

- Polepszyć, o ile to możliwe w ramach jednostki, warunki materialne podoficerów, ich umundurowanie, zorganizować oddzielne kasyna podoficerskie, oddzielne sale podoficerskie w koszarach. W żadnym wypadku nie używać podoficerów do robót w kuchni, zamiatania, sprzątania itd.
- Wzmocnić wyszkolenie liniowe i polityczne podoficerów. Dokształcać podoficerów liniowych, organizować specjalne kursy przeszkoleniowe przy pułkach, jednodniowe ćwiczenia specjalne. Dokształcać podoficerów politycznie, bezwzględnie zlikwidować analfabetyzm, pogadanki wygłaszać oddzielnie w ramach baonu. Przeprowadzić pogadanki: o roli podoficera w wojsku, o jego znaczeniu i obowiązkach.

- Uczynić podoficera rzeczywistym przełożonym żołnierza stosując następujące metody:
  Oficerowie wydają rozkazy żołnierzom drogą służbową poprzez podoficerów /poza wypadkami wyjątkowymi wymagającymi bezpośredniego rozkazu oficera/.
  Wszelkie raporty i prośby od żołnierzy przyjmować wyłącznie drogą służbową poprzez podoficerów.
  Załatwiać prośby po wysłuchaniu zdania podoficera - przełożonego. Za zwracanie się poprzez głowę podoficera karać jak za pominięcie drogi służbowej, położyć nacisk na nakładanie kar i pochwał przez podoficerów w ramach przysługujących im uprawnień, nie czyniąc z praktyki dyscyplinarnej wyłącznego przywileju oficerskiego.
- Skontrolować właściwe wykorzystanie podoficerów w służbie, podoficerów liniowych używanych jako łączników, luzaków, ordynansów itp.
- Skończyć z fałszywą polityką bezpośredniego awansowania do stopnia podoficerskiego, awanse dawać rzeczywiście zasłużonym, zasłużonych podoficerów wysuwać do szkół oficerskich.
- Zlikwidować powstałe, szczególnie w jednostkach frontowych, spoufalanie się żołnierzy z podoficerami. Oficerowie polit.-wych. drogą gawęd i rozmów indywidualnych wskażą podoficerom niewłaściwość ich postępowania.
- Podoficerowie sami winni dbać i podwyższać autorytet podoficerów, w żadnym wypadku nie dopuszczać do karania, organizowania ćwiczeń w obecności żołnierzy.
- Wzmocnić dyscyplinę formalną, zwracać baczną uwagę na zachowanie się żołnierzy, na ich wygląd zewnętrzny.
  W tym celu:
  - wysłać patrole garnizonowe;
  - przed wyjściem na przepustkę - przegląd mundurowy.
- Wzmocnić istniejącą dotychczas praktykę dyscyplinarną przez wprowadzenie czynnika społecznego, a mianowicie:
- Nie zapominać, że na praktykę dyscyplinarną składają się zarówno kary, jak i pochwały. Udzielać pochwał żołnierzom wzorowo pełniącym służbę, posiadającym najlepsze rezultaty w wyszkoleniu, premiować ich przepustkami, urlopami. Pochwały odczytywać przed frontem pododdziałów, nazwiska wyróżnionych

umieszczać na specjalnych tablicach honorowych. Bezwzględnie przestrzegać prowadzenia kompanijnych ksiąg kar i pochwał.

- Zorganizować Koleżeńskie Sądy Szeregowych, zaktywizować je, by stały się formalnie i faktycznie czynnikiem wpływającym na dyscyplinę, wyroki bezwzględnie respektować i doprowadzać do wiadomości wszystkich żołnierzy.
- Zainicjować pisanie listów do rodzin najlepszych żołnierzy za podpisem dowódcy i zastępcy ds. polit.-wych. List odczytywać przed frontem kompanii, umieszczać w prasie ściennej.
- Wzmacniać dyscyplinę w korpusie oficerskim. Na specjalnych odprawach omówić sprawę stosunku oficera do podwładnych, osobistego przykładu.
- Wygłosić we wszystkich jednostkach referaty o honorze oficerskim.
- Położyć nacisk na praktykę Oficerskich Sądów Honorowych, rozprawy pokazowe 100% obecności oficerów.

SZTAB GŁÓWNY WP I GZPW WP

CAW, III-2-95, k.148.

Załącznik nr 3

ROZKAZ NACZELNEGO DOWÓDZTWA WP

Nadchodzi kampania żniwna, której powodzenie zadecyduje o tym, czy bogaty urodzaj tegoroczny da zniszczonemu krajowi chleb - podstawowy warunek pracy i odbudowy. Okupant niemiecki, odchodząc z naszych ziem, świadomie niszczył traktory i maszyny rolnicze, uprowadzał konie, wozy i inwentarz, aby utrudnić nam pracę, wywołać trudności i głód. Jednak kraj uporał się po bohatersku z siewem.

Mimo trudności, braku narzędzi, sprzężaju, ludzi obsialiśmy nasze pola. W akcji siewnej niemałą rolę odegrała pomoc wojska.

W obecnej kampanii żniwnej wojsko również musi pomóc wydatnie społeczeństwu. Ani jeden zagon nie może zmarnieć w polu. W związku z tym:

r o z k a z u j ę :

1. We wszystkich oddziałach Wojska Polskiego akcję żniwną uważać za podstawowe zadanie bojowe, podporządkowując jej wszystkie inne zajęcia i zadania.
2. Korpus oficerów polit.-wych. przeprowadzi wg wskazówek Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego WP akcję propagandową, mobilizującą każdego żołnierza i oficera do świadomej, znojnej pracy w okresie żniwnym. Cały korpus oficerski i podoficerski własnym przykładem przez nieustanne towarzyszenie żołnierzowi, kontrolę i organizację pracy doprowadzi do maksimum wysiłku wojska w akcji żniwnej.
3. W porozumieniu z miejscowymi władzami administracyjnymi dowódcy jednostek ustalą plan udziału wojska w akcji żniwnej, uwzględniając pomoc ludźmi, końmi i samochodami. Warsztaty remontowe jednostek wojskowych zobowiązać na czas żniw do remontu maszyn rolniczych i sprzętu rolniczego. Należy przeprowadzić zbiórkę narzędzi rolniczych i zorganizować ich remont.

Szczególnie należy pomóc w zbiorach:

a/ rodzinom wojskowym,
b/ rodzinom poległych żołnierzy i partyzantów,
c/ wdowom i sierotom,
d/ gospodarstwom nie posiadającym koni,
e/ dużym gospodarstwom społecznym, odczuwającym brak siły roboczej i pociągowej.

Całkowicie należy zebrać plony na ziemiach bezpańskich opuszczonych przez właścicieli.

4. Na zachodzie, skąd wyemigrowała ludność niemiecka, oddziały wojskowe, o ile własnymi siłami nie potrafią opanować sytuacji, organizować będą:
   a/ mobilizację do prac żniwnych pozostałej ludności niemieckiej z miejskich ośrodków w porozumieniu z władzami administracji publicznej;
   b/ agitację wśród rzesz Polaków wracających z Niemiec, aby na czas zbiorów zostali na miejscu pracy.

   Dla zatrudnionych w ten sposób Polaków wydawać zapłatę za pracę w naturze zbożem na podstawie umowy.
5. Żołnierzom, pracującym przy żniwach, ustalić normę pracy dziennej, prowadzić kontrolę oraz stosować współzawodnictwo.
6. Najlepiej pracujących żołnierzy premiować urlopem po zakończeniu żniw.
7. Żołnierzy i oficerów Wojska Polskiego, wybitnie zasłużonych na polu organizacji akcji żniwnej, przedstawić do odznaczeń.
8. Dowódcy jednostek we własnym zakresie po zaplanowaniu akcji żniwnej wydadzą szczegółowe rozkazy organizacyjne.

ZASTĘPCA NACZELNEGO DOWÓDCY WP
do spraw.polit.-wych.
/-/ Marian Spychalski
generał dywizji

NACZELNY DOWÓDCA WP
/-/ Michał Żymierski
Marszałek Polski

SZEF SZTABU GŁÓWNEGO WOJSKA POLSKIEGO
/-/ Władysław Korczyc
generał broni

CAW, III/2/97, k.21.

Załącznik nr 4

M.p. 11 sierpnia 1945 r.

WOJSKO POLSKIE
NACZELNE DOWÓDZTWO

ROZKAZ Nr 175

Praca polityczno-wychowawcza z szeregowymi i podoficerami.

Inspekcje Głównego Zarządu Polit.-Wych.WP wykazały, że polityczne wychowanie żołnierza nie jest należycie jeszcze zorganizowane.

Zdarzają się wypadki samowolnego przesuwania terminów zajęć polityczno-wychowawczych ze strony niektórych dowódców. Często czas, przeznaczony na zajęcia polit.-wych., wykorzystuje się na inne zajęcia wyszkoleniowe lub prace nie związane z wychowaniem.

Dla podniesienia poziomu wyrobienia obywatelskiego żołnierza oraz osobistej odpowiedzialności dowódców za stan moralny i polityczny powierzonych im jednostek

r o z k a z u j ę :

1. Pogadanki są obowiązkowymi zajęciami wyszkoleniowymi. Należy je wprowadzić do ogólnego planu wyszkolenia jednostki. Program tych zajęć ustala Główny Zarząd Polit.-Wych. WP.
2. Pogadanki dla szeregowych organizować dwa razy tygodniowo, we wtorki i piątki, po 2 godziny, w godzinach przedpołudniowych.
3. Pogadanki dla szeregowych przeprowadza w kompaniach zastępca dowódcy kompanii do spraw polit.-wych. Samodzielne plutony w czasie zajęć polit.-wych. przyłącza się do poszczególnych kompanii.
4. Za pełną obecność wszystkich żołnierzy na zajęciach odpowiada dowódca kompanii. Z jego rozkazu szef kompanii przyprowadza kompanię na pogadankę, meldując o gotowości kompanii do zajęć oficerowi przeprowadzającemu pogadankę i pozostaje z kompanią przez cały czas zajęć polit.-wych.

5. Dla podoficerów batalionu pogadanki przeprowadza zastępca dowódcy batalionu ds. polit.-wych. dwa razy tygodniowo po 2 godziny, we wtorki i piątki, w godzinach popołudniowych.
6. Zbiórkę podoficerów na pogadankę przeprowadza oficer służbowy batalionu, wyznacza starszego grupy i melduje o gotowości do zajęć oficerowi przeprowadzającemu pogadankę.
7. W szkołach oficerskich i jednostkach szkolnych zajęcia polit.-wych. organizować wg programów specjalnych Gł.Zarządu Polit.-Wych. WP przeznaczając na nie po 6 godzin tygodniowo.
8. Za organizację i terminowe przeprowadzenie zajęć programowych odpowiedzialni są dowódcy jednostek i ich zastępcy do spraw polit.-wych. W wypadku nieobecności w jednostce oficera polit.-wych. zajęcia przeprowadza dowódca pododdziału. Jeśli zajęcia nie odbyły się w przewidzianym terminie, dowódcy jednostek i ich zastępcy do spraw polit.-wych. winni meldować niezwłocznie przełożonym.
9. Pogadanka obejmuje 45-minutowy wykład, po którym następuje 15-minutowa przerwa. W czasie drugiej godziny zajęć prowadzący je winien sprawdzić stopień przyswojenia podanego w wykładzie materiału, wyjaśnić niezrozumiałe dla żołnierza zagadnienia, zorganizować samodzielne powtórzenie przez żołnierzy materiału pogadanki przez zadawanie pytań oraz odpowiedzieć na pytania żołnierzy związane z tematem pogadanki.
10. Zastępcy dowódców pułków do spraw polit.-wych. co najmniej na 2 dni przed każdą pogadanką zorganizują seminaria, celem należytego przygotowania oficerów do zajęć. W seminarium pod kierunkiem Z-cy D-cy biorą udział pracownicy Sekcji, Z-cy D-ców Kompanii i Batalionów do spraw polit.-wych. oraz ci dowódcy, którzy nie mają zastępców do spraw polit.-wych. Uczestnicy seminarium zapoznają się uprzednio z tematem zajęć i przynoszą na seminarium samodzielnie sporządzone konspekty pogadanki.
11. We wszystkich jednostkach Wojska Polskiego codziennie w godzinach wieczornych wydzielać 30 minut, przeznaczając je na gawędy i pracę świetlicową oraz 15 minut w ciągu dnia na informację prasową.

12. Każdy d-ca plutonu obowiązany jest tygodniowo wygłosić co najmniej dwie gawędy w plutonie oraz prowadzić codzienną informację prasową, zgodnie z instrukcjami otrzymanymi od swych przełożonych po linii polit.-wych.
13. Dowódcom wszystkich szczebli i ich zastępcom do spraw polit.-wych. osobiście sprawdzać w kompaniach i batalionach wykonanie niniejszego rozkazu, usuwając dostrzeżone braki.

Z-ca Nacz. Dowódcy WP
ds. polit.-wych.
/-/ Marian Spychalski
generał dywizji

Naczelny Dowódca
Wojska Polskiego
/-/ Michał Żymierski
Marszałek Polski

Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego
/-/ Władysław Korczyc
generał broni

CAW, III-2/97, k.4.

Załącznik nr 5

WYTYCZNE

w sprawie akcji referendum ludowego w Wojsku Polskim.

1. W całokształcie akcji związanej z referendum we wszystkich przemówieniach, seminariach, wiecach, referatach itd. winny być podkreślane następujące zasadnicze momenty, stanowiące o znaczeniu politycznym referendum:

a/ referendum mobilizuje masy ludowe w Polsce wokół programowych zagadnień demokracji. Postawi ono jasno i wyraźnie przed sąd narodu sprawy najistotniejsze, sprawy, które reakcja próbuje zasłonić demagogicznym wykorzystywaniem powojennych trudności. Referendum wymaga wyraźnego opowiedzenia się "za" albo "przeciw" linii politycznej obozu demokratycznego, którego fundamentalnymi osiągnięciami są: reforma rolna, upaństwowienie przemysłu i granice na Odrze i Nysie. Jest rzeczą zupełnie zrozumiałą, że pociągnięcia te idą po linii życiowych interesów narodu, który w swej większości poprze politykę Rządu Jedności Narodowej. Pomyślny wynik referendum będzie poważnym ciosem dla reakcji i wszystkich tych elementów, które próbują przykrywać swe reakcyjne oblicze demokratycznym frazesem.

Referendum skończy z zaciemnieniem linii podziału w społeczeństwie. Wszyscy ci, którzy maskują się firmą legalnego stronnictwa politycznego, a równocześnie prowadzą wrogą robotę, będą musieli albo głosować "przeciw", i tym samym ujawnić istotne oblicze, albo głosować "za" i tym samym uznać, że polityka Rządu Jedności Narodowej jest zgodna z interesem narodu wbrew ich kłamstwom i oszczerstwom. Wstrzymywanie się od głosowania byłoby jednoznaczne z głosowaniem "przeciw". Dlatego referendum jest potrzebne i wybory sejmowe nie mogą go zastąpić. Bandy leśne, które prowadzą walkę z ustrojem demokratycznym przeciwko robotnikom i chłopom, a maskują to frazesem politycznym, muszą być napiętnowane przez najszersze rzesze ludności, jako wroga antypolska agentura obecnego kapitału. Akcję referendum powiązać najściślej z walką z bandami.

b/ Referendum będzie wykorzystane dla szerokiej kampanii politycznej ściśle związanej z aktualnymi zagadnieniami nowego życia. Kampania ta wskaże polskim masom ludowym, że wielkie reformy społeczne są na zawsze związane z czterema stronnictwami demokratycznymi. Kampania ta odsłoni fałsz propagandy reakcyjnej, obarczającej odpowiedzialnością za trudności gospodarcze Rząd Jedności Narodowej. Kampania ta wskaże na istotnych sprawców obecnych trudności, które /poza zniszczeniami wojennymi/ stwarzane są przez reakcję, rzucającą kłody pod nogi odbudowującemu się państwu. Dążenie do wywołania chaosu w kraju, sabotaż świadczeń rzeczowych, próba dezorganizacji aparatu administracyjnego, agitacja strajkowa i ofensywa spekulacji - oto metody, przy pomocy których reakcja zarówno jawna, jak i maskująca się pod firmą legalnego stronnictwa próbuje potęgować trudności i skierować niezadowolenie mas przeciwko obozowi demokratycznemu.

c/ Referendum ma być wykorzystane jako polityczne przygotowanie do nadchodzących wyborów sejmowych, które powinny przechodzić pod hasłem walki o utrzymanie jedności narodowej i podstawowych zdobyczy społecznych demokracji.
W związku z 2 pytaniem referendum należy wskazać na niebezpieczeństwo zniszczenia reform dokonanych przez obóz demokratyczny w wypadku dojścia reakcji do władzy. Cały naród zwycięstwem w referendum odeprze wszelkie próby zamachów na reformę rolną i upaństwowienie przemysłu. Wyjaśnić, iż referendum to nie tylko zatwierdzenie przez naród reformy rolnej i upaństwowienie przemysłu, lecz obrona tych doniosłych zdobyczy ludu przed niebezpieczeństwem powrotu obszarników i kapitalistów. Stąd wynika konieczność popularyzacji bloku stronnictw demokratycznych. Omawiając drugie pytanie referendum, należy szeroko wykorzystać doświadczenia lat 1921-1935, kiedy to formalnie demokratyczna konstytucja, nie zawierająca punktów o reformach społecznych, stała się świstkiem papieru, który reakcja po pewnym czasie zlikwidowała w ogóle.

d/ Trzecie pytanie referendum /granice zachodnie/ związać z zagadnieniami polityki zagranicznej Rządu i sojuszu polsko-radzieckiego. Wykazać, że tylko Związek Radziecki nieugięcie broni naszych interesów na zachodzie, podczas gdy przyjaciele i protektorzy pana Mikołajczyka występują przeciw uznaniu naszych granic Polski. Przeprowadzić szeroką kampanię wyjaśniającą w sprawie jednoizbowości parlamentu. Wykazać wsteczny charakter senatu, który jest przeżytkiem z okresu nierówności stanowej i uprzywilejowania majątkowego. Przypomnieć walkę w tej sprawie toczoną w Polsce w 1921 roku, kiedy to punkt o senacie przeforsowano wbrew głosom wszystkich partii robotniczych i chłopskich. Wykazać na konkretnych przykładach rolę senatu jako narzędzia w rękach reakcji, przeciwstawiającej go sejmowi przedstawicielstwu całego narodu. Wskazać na przykład państw demokratycznych, które obecnie likwidują senat /Francja/.

2. Udział wojska w akcji referendum obejmuje trzy zasadnicze momenty:
   a/ Przeprowadzenie referendum wewnątrz wojska i związana z tym akcja wieców, zebrań itd., organizacja głosowania w jednostkach, które będą określone oddzielnym zarządzeniem.
   b/ Udział wojska w akcji propagandowej przed referendum wśród ludności cywilnej.
   c/ Zabezpieczenie bezpieczeństwa przed i w czasie przeprowadzenia referendum /walka z bandami, ochrona lokali wyborczych itd./ - unormowane dodatkowym zarządzeniem.
3. Podstawowymi metodami w tej akcji propagandowej wśród ludności cywilnej będą: akcja brygad propagandowych i akcja szefostw nad fabrykami i, o ile chodzi o szkoły, nad wieczorowymi szkołami dla dorosłych.

   Dla należytej organizacji akcji propagandowej wśród ludności cywilnej ustalić następującą strukturę organizacyjną akcji w terenie:
   a/ za całokształt pracy w terenie Okręgu Wojskowego odpowiada ZPW Okręgu;

b/ ZPW Okręgu odpowiadając za całokształt praktycznie kieruje pracą w tym województwie, na terenie którego znajduje się;

c/ na terenie pozostałych województw stworzyć wokół najpoważniejszej jednostki /stacjonowanej najlepiej w mieście wojewódzkim/ kierownictwo akcją na terenie województwa. Do każdego kierownictwa wojewódzkiego przydzielony zostaje na czas trwania akcji jeden odpowiedzialny pracownik ZPW /z-ca d-cy, z-ca szefa, jeden z szefów Wydz./, który jest na równi z z-cą d-cy jednostki, wokół której tworzy się kierownictwo, odpowiedzialny za całokształt akcji na terenie województwa.

4. Kierownictwa wojewódzkie w porozumieniu z miejscowymi organizacjami partyjnymi KBW i UB po uzgodnieniu z ZPW DOW przydzielą poszczególnym podporządkowanym im jednostkom tereny działania brygady wg następujących zasad:

a/ wojsko obsługuje na terenie województwa przede wszystkim tereny zagrożone przez działalność band;

b/ na terenie Ziem Zachodnich wojsko winno objąć akcją wszystkie powiaty.

5. Na terenie większych garnizonów akcję w fabrykach i szkołach planują i rozdzielają z-cy d-ców garnizonów wespół z istniejącymi komisjami koordynacyjnymi KBW i wojska.

6. Całokształt akcji przygotowawczej, strukturę organizacyjną wg kierownictw wojewódzkich, podział terenu omówią ZPW w specjalnych zarządzeniach wydanych do 15 maja.

Szkoły oficerskie i jednostki lotnicze na okres akcji referendum zostają w tej dziedzinie podporządkowane ZPW DOW.

7. Dla doprowadzenia do wszystkich oficerów wytycznych w sprawie akcji referendum odbędą się w okresie 16-31 maja ogólne jednodniowe zebrania wszystkich oficerów WP, obsługiwane przez centralne ekipy oficerów sztabowych Gł.Zarz.Polit.-Wych. WP.

Zebrania przeprowadzone są w poszczególnych jednostkach na skalę pułku /jednostki mniejsze przyłączone zostaną do najbliższych większych jednostek/, przy czym zebrania organizowane winny być tak /w dwóch kursach albo po zajęciach/, by nie przerwały normalnego toku zajęć w jednostkach. Dokładne dane o przebiegu zlotów, obsłudze ich otrzymują z-cy d-ców OW na odprawie w Gł.Zarz.Polit.-Wych.WP.

Należy natychmiast przystąpić do wstępnego rozplanowania porządku odbywania zlotów, ustalenia jednostek, w których będą się odbywały, kolejności terminów, przydziału mniejszych jednostek do większych itd.

Po zakończeniu ogólnych zebrań w jednostkach odbędą się przy udziale przedstawicieli Gł.Zarz.Polit.-Wych.WP odprawy z-ców jednostek przy kierownictwach wojewódzkich, dla omówienia spraw organizacyjnych związanych z przejściem na strukturę wojewódzką i całokształtu akcji referendum. Odprawy te winny odbyć się do dnia 31 maja br.

8. Przygotowanie do akcji brygad propagandowych

a/ Członkowie brygad winni rekrutować się spośród żołnierzy, uczestników brygad świadczeniowych, aktywu oficerskiego i najlepiej wyrobionych propagandowo /dobrzy mówcy/ oficerów polowych, szeroko wykorzystać dla pracy w brygadach praktykantów Centr.Szk.Ofic.Polit.-Wych. Brygady w zasadzie w zależności od poziomu pracują w składzie:
kierownik - oficer polit.-wych.,
z-ca - oficer liniowy,
3-7 żołnierzy i podoficerów.

b/ Żołnierzy, członków brygad przeszkolić na pułkowych kursach aktywu, wg specjalnej instrukcji nie później niż do dnia 30 maja. Kursy aktywu są w zasadzie pułkowe /sam. batalion/, mniejsze zaś jednostki /sam. komp. szpitali, składy/ wyślą ludzi do pułków wg rozdzielników ustalonych przez kierownictwa wojewódzkie.

c/ Kierowników i z-ców kierowników brygad przeszkolić w okresie 1-5 czerwca na 3-5-dniowych seminariach wg specjalnej instrukcji. Seminaria będą przeprowadzone przy kierownictwach wojewódzkich i ZPW oraz przy Dywizjach Piechoty.

9. Organizacja pracy brygad w terenie:

a/ Brygady pracują w terenie w okresie od 7 do 27 czerwca;

b/ Z-cy d-cy jednostki przydzielą poszczególnym brygadom konkretne gminy, spośród wydzielonego dla jednostki obszaru, dla obsługi.

c/ Całokształt pracy w terenie winien być uzgodniony z UB, MO i ew. jednostkami KBW oraz partiami demokratycznymi.

Pożądany jest udział przedstawicieli partii demokratycznych w brygadach, szczególnie Stronnictwa Ludowego na terenie wiejskim. Na terenie działania band brygady otrzymują ochronę.

d/ Obsługę brygad orkiestrami, zespołami amatorskimi, przydział specjalnych ekip Domów Żołnierza ustala kierownictwo wojewódzkie.

Brygady wyjeżdżają w teren zaopatrzone w materiały propagandowe /gazety, tygodniki, "Co dzień niesie", plakaty itd./. Każdy z uczestników brygady zaopatrzony będzie w opracowany przez Gł.Zarz.Polit.-Wych.WP konspekt przemówienia.

Wykorzystać do kolportażu gazety przeczytane już w jednostkach, poza tym zostaną dla brygad wydzielone dodatkowo limity gazet.

Kierownictwa wojewódzkie we własnym zakresie zabezpieczą dodatkowe przydziały prasy wojewódzkiej dla brygad.

e/ W biuletynach okręgowych w maju i czerwcu winny być szeroko uwzględnione doświadczenia pracy brygad świadczeniowych i siewnych, tak by służyły one praktyczną pomocą wyruszającym w teren oficerom.

Podstawowymi formami pracy brygad są wiece, kolportaż materiałów propagandowych i rozmowy indywidualne.

10. Akcja wśród zdemobilizowanych:

W okresie 15-25 czerwca k-ci RKU zwołają w powiatach zebranie zdemobilizowanych poświęcone rozdaniu drugiej tury dyplomów i akcji referendum.

Zebrania w zasadzie obsługują brygady propagandowe, działające na terenie powiatu. Kierownictwa wojewódzkie zabezpieczą obsługę pozostałych zebrań.

11. Przedstawiciele wojska biorą udział w zebraniach i wiecach organizowanych przez demokratyczne partie polityczne w sprawie referendum.

12. Sprawozdawczość w czasie akcji

a/ Do dnia 18 maja wraz ze sprawozdaniami miesięcznymi przez specjalnych gońców nadesłać plany akcji przygotowawczej;

b/ do dnia 8 czerwca ZPW złożą meldunki o przebiegu kursów i seminariów w jednostkach;

c/ od dnia 7 czerwca włącznie do 27 VI zaprowadzić 5-dniowe, krótkie meldunki specjalne, telegraficzne /szyfrowe/ o akcji brygad w terenie na wszystkich szczeblach. ZPW Okręgów meldują przez "WCz" /Koszalin - szyfr/ 9, 14, 19, 24, 29 do GZPW WP o przebiegu akcji.

SZEF GZPW WP
Świetlik - gen.bryg.

SZEF SZTABU GENERALNEGO WP
Korczyc - gen.broni

CAW, 131/524, k.14-18.

Załącznik nr 6

Wojsko Polskie
- DOW VI -
Zarząd Polit.-Wych.
Nr 0467

TAJNE
Egz.Nr ....

WYTYCZNE

pracy polityczno-wychowawczej na okres 10 maja - 30 czerwca 1946r. dla jednostek wojskowych

I

Główny Zarząd Polityczno-Wychowawczy WP stawia przed korpusem oficerów polityczno-wychowawczych w okresie 10 maja - 30 czerwca 1946r. następujące zadania:

1. Praca polityczno-wychowawcza w okresie od 10 V 1946 r. stoi pod znakiem kampanii referendum ludowego.

a/ Poprzez dokładne przerobienie z całym składem osobowym materiałów X Sesji KRN, poprzez pogadanki, gawędy i referaty oficerskie, wiece i zebrania przygotować cały skład osobowy do odpowiedzi trzy razy "tak" w głosowaniu ludowym 30 czerwca 1946r.

b/ Rozwinąć przed referendum szeroką pracę wśród ludności cywilnej, sprawnie przeprowadzić akcje wojskowych brygad propagandowych pracujących wśród ludności cywilnej w m-cu czerwcu. Starannie dobierać ludzi, wysunąć najlepszych aktywistów, uczestników brygad świadczeń rzeczowych, najlepszych aktywistów oficerów liniowych do pracy w brygadach. Przygotować ich należycie na kursach pułkowych i specjalnych seminariach oficerskich i w pracy indywidualnej do udziału w brygadach.
Oficerowie polityczno-wychowawczy pracujący w brygadach winni okazać maximum inicjatywy i wysiłku.
Pracę w brygadach polecam uważać za sprawdzian wartości oficerów jako pracowników polityczno-wychowawczych.
Praca w brygadach winna stworzyć mocny, zahartowany politycznie aktyw żołnierski i oficerski w jednostkach.

2. Powiększyć nienawiść żołnierza do band faszystowskich, być inicjatorem akcji przeciwko bandom.

a/ We wszystkich rodzajach pracy polityczno-wychowawczej z żołnierzem wykazywać mu nieustannie, raz jeszcze zbrodniczy charakter band, ich oblicze polityczno-moralne. Wykorzystać wszystkie konkretne, miejscowe wypadki zbrodniczej działalności band /rabunki, morderstwa żołnierzy itd./ dla szerokiej akcji uświadamiającej.

b/ Zabezpieczyć politycznie wszystkie akcje przeciwko bandom przez osobisty udział i zachowanie się oficerów polityczno-wychowawczych we wszystkich akcjach, przez odpowiednią pracę polityczno-wychowawczą przed i w czasie akcji. Przedstawiać do odznaczeń bojowych żołnierzy wyróżniających się w akcjach.

Zacieśnić współpracę i nieustannie popularyzować KBW, UB i MO, wytworzyć głębokie poczucie solidarności i braterstwa broni w walce z bandami między żołnierzem WP a żołnierzami KBW, funkcjonariuszami UB i MO.

3. Wykorzystywać należycie materiały propagandowe Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego WP.

Wydawnictwa masowe "Co dzień niesie", widokówki bojowe, plakaty o szlaku bojowym I i II Armii winny dotrzeć do każdego żołnierza i być z nim przerobione i omówione.
W czasie pracy brygad propagandowych wśród ludności cywilnej wykorzystywać szeroko materiały propagandowe, czytać i kolportować prasę demokratyczną.

4. Otoczyć opieką podchorążych-praktykantów CSOPW, pomóc im w codziennej pracy stać się pełnowartościowymi oficerami polityczno-wychowawczymi.

5. Całokształt pracy polityczno-wychowawczej w okresie 10 maja - 30 czerwca powinien dać w rezultacie:

a/ mocniejsze związanie żołnierza z blokiem demokratycznym przez uwypuklenie osiągnięć w dziele odbudowy kraju i wykazanie, że linia polityczna Demokracji jest linią Narodu i Państwa Polskiego;

b/ wzmocnienie nienawiści żołnierza do band reakcyjnych - siewców zamętu, rzucających kłody pod nogi odbudowującemu się państwu;

c/ pełne uświadomienie roli PSL - stronnictwa, które jest ostoją reakcji w Polsce, które popieraniem band, jałową opozycją i szkodliwym stosunkiem do ważnych odcinków pracy państwowej hamuje proces odbudowy.

Wyrazem osiągnięcia wymienionych celów winien być świadomy stosunek żołnierza do referendum i pytań w nim postawionych.

Dla realizacji powyższych zadań OPW i SPW Okręgu Wojskowego winny przedsięwziąć następujące środki:

A/ <u>Po linii organizacyjnej:</u>

1. Sprawa głosowania ludowego wewnątrz wojska ustalona będzie dodatkowymi instrukcjami.
2. Centralnym zadaniem jest sprawne przeprowadzenie kampanii referendum i zagadnień z nią związanych.
   a/ Przejść na system kierownictw garnizonowych /garnizon łódzki, zgierski, kielecki, Tomaszów Mazowiecki, radomski, częstochowski, skierniewicki/.
   Całokształtem pracy w województwie kieleckim kieruje z-ca d-cy 2 DP mjr Konieczny.
   Wszystkie jednostki winny utrzymywać ścisłą i ciągłą łączność /telegraficzną i telefoniczną/ z kierownictwami wojewódzkimi, zaś z ZPW DOW VI.
   Zgodnie z instrukcją ZPW z dnia 11.04.1946r. nr 0424 uzyskać w porozumieniu z Urzędami Informacji i Propagandy dodatkowe przydziały gazet dla kolportażu ich w terenie.
   Wykorzystywać również gazety przeczytane w jednostkach.
   b/ Przeprowadzić odprawę wszystkich oficerów w ramach pułku i samodzielnego batalionu.
   Zabezpieczyć 100% obecności na nich. Plany odpraw i terminy przesłać uprzednio drogą telegraficzną do ZPW DOW VI.
   c/ Szczególną uwagę zwrócić należy na przygotowanie i kontrolę seminarium oficerów - uczestników brygad i odprawy aktywu żołnierskiego biorącego udział w kampanii.

d/ Sprawozdawczość w czasie referendum. Winna być szczególnie terminowa i operatywna. Ściśle przestrzegać terminów specjalnych meldunków telefonicznych.

W związku z akcją referendum obowiązują meldunki w następujących terminach: do dnia 2 czerwca jednostki złożą meldunki o przebiegu kursów i seminariów.

Od dnia 7 do 27 czerwca włącznie jednostki na wszystkich szczeblach przesyłają do ZPW drogą telefoniczną lub szyfrem specjalne meldunki o akcji brygad w terenie.

3. Pracę OPW i SPW jednostek nastawić na bezpośrednią, jak największą pomoc jednostkom i brygadom propagandowym w przeprowadzeniu akcji referendum.
4. Komendanci RKU po otrzymaniu dyplomów Żołnierza Demokracji zorganizują ogólne zebranie zdemobilizowanych. Rozdanie dyplomów połączyć należy z przeprowadzeniem specjalnie z nimi pracy w związku z głosowaniem ludowym.

B/ <u>Po linii propagandowej:</u>

1. Ogólna ocena sytuacji politycznej w kraju zawarta jest w wytycznych propagandowych w związku z X Sesją KRN. Dokładne dodatkowe nastawienie polityczne otrzyma aparat polityczno-wychowawczy na ogólnych zlotach oficerów polityczno-wychowawczych zaplanowanych przez Główny Zarząd Polityczno-Wychowawczy w okresie 15-25 czerwca.
2. Zwrócić uwagę na wykorzystanie w jednostkach materiałów propagandowych, szczególnie zaś broszur "Polska w latach 1918-1926", "Rozkazy Gwardii Ludowej". Obydwie te broszury winny dotrzeć do każdego oficera WP.

Na podstawie pierwszej broszury należy:

a/ Wygłosić referat dla całego korpusu oficerskiego. Referat wygłaszają najlepsi oficerowie polityczno-wychowawczy i liniowi.

b/ Zorganizować seminarium dla oficerów.

Druga broszura winna wykazać oficerom przodującą rolę demokracji polskiej w kraju w walce z okupantem.

3. Praca w Tomaszowskim Domu Żołnierza winna być skierowana przede wszystkim na pomoc brygadom propagandowym w terenie.

Stworzyć kilkuosobowe brygady artystyczne i ułożyć plany obsługi przez nie poszczególnych brygad działających w terenie.

Tematyka pogadanek i referatów oficerskich

1. Pogadanki

Cztery pogadanki na tematy sesji KRN w myśl wytycznych pracy propagandowej w związku z X Sesją KRN.
O referendum;
O Polskim Stronnictwie Ludowym;
W rocznicę powstania Rządu Jedności Narodowej;
Z województwa krakowskiego;
O reakcyjnym podziemiu.

2. Referaty oficerskie

Czwarty plan pięcioletni ZSRR;
Sytuacja międzynarodowa;
Polska 1918-1926;
Zagadnienia kolonialne;
Sytuacja polityczna w kraju.

ZASTĘPCA DCY OW VI
ds. pol.-wych.
/SZLEYEN płk/

CAW, 524/49, t.131, k.9.

Załącznik nr 7

Mp. dnia 13 listopada 1946r.
Do użytku służbowego

REGULAMIN GRUPY OCHRONNO-PROPAGANDOWEJ

Zadania grupy ochronno-propagandowej

1. Zadaniem grupy ochronno-propagandowej jest:
   - pokazać najszerszym masom chłopskim, że w walce, która toczy się o utrwalenie wolności, niepodległości i demokracji w Polsce, Wojsko Polskie, zbrojne ramię Polski Ludowej, stoi w pierwszym szeregu naszego Narodu;
   - poprawić stan bezpieczeństwa w kraju, pokazać tym, którzy ulegają podszeptom faszystowskiego, bandyckiego podziemia i ich legalnych pomocników, siłę Rządu Rzeczypospolitej i obozu demokracji, aktywnie walczyć z bandami reakcyjnymi NSZ, UPA, WIN i Wehrwolf;
   - aktywnie przeciwdziałać wrogiej, bandyckiej propagandzie i pomagającej bandytom, peeselowskiej propagandzie, na wsi doprowadzić do najbardziej zapadłych miejscowości prawdę o Polsce demokratycznej.

2. Bandyckie podziemie i jego legalni pomocnicy, czując, że wybory będą dla nich ostatnią godziną, wszelkimi siłami będzie się starało utrudnić pracę grup.

   Grupa ochronno-propagandowa winna być zawsze gotowa do odparcia napadu bandyckiego, winna być czujna, przygotowana na zasadzki bandyckie. Zadaniem grupy ochronno-propagandowej nie jest tropienie band, praca jednak jej w terenie winna mieć charakter ofensywny. Z chwilą zetknięcia się z bandą grupa powinna natychmiast podjąć walkę i doprowadzić ją, w każdym wypadku, do zupełnego zlikwidowania bandy, nie ograniczając się do rozproszenia jej w terenie. Rozbicie bandy reakcyjnej najlepiej przekona ludność o sile i słuszności obozu demokracji i Wojska Polskiego.

Ze względu na możliwość zetknięcia się z bandami konieczne jest ciągłe pozostawanie grupy w gotowości bojowej. W każdej sytuacji, w jakiej grupa znajdzie się w terenie /marsz, postój, kwaterowanie, wiec itd./, dowódca grupy winien w pierwszym rzędzie wydawać zarządzenia i rozkazy mające na celu pogotowie bojowe grupy.

W y m a r s z

3. Dowódca grupy, udając się w teren, winien posiadać wytyczoną na mapie 1:200 000 trasę marszu swej grupy. W braku mapy dowódca sporządza dokładny szkic terenowy z oznaczeniem miejsc postoju grupy, przewidzianej dziennej trasy marszu itd. Dowódca grupy winien się również orientować w trasie sąsiednich grup ochronno-propagandowych. Szkic terenowy sporządza szef sztabu jednostki, zatwierdza kierownik okręgowy akcji grup ochronno-propagandowych.
4. Dowódca grupy i jego zastępca do spraw polit.-wych. po otrzymaniu trasy marszu, ale przed wymarszem, winni się dokładnie zapoznać z charakterystyką polityczną całego powiatu, a w szczególności miejscowości, przez jakie będzie przechodziła i w których będzie się zatrzymywała grupa. Należy w miejscowych komitetach partii demokratycznych zorientować się w ogólnej charakterystyce powiatu, dowiedzieć się, jakie są nastroje polityczne w danej wsi, jakie są wpływy obozu demokratycznego i PSL, wynotować sobie nazwiska najbardziej aktywnych członków partii demokratycznych w danej wsi. Należy w miejscowym Powiatowym Urzędzie Bezpieczeństwa dowiedzieć się, jaki jest stan bezpieczeństwa na trasie grupy, jakie działają bandy, ich przynależność organizacyjna /WIN, NSZ/, przybliżone siły, jakie krzywdy banda wyrządziła. Dokładne wytyczenie trasy, jak najdokładniejsze opracowanie polityczne trasy przed wyruszeniem jest warunkiem powodzenia akcji grupy.

G r u p a w m a r s z u

5. Grupa porusza się wg trasy otrzymanej w jednostce. Dowódca grupy może, jeśli zaistnieje tego konieczność /np. pościg za bandą/, zmienić trasę. Powinien jednak zawsze wracać /np. po zakończeniu pościgu/ na pierwotną trasę. O większych, trwających więcej niż 24 godziny zmianach trasy należy natychmiast zawiadomić dowódcę jednostki lub kierownika okręgowego akcji.
6. Grupa porusza się w terenie bądź marszem, bądź też na przydzielonych jej środkach transportu, bądź też wykorzystując transport miejscowy /furmanki, wozy itd./. Transport miejscowy /wozy chłopskie itd./ dowódca grupy winien uzyskać poprzez władze administracyjne /sołtysów, wójtów itd./.
7. Dowódca grupy winien dokładnie rozplanować każdy odcinek drogi, jaki ma do przebycia. W zależności od tego, czy grupa posuwa się marszem, czy też wykorzystuje transport, należy z góry oznaczyć miejsce krótkich odpoczynków w czasie drogi. Przed wyruszeniem z jednej wsi do następnej należy zebrać u ludności miejscowej dokładne dane w sprawie najbliższego odcinka drogi /stopień zagrożenia, miejsca dotychczasowych zasadzek bandyckich itd./ i w ten sposób uzupełnić dane zebrane przed wymarszem w mieście powiatowym.
8. Niezależnie od stopnia zagrożenia terenu grupa winna stosować wszystkie będące do jej dyspozycji środki obronne, aby w każdej chwili być gotową do stawienia zdecydowanego odporu ewentualnemu napadowi czy zasadzce bandytów.
9. W czasie marszu pieszego dowódca grupy winien zabezpieczyć kolumnę od przodu, z boku i z tyłu /ilość wydzielonych do tego żołnierzy zależy od stopnia zagrożenia terenu i stanu liczebnego grupy/. Wydzielonych do tego zadania żołnierzy należy każdorazowo dokładnie zapoznać z możliwościami nieoczekiwanych napadów i zasadzek, taktyką band w terenie itd.

   Należy zorganizować łączność wzrokową, tak między samymi grupami ubezpieczenia, jak i kolumną marszową.

W wypadku gdy którykolwiek z żołnierzy grupy ubezpieczeniowej zetknie się z bandą /np. wpadnie w zasadzkę, zauważy jej obecność/, winien natychmiast powiadomić dowódcę grupy w jakikolwiek sposób. Dowódca grupy, biorąc pod uwagę warunki terenowe oraz przypuszczalną siłę bandy, winien szybko przyjąć decyzję, zmierzającą, po pierwsze, do okazania pomocy napadniętemu, po drugie, do zlikwidowania bandy.

Podstawowymi czynnościami, które należy przystosować do warunków terenu, winno być:

- rozwinięcie grupy w tyralierę w kierunku na sygnał ubezpieczenia;
- dążenie do jak najszybszego okrążenia bandy;
- nagły i zdecydowany atak zakończony pościgiem za chowającymi się i uciekającymi bandytami.

10. Grupa poruszająca się na samochodach lub furmankach winna być również w każdej chwili gotowa do odparcia ataku i użycia wszystkich środków ogniowych.

Pierwszy samochód /furmanka/ winien posuwać się jako ubezpieczenie przed całością grupy, tak jednak, by dowódca grupy nie stracił go z oczu przez całą drogę /ok. 200 m, należy tu wziąć pod uwagę zakręty dróg i szos, gdzie najczęściej urządzane bywają zasadzki/, w takiej samej odległości winno się poruszać zabezpieczenie tylne. Jeśli grupa porusza się furmankami, w razie napadu zwrócić baczną uwagę na powożących ludzi, którzy mogą być w zmowie z bandą.

W wypadku zaatakowania należy szybko zeskoczyć z wozów i jak najbardziej zdecydowanie i agresywnie atakować przeciwnika i dążyć do zlikwidowania go.

O r g a n i z a c j a p o s t o j u

11. Na kilkaset metrów przed wsią, w której plan trasy przewiduje postój grupy, należy zatrzymać oddział i doprowadzić go do porządku. Jeśli grupa porusza się na samochodach, może wjechać na nich do wsi, jeśli natomiast porusza się na wozach, furmankach itd. należy wysiąść z wozów i wkroczyć do wsi marszem, jako zwarty oddział.

Dowódca grupy zwróci uwagę na to, by grupa wchodziła do wsi ze śpiewem, czwórkami, prezentując się jak najlepiej.

12. Po przybyciu do miejscowości, w której przewidziany jest postój, dowódca grupy winien nawiązać natychmiast kontakt z miejscowymi władzami administracyjnymi /sołtys, wójt, posterunek MO/ dla przeprowadzenia wywiadu politycznego wsi, wyszukania kwater, załatwienia sprawy zaprowiantowania i posiłku, wyznaczenia godziny zebrania ogólnego wsi i in.

a/ Wydział polityczny wsi

Dowódca grupy posiada już pewne dane o wsi, zarówno na podstawie informacji Powiatowego UBP, jak i wiadomości zebranych po drodze, wywiad polityczny winien te dane uzupełnić. W szczególności dowódca grupy lub jego zastępca do spraw polit.-wych. winni:

- zapoznać się dokładnie z terenem, zorientować się w stanie bezpieczeństwa terenu, zebrać wiadomości o działających bandach, ich sile liczebnej, uzbrojeniu, przynależności organizacyjnej itd., o ostatnich ich napadach, kiedy ostatni raz byli we wsi, poznać miejsca postojów najbliższych oddziałów WP, WBW i UB;
- zapoznać się z obliczem politycznym wsi, ze stosunkiem ludności do band, do rządu i jego poczynań /jak wieś spłaciła świadczenia rzeczowe lub podatek gruntowy, jak się do tej sprawy odnosi, jej stosunek do Wojska Polskiego, UB, MO, jaka jest działalność partii politycznych/, zebrać wiadomości o miejscowych wpływowych ludziach;
- zapoznać się dokładnie z PSL na terenie wsi, zorientować się, jakie ono jest silne liczebnie, kto do niego należy /biedni czy bogatsi chłopi/, jak bandy ustosunkowują się do peeselowców, zebrać dokładne dane /imię, nazwisko i fakty/ o peeselowcach, którzy pomagają bandom lub należą do nich i którym bandy pomagają, o bogaczach, którzy nie zdają zaległych świadczeń i podatków itd. Jak rozdzielano konie UNRRA, jak gospodarują peeselowcy w Związku Samopomocy Chłopskiej, w Urzędzie Ziemskim, jakie popełnili nadużycia. Od dokładności i prawdziwości tych danych zależy skutek pracy politycznej grupy.

b/ Wybranie kwater

Jako zasadę należy przyjąć jak największe skupienie grupy, nie wolno dopuszczać do rozdrobnienia oddziału. Trzeba przy wyborze kwater rezygnować z wygód, aby osiągnąć bezpieczeństwo grupy.

Jako obiekty zakwaterowania wybierać przede wszystkim szkoły, domy ludowe, zarządy gmin, plebanię itd. większe pomieszczenia, gdzie mógłby kwaterować cały oddział. Jeśli brak tego rodzaju budynków, należy wybierać większe zabudowania, dogodne do ochrony, a więc nieprzejściowe i możliwie oparkanione.

c/ Przygotowanie posiłków

Dowódca grupy winien wyznaczyć ze składu grupy jednego podoficera odpowiedzialnego za sprawy gospodarcze, który zajmie się techniczną stroną przygotowania posiłków.

Wszelkie sprawy związane z wyżywieniem i przygotowaniem posiłków, a więc: zakup żywności, dostarczenie potrzebnego sprzętu kuchennego, pomocy przy gotowaniu posiłków itd. winien dowódca grupy uzgodnić z sołtysem lub wójtem.

d/ Wyznaczenie godziny zebrania ogólnego wsi

W porozumieniu z władzami miejscowymi ustalić godzinę i miejsce zebrania ogólnego wsi, które powinno się odbyć w pomieszczeniu zamkniętym, w miarę możliwości przed zmierzchem. Za zawiadomienie i obecność na zebraniu ogólnym wsi odpowiedzialny jest wójt lub sołtys. Należy również przez żołnierzy zawiadomić o zebraniu ogólnym wsi, wyzyskać wszelkie inne środki /ogłoszenie z ambony itd./. Jeśli z grupą działa brygada artystyczna, zaznaczyć w zawiadomieniu, że po zebraniu odbędzie się koncert /wywiesić odpowiedni afisz/.

13. Dowódca grupy prowadzi książeczkę rozrachunkową, której wzór otrzyma, w której notuje codziennie wszystkie wydatki, dokonane z pieniędzy wziętych jako ryczałt. Codziennie rozrachunki w książeczce podpisuje dowódca i zastępca dowódcy grupy.

Ubezpieczenie postoju, działalność grupy w razie napadu bandyckiego

14. W zależności od rodzaju kwatery /jeden dom czy kilka, skupienia domów/ i stanu bezpieczeństwa terenu dowódca grupy winien zorganizować ubezpieczenie postoju. Zadanie ubezpieczenia polega na:
   - niedopuszczeniu do niespodziewanego napadu;
   - zaalarmowaniu grupy w wypadku napadu i utrzymaniu napadającej bandy pod ogniem tak długo, dopóki grupa nie przygotuje się do walki. W żadnym wypadku warta nie może składać się z mniej niż 7 ludzi, tj. z 2 posterunków po 3 zmiany i dowódcy warty. Posterunki tak dzienne, jak i nocne, zmieniają się co 2 godziny, a w okresie silnych mrozów /powyżej 15 stopni/ - co godzina.

   Dowódca grupy winien wykonać szkic ochronny, określając na nim:
   - budynki zajęte na kwatery;
   - rozstawienie posterunków dziennych i nocnych;
   - rozstawienie posiadanej broni maszynowej /erkaem/ oraz szkic ogniowy.

15. Komendant grupy winien przemyśleć i ustalić plan obrony budynków zajętych przez grupę na wypadek napadu, przewidując w nim w ogólnych zarysach akcję obrony i przeciwuderzenia własnego. W planie obrony uwzględnić należy, aby niezależnie od normalnej służby wartowniczej 1/3 stanu odpoczywających znajdowała się w pogotowiu do odparcia niespodziewanego uderzenia. Wyznaczona część pogotowia śpi w ubraniu, stawiając broń obok siebie.
   Każdy szeregowiec pogotowia musi być uprzednio dokładnie przeinstruowany w zakresie swoich obowiązków. Musi on wiedzieć, gdzie na wypadek alarmu zajmie stanowisko, jak należy prowadzić ogień i komu bezpośrednio podlega.
   Zadaniem pogotowia alarmowego jest odparcie pierwszego uderzenia i związanie się z nim ogniem do czasu ukończenia przygotowań do natarcia przez pozostałą część grupy. Po zakończeniu przygotowań dowódca grupy wprowadza ją do akcji i kieruje na skupienie nieprzyjaciela, zarzucając go uprzednio granatami.

W wypadku odparcia napastników dowódca grupy zarządza natychmiastowy pościg, starając się zapędzić uciekających na przeszkodę trudną do przebycia /bagna, rzeka itp./, niszcząc ich równocześnie ogniem. Niezależnie od własnej akcji dowódca grupy powinien przez specjalnego gońca zawiadomić najbliższy oddział WP, UB lub MO o napadzie i kierunku ucieczki bandytów.

Gdy siła bandy przewyższa siłę własną i obrona czynna nie rokuje powodzenia, dowódca grupy musi zorganizować obronę miejscowości przez wykorzystanie zabudowań, budowanie /wykorzystać w tym celu ludność/ stanowisk ogniowych, przeszkód itp.

Równocześnie należy wysłać gońca do najbliższego oddziału WP, WBW lub MO z meldunkiem sytuacyjnym i żądaniami pomocy.

Porządek dnia grupy w czasie postoju na wsi

16. Grupa w czasie postoju na wsi nie powinna w żadnym wypadku zmienić się w łazikujących żołnierzy. Należy utrzymać jak najmocniejszą dyscyplinę, ustalić natychmiast po przybyciu porządek dnia i ściśle go przestrzegać. W porządku dnia należy uwzględnić odpoczynek po przebytej drodze, czas posiłków, czas na przeprowadzenie zebrania, czyszczenie broni, wolny czas żołnierza, pobudkę i capstrzyk.

Porządek dnia powinien być możliwie dokładnie zbliżony do porządku koszarowego. Zarówno przed udaniem się po posiłki, jak i na zebranie itd. należy zarządzić zbiórkę. Po pobudce i przed capstrzykiem obowiązkowo zarządzić zbiórkę z odśpiewaniem "Roty". Grupa jak najczęściej winna występować jako oddział zwarty wojska.

Przeprowadzenie zebrania ogólnego wsi

17. Dla przeprowadzenia zebrań lub wieców wykorzystywać należy w jak największym stopniu okolicznościowe większe zgromadzenia ludności /odpusty, jarmarki i targi, po nabożeństwie w niedzielę itd./.

18. Jeśli we wsi są zdemobilizowani żołnierze, dowódca grupy winien przed ogólnym zebraniem wsi zawezwać ich do siebie. W rozmowie z nimi należy się zorientować w ich poglądach politycznych, uzupełnić swój wywiad polityczny i nawiązując do tego, że są oni b. żołnierzami, przygotować ich do wystąpienia na ogólnym zebraniu wsi. Po zebraniu należy w dalszym ciągu prowadzić ze zdemobilizowanymi pracę indywidualną, dążąc do stworzenia z nich aktywistów na wsi.
19. Dowódca grupy winien sam przygotować się do przeprowadzenia zebrania ogólnego wsi. Należy zawczasu przygotować tekst rezolucji, wg otrzymanego wzoru, uzupełniając ją jednak miejscowymi, konkretnymi faktami w odpowiednich punktach /podawać fakty o działalności band, peeselowców itd./. Zebranie należy poprzedzić pracą indywidualną wśród ludności. Należy przygotować 1-2 miejscowych ludzi do wystąpień, postarać się wciągnąć miejscowych, szanowanych, poważnych ludzi do wystąpienia, przygotować skład prezydium. Należy sprawdzić przygotowanie sali i zawiadomienie mieszkańców przez miejscowe władze. Zebranie winno się rozpocząć punktualnie o wyznaczonej godzinie, możliwie w zamkniętym, ogrzanym pomieszczeniu. Jeśli ludzie nie stawili się na zebranie, należy przez żołnierzy i przez wójta odpowiednio ich ponownie zawiadomić i osiągnąć konieczną frekwencję.
20. Grupa ochronna znajduje się również na zebraniu, nie rozprasza się jednak wśród ludności, lecz staje możliwie blisko wejścia w zwartym oddziale. W terenach zagrożonych należy przed wejściem do budynku wystawić posterunki.
21. Zebranie powinno być niedługie i trwać nie więcej niż 1 - 1,5 godziny. Porządek zebrania jest orientacyjnie następujący:
    a/ zagajenie przez dowódcę grupy lub jego zastępcę do spraw polit.-wych., wyjaśnienie celu zebrania;
    b/ wybór prezydium;
    c/ przemówienie d-cy lub z-cy d-cy grupy;
    d/ krótkie przemówienie 1-2 członków brygady propagandowej;
    e/ pytania i wypowiedzi mieszkańców wsi;
    f/ przyjęcie rezolucji i odśpiewanie "Roty".

Treść przemówienia dowódcy i członków brygad podaje "Przewodnik dla pracy w terenie". Przemówienia powinny być poparte konkretnymi, zaczerpniętymi z danej wsi przykładami. Należy wymienić po imieniu i nazwisku peeselowców popierających bandytów, peeselowców nie dających świadczeń, nie płacących podatków, peeselowców oszukujących chłopów w Związku Samopomocy Chłopskiej itd.

Nie przeciągając zbytnio dyskusji, nie wolno dopuścić do zerwania zebrania przez peeselowców, na prowokacyjne pytania odpowiadać jasno i otwarcie, wykazując jednocześnie, również na podstawie konkretnych danych, kim jest zadający prowokacyjne pytania, jaki jest jego stosunek do rządu i państwa.

Zebranie zakończyć przyjęciem rezolucji /nie zbierać podpisów pod rezolucją/ i uroczystym odśpiewaniem "Roty".

Jeśli do grupy przydzielona jest brygada artystyczna, daje ona występ po zakończeniu wiecu.

Kolportaż materiałów propagandowych i praca indywidualna brygady propagandowej

22. Należy rozplanować sobie zużycie materiałów propagandowych na przestrzeni trasy, nie pozwolić na rozdanie całego materiału w pierwszych 2-3 wioskach.

Dowódca grupy wyznacza w każdej wsi, ile materiałów propagandowych może rozdać każdy członek brygady propagandowej z posiadanego zapasu.

23. Zabronione jest rozrzucanie materiału propagandowego, rozklejanie afiszy gdziekolwiek i jakkolwiek.

Materiał propagandowy /książeczka ilustrowana "Słowo Żołnierza", gazety itd./ winien być wręczany przez członka brygady propagandowej do ręki chłopu w jego własnej chacie, nie rozdawać materiałów propagandowych bezpośrednio po zebraniu. Wręczenie materiału winno być połączone z rozmową indywidualną, w której m.in. należy zwrócić uwagę na to, że wręczany materiał jest książeczką wojskową i należy na nią uważać.

24. Podstawową formą pracy propagandowej jest gawęda sąsiedzka. Członkowie brygady propagandowej winni zbierać po kilku gospodarzy w chatach, czytać i omawiać z nimi książeczkę, zbierać ich skargi, omawiać tematy polityczne itd. Dowódca grupy powinien zawczasu rozplanować podział pracy we wsi między członkami brygady /w jakiej chacie kto przeprowadza gawędy/.
Dowódca grupy powinien okazać, w miarę możliwości konkretną pomoc wsi na miejscu bądź to przez natychmiastową interwencję w powiecie w związku z wykrytymi nadużyciami itd., bądź to przez pracę grupy na miejscu /np. zwiezienie opału do szkoły itd./.

25. Po zakończeniu pracy w każdej wsi dowódca grupy sporządza meldunek wg załączonego wzoru, który przesyła do jednostki lub kierownika okręgowego.

Praca polityczno-wychowawcza z członkami grupy

26. Dowódca grupy i jego zastępca do spraw polit.-wych. zobowiązani są prowadzić regularną pracę polityczno-wychowawczą z grupą ochronną. Poza tym, że grupa jest obecna na zebraniu, należy z nią codziennie po zakończeniu pracy omówić przebieg dnia, wskazać na wyróżniających i zaniedbujących się w służbie, na naruszenie dyscypliny.
Na przykładach codziennej pracy grup uczyć żołnierzy oceny politycznej walki, jaka toczy się w kraju, rozwijać w nich miłość i przywiązanie do Polski Ludowej.
Na podstawie otrzymywanych gazet przeprowadzać regularne informacje prasowe i omawiać z grupą najważniejsze wydarzenia polityczne.

Łączność i sprawozdawczość

27. Dowódca grupy winien dążyć do utrzymania codziennej łączności z dowódcą jednostki lub kierownikiem okręgowym, wykorzystując w tym celu telefony UB i MO, gońców wysyłanych przez MO, sołtysów itd. Nie rzadziej niż raz na 3 dni wysyła dowódca grupy szeregowca, jako specjalnego łącznika,

z meldunkami napisanymi wg załączonego wzoru. Goniec ten przywozi z jednostki rozkazy przełożonych i materiały propagandowe.

Dyscyplina i stan moralny grupy

28. Dowództwo grupy winno dbać o wysoki poziom dyscypliny i stanu moralnego grupy. Utrzymywać żelazną dyscyplinę w grupie, nie pozwolić na rozchodzenie się żołnierzy na wódkę, poczęstunki itd. Radykalnie zwalczać wszelkie objawy pijaństwa, maruderstwa i łazikostwa, które plamią mundur żołnierza i niweczą pracę grup.
29. Regulamin niniejszy podaje jedynie zasady działania grupy w terenie. Dowództwo grupy winno przystosować go do miejscowych warunków, wykazywać jak najwięcej inicjatywy w pracy w terenie, dążyć do osiągnięcia jak najlepszych rezultatów w realizacji zadania postawionego przed nim przez Naczelne Dowództwo WP.

SZEF Gł.ZARZĄDU POLIT.-WYCH.WP
/-/ Zarzycki, płk

SZEF SZTABU GENERALNEGO WP
/-/ Korczyc, gen.broni

CAW, 465/57, t.4, k.3-8.

Załącznik nr 8

ROZKAZ NACZELNEGO DOWÓDCY Nr 295
z dnia 22 listopada 1946r.

Nasz oficer liniowy na tyle dojrzał politycznie, że umie teraz sam prowadzić pracę polityczno-wychowawczą z żołnierzami. W rezultacie tego zostały wprowadzone zmiany w strukturze aparatu polityczno-wychowawczego: zniesieni zostali zastępcy dowódców kompanii /baterii/ do spraw polityczno-wychowawczych, a wprowadzono zastępcę dowódcy batalionu do spraw polityczno-wychowawczych i instruktora batalionu.

Nowa struktura pracy polityczno-wychowawczej w Wojsku Polskim nakłada na wszystkich oficerów, a w szczególności na dowódców kompanii /baterii/ i dowódców plutonów obowiązek prowadzenia nieustannej pracy polityczno-wychowawczej z żołnierzami, obowiązek stałego podwyższania własnego poziomu wykształcenia politycznego.

W związku z powyższym

r o z k a z u j ę

1. Za pracę polityczno-wychowawczą w pułku odpowiada dowódca pułku na równi ze swoim zastępcą do spraw polityczno-wychowawczych.
2. Za pracę polityczno-wychowawczą w batalionie /dywizjonie/ odpowiada dowódca batalionu /dywizjonu/ na równi ze swoim zastępcą do spraw polityczno-wychowawczych.
3. Za pracę polityczno-wychowawczą w kompanii odpowiada bezpośrednio dowódca kompanii /baterii/.
4. Zajęcia polityczno-wychowawcze dla szeregowych prowadzić 2 razy tygodniowo we wtorki i piątki w godzinach od 8.00 do 10.00 /wg konspektów lub podręczników GZPW/. Na zajęciach winni być obecni wszyscy szeregowi kompanii /baterii/. Dwa zajęcia w miesiącu, polegające na powtórzeniu i kontroli przyswojenia materiału przez szeregowych przeprowadza w każdej kompanii /baterii/ zastępca dowódcy batalionu względnie instruktor batalionu w obecności dowódcy kompanii /baterii/.

Pozostałe zajęcia polityczno-wychowawcze /6-7/ w miesiącu przeprowadza dowódca kompanii.

5. Zajęcia polityczne dla podoficerów służby czynnej, nadterminowych i zawodowych przeprowadzać dwa razy tygodniowo w poniedziałki i czwartki w godz. 8-10, wg konspektów lub podręczników GZPW. Na zajęciach winni być obecni wszyscy podoficerowie batalionu.
   Dwa zajęcia w miesiącu, polegające na powtórzeniu i sprawdzeniu przyswojenia materiału przez podoficerów, przeprowadza w każdym batalionie zastępca dowódcy pułku lub wykładowca pułku w obecności zastępcy dowódcy batalionu. Pozostałe zajęcia /6-7/ w miesiącu przeprowadza zastępca dowódcy batalionu lub instruktor batalionu.
6. Zastępca dowódcy pułku może, w wyjątkowych wypadkach, zezwolić na wygłoszenie pogadanki przez innego wyznaczonego przez niego oficera.
7. Dla oficerów wygłaszających pogadanki przeprowadza się, w soboty i środy w Sekcjach Polityczno-Wychowawczych Pułków, instruktaże - seminaria.
   Do instruktaży - seminariów oficerowie wygłaszający pogadanki przychodzą już przygotowani na podstawie materiałów otrzymanych dwa dni przed tym.
8. Gawędy polityczne przeprowadzają osobiście dowódcy plutonów ze swoimi plutonami w ramach zajęć świetlicowych w poniedziałki i czwartki.
9. Informację polityczną wygłaszają codziennie dowódcy plutonów w czasie przewidzianym porządkiem dnia.
10. Wykłady polityczno-wychowawcze dla oficerów organizować trzy razy w miesiącu w godzinach popołudniowych.
    Na wykładach winni być wszyscy oficerowie pułku. W pułku jeden wykład w miesiącu przeprowadza zastępca dowódcy pułku lub wykładowca dywizji. Trzeci - dowódca lub oficer ze sztabu pułku zgodnie z planem Wydziału Polityczno-Wychowawczego Dywizji.

11. Tok pracy polityczno-wychowawczej w jednostce określa załączona instrukcja Szefa GZPW WP.
12. Rozkaz niniejszy wraz z załączoną instrukcją omówić na specjalnym zebraniu oficerów 31 grudnia 1946r.

ZASTĘPCA NDWP
ds. polit.-wych.
M.Spychalski
gen.dyw.

NACZELNY DOWÓDCA WP

M.Żymierski
Marszałek Polski

CAW, 524/59, t.1, k.155.

Załącznik nr 9

Warszawa, dnia 10 IV 1947

CENTRALNA KOMISJA ORGANIZACYJNA
KÓŁ PRACY SPOŁECZNEJ

INSTRUKCJA NR 1
o organizacji pracy Kół Pracy Społecznej

Podstawowym zagadnieniem, stojącym przed Komisjami Organizacyjnymi KPS w miesiącu kwietniu, jest zorganizowanie we wszystkich jednostkach KPS i przystąpienie do pracy w sekcjach kół. Instrukcja niniejsza stawia jedynie bieżące zagadnienia organizacyjne KPS. Zagadnienia związane z pracą społeczną KPS oraz program pracy na dłuższy okres podane będą w dalszych instrukcjach.

I

1. Okręgowa Komisja Organizacyjna winna do dnia 20 kwietnia ustalić skład osobowy Komisji Organizacyjnej KPS w składzie 3-5 osób oraz wyznaczyć przewodniczących i sekretarzy Komisji.
2. W okresie od 20 do 23 kwietnia 1947r. winna Okręgowa Komisja Organizacyjna zwołać w Okręgu jednodniową odprawę przewodniczących i sekretarzy Komisji Organizacyjnych KPS. Na odprawie winny być poruszone zagadnienia celów i założeń KPS, ich struktura organizacyjna i metody pracy w pierwszym okresie oraz program na maj i czerwiec /typowy program odprawy w załączeniu/.
3. Do dnia 27 kwietnia przewodniczący Komisji Organizacyjnych kół zwołują ogólne zebrania oficerskie, na których przedstawią zadania i cele KPS i poinformują zebranych o sposobie przyjmowania członków zgodnie ze statutem.
Rozpatrywanie pierwszych deklaracji i przyjęcie członków winno się odbyć nie później niż w dwa dni po zebraniu oficerskim.
4. Podstawową jednostką KPS jest koło pułkowe. W garnizonach, gdzie jest więcej niż dwa pułki lub równorzędne im pododd-

działy, stworzyć Komisję Koordynacyjną KPS dla uzgadniania pracy i udzielania pomocy kołom danego garnizonu. W instytucjach, urzędach, zakładach, składach itp., które mają etatowo więcej niż 15 oficerów, stworzyć Koło, gdzie mniej - przyłączyć do najbliższego koła.

5. Po przyjęciu członków Komisja Organizacyjna przystępuje natychmiast do ustalenia składu osobowego sekcji koła. W sekcjach grupować należy oficerów wg pododdziałów lub jednostek /w pułku wg batalionów/.
   Dowódca pułku, jego zastępca do spraw polit.-wych., oficerowie sztabu pułku i SPW znajdują się w jednej sekcji.
6. Na kierownika sekcji Komisja Organizacyjna koła wyznaczy oficera mającego odpowiednie ku temu teoretyczne i fachowe przygotowanie; należy przed rozpoczęciem zajęć w sekcjach zwołać naradę kierowników sekcji, i na niej zapoznać ich ze składem osobowym sekcji, omówić program i metodykę pracy. W czasie narady należy ustalić dokładny terminarz zebrań sekcji, przyjmując za zasadę jedno zebranie na 10 dni.
7. Okręgowe Komisje Organizacyjne winny tak zorganizować pracę, by we wszystkich jednostkach koła i sekcje rozpoczęły z dniem 10 maja normalną pracę, zgodnie z programem na maj i czerwiec.

II

8. Podstawowym ogniwem pracy koła jest sekcja, na czele której stoi kierownik sekcji. W sekcjach prowadzi się zarówno pracę samokształceniową, jak i pracę społeczną.
9. Praca samokształceniowa winna być oparta na załączonej tematyce /załącznik nr 2/, od której, w zależności od zainteresowań członków koła, mogą być większe lub mniejsze odchylenia. Tematyka będzie w dużym stopniu skupiać się wokół zagadnień poruszanych w miesięczniku "Nasza Myśl".
10. Członkowie KPS otrzymują miesięcznik "Nasza Myśl" bez dopłaty do składki członkowskiej. Członkowie Koła Pracy Społecznej winni zdobywać prenumeratorów dla "Naszej Myśli" wśród oficerów i innych nie zrzeszonych w KPS po cenie normalnej /50 zł./.

11. W pracy samokształceniowej w kołach, dzielących się na wiele sekcji /instytucje centralne, szkoły oficerskie itp./, należy kompletować sekcje wg stopnia wyrobienia członków, przy czym w pracy należy stosować jedną z następujących metod:

a/ W sekcjach skupiających oficerów o bardziej wyrobionym poziomie i większym doświadczeniu przyjąć metodę wygłaszania referatów 30-45-minutowych przez poszczególnych członków koła i przeprowadzania dyskusji. Rola kierowników polega na udzieleniu pomocy referentowi, przygotowaniu referatu i przede wszystkim na umiejętnym poprowadzeniu zebrania i pokierowaniu dyskusją.

b/ W sekcjach, skupiających członków mniej wyrobionych, większy ciężar pracy spada przede wszystkim w okresie początkowym na kierownika sekcji. Winien on wygłaszać podstawowe referaty, z tym że pozostali członkowie sekcji przerabiają samodzielnie odpowiedni materiał. Należy również po wygłoszeniu referatu stosować metodą seminaryjną kontrolę przerobienia odpowiednich materiałów miesięcznika "Nasza Myśl". Zarząd koła winien zasilać powyższe sekcje referentami spośród bardziej zaawansowanych członków koła.

c/ O przyjęciu w pracy w danej sekcji jednej z metod wymienionych w punkcie a i b decyduje narada zarządu koła z kierownikiem sekcji.

d/ Podstawowym warunkiem dobrej pracy każdej sekcji jest poza dobrym referatem ożywiona dyskusja.

12. Poza zebraniami sekcji raz na miesiąc odbywa się ogólne zebranie członków KPS. Na ogólnym zebraniu wygłasza się referat, który stanowi podstawę do dyskusji. Dla wygłaszania referatów na zebraniach ogólnych powoływać należy najpoważniejszych oficerów. Wszystkie zebrania KPS odbywają się wyłącznie w godzinach pozasłużbowych. Zebrania ogólne KPS oraz zebrania zarządu i Komisji Organizacyjnej KPS winny być protokołowane na wszystkich szczeblach.

13. Zadania, wysuwające się przed KPS w dziedzinie pracy społecznej w wojsku i wśród ludności cywilnej, w spółdzielczości, wśród rodzin oficerskich itp. podane będą w dalszych zarządzeniach.

14. Zagadnienia dotyczące organizacji i pracy sekcji podoficerów zawodowych będą uregulowane oddzielną instrukcją.

15. Zarządzenia dotyczące organizacji i pracy KPS w Lotnictwie i WOP będą określone oddzielną instrukcją.

III

16. Okręgowej Komisji Organizacyjnej podporządkowane są KPS jednostek /z wyjątkiem jednostek Lotnictwa i WOP/ znajdujących się na terenie Okręgu Wojskowego, włącznie ze szkołami oficerskimi.
W szkołach oficerskich jako bazę dla tworzenia sekcji przyjąć należy kompanię podchorążych, z tym że kierownikiem sekcji winien być oficer kadrowy szkoły. Pozostali oficerowie z kadry szkolnej tworzą osobne sekcje.

17. Składka organizacyjna zostaje tymczasowo ustalona w wysokości:

dla generałów	- 200 zł. miesięcznie
dla oficerów sztabowych	- 150 zł. miesięcznie
dla oficerów młodszych	- 100 zł. miesięcznie
dla podchorążych	- 30 zł. miesięcznie.

18. Koła z przysługujących im statutowo do ich dyspozycji 60% składek pokrywać będą prenumeratę miesięcznika "Nasza Myśl" w wysokości 50 zł. na oficera i 15 zł. na podchorążego miesięcznie. Uzyskane stąd sumy należy przekazywać na konto PKO - Wydawnictwo "Prasa Wojskowa" nr I 8000 - z dokładnym wskazaniem przeznaczenia pieniędzy.

V

19. Zarządy KPS składają Okręgowej Komisji Organizacyjnej sprawozdania ze swej pracy za każdy miesiąc do dnia 10 następnego miesiąca, załączając protokoły zebrań ogólnych KPS. Okręgowe Komisje Organizacyjne składają sprawozdania ze swej pracy za każdy miesiąc Centralnej Komisji Organizacyjnej do dnia 20 następnego miesiąca.

Sekretarz Centralnej Komisji Organizacyjnej KPS	Przewodniczący Centralnej Komisji Organizacyjnej KPS
/-/ Kusznieruk, płk	/-/ Mossor, gen.bryg.

Załącznik nr 1

Program odprawy przewodniczących i sekretarzy Komisji Organizacyjnych KPS

1. Słowo wstępne - Dowódca OW.
2. Referat: "Cele i zadania KPS" - przewodniczący lub sekretarz Okręgowej Komisji Organizacyjnej.
3. Wytyczne dla pierwszego etapu pracy KPS.
4. Omówienie dwumiesięcznego programu pracy sekcji KPS.

Załącznik nr 2

Tematyka zajęć na maj i czerwiec

I. Tematyka sekcji
   1. Obronność państwa a granice na zachodzie /"Nowe Drogi" nr 2/.
   2. Rozmowa materialisty z idealistą /"Nasza Myśl" nr 1/.
   3. O gospodarce planowej /"Nasza Myśl" nr 1/.
   4. Współczesna wojna i ekonomika /"Nasza Myśl" nr 1/.
   5. Problem Niemiec /"Nasza Myśl" nr 1, "Nowe Drogi" nr 2/.
   6. Od demokracji liberalnej do demokracji ludowej /"Nasza Myśl" nr 1/.

II. Tematyka zebrań ogólnych
   1. Przełożony i podwładny - referat dyskusyjny /"Nasza Myśl" nr 1/.
   2. Jak zorganizować życie kulturalne oficerów w naszym garnizonie - referat dyskusyjny .
   3. Zagadnienia wojskowe Rewolucji Francuskiej /"Nasza MyśL" nr 2/.

CAW, 1757, 556.

Załącznik nr 10

STATUT KÓŁ PRACY SPOŁECZNEJ

I. Nazwa, cel i zadania

§ 1. We wszystkich garnizonach Wojska Polskiego tworzy się Koła Pracy Społecznej /KPS/.

§ 2. Koła Pracy Społecznej są organizacją czynnie pracujących społecznie wojskowych, mającą na celu:

1. Stałą pracę ideologiczną w duchu jedności obozu demokratycznego, zmierzającą do jak najściślejszego powiązania członków KPS z ideologią demokracji ludowej, pomoc w kształtowaniu naukowego światopoglądu i podwyższanie ich poziomu wykształcenia wojskowego.
2. Aktywny współudział w wielkim dziele budowy Polski Ludowej, utrzymanie ścisłego kontaktu między żołnierzem demokratą a ludem pracującym i jego organizacjami społecznymi i politycznymi, prowadzenie na platformie demokracji pracy wśród społeczeństwa w realizacji planowego rozwoju gospodarki narodowej, a w szczególności trzyletniego planu odbudowy.

§ 3. Dla osiągnięcia celów i zadań wymienionych w § 2 Koła Pracy Społecznej:

a/ prowadzą w sekcjach skupiających 10-15 członków stałą pracę samokształceniową według programu ustalonego przez Centralną Komisję Organizacyjną KPS;

b/ organizują odczyty, referaty, zebrania dyskusyjne oraz różne imprezy o charakterze kulturalno-wychowawczym;

c/ współpracują ściśle z władzami wojskowymi w ich poczynaniach zmierzających do wychowania żołnierza oraz kształtujących oblicze społeczne, moralność i etykę korpusu oficerskiego.

II. Członkowie KPS, sposób przyjmowania, prawa i obowiązki

§ 4. Członków przyjmuje Komisja Organizacyjna Koła na podstawie pisemnego podania.

§ 5. Obowiązkiem członka KPS jest:

a/ aktywne współdziałanie w realizowaniu celów i zadań KPS, przestrzeganie statutu i zarządzeń władz KPS, branie czynnego udziału w pracy jednej z jego sekcji;

b/ opłacanie składek członkowskich.

§ 6. Członek KPS ma prawo:

a/ korzystać ze wszystkich urządzeń KPS;

b/ brać udział w ogólnym zebraniu Koła, wybierać i być wybieranym do władz KPS na wszystkich szczeblach.

§ 7. Wykluczenie członka KPS następuje na skutek:

a/ nieprzestrzegania statutu lub stwierdzenia działalności członka na szkodę KPS;

b/ zalegania z opłatą składek członkowskich przez okres 6 miesięcy.

§ 8. Wykluczenie członka następuje na podstawie uchwały Zarządu Koła, od której przysługuje odwołanie do Komisji Okręgowej i Centralnej KPS, której decyzja jest ostateczna.

III. Władze Kół Pracy Społecznej

§ 9. Władze Naczelne Kół Pracy Społecznej stanowią:

a/ Centralny Zjazd delegatów KPS;

b/ Centralna Komisja KPS;

c/ Centralna Komisja Rewizyjna.

§ 10. Zwyczajny Zjazd delegatów okręgów zwołuje się raz do roku w terminie ustalonym przez Centralną Komisję. Nadzwyczajny Zjazd delegatów okręgowych zwołuje się:

a/ na podstawie uchwały Centralnej Komisji KPS;

b/ na wniosek zgłoszony przez co najmniej 4 Komisje okręgowe.

§ 11. Na Centralny Zjazd Delegatów KPS koła liczące do 75 członków wysyłają po 1 delegacie. Koła większe - po 1 delegacie na pierwszych 75 członków i po 1 delegacie na każdych dalszych, chociażby rozpoczętych 50 członków. Okręgowe Komisje KPS - po 2 delegatów.

§ 12. Centralny Zjazd delegatów KPS:

a/ rozpatruje sprawozdania Centralnej Komisji KPS i udziela jej absolutorium;

b/ rozpatruje sprawozdania Okręgowych Komisji KPS;
c/ wybiera Centralną Komisję KPS i Centralną Komisję Rewizyjną.

§ 13. Uchwały Centralnego Zjazdu Delegatów KPS zapadają zwykłą większością obecnych na zebraniu.

§ 14. Centralna Komisja KPS składa się z:
a/ prezesa,
b/ zastępcy prezesa,
c/ sekretarza,
d/ zastępcy sekretarza,
e/ skarbnika,
f/ 12 członków.
Do kompetencji Centralnej Komisji KPS należy:
a/ określanie ogólnej linii pracy KPS,
b/ prowadzenie wszystkich prac KPS w skali ogólnowojskowej i reprezentowanie KPS na zewnątrz,
c/ prowadzenie gospodarki finansowej KPS w skali ogólnowojskowej.

§ 15. Centralna Komisja Rewizyjna składa się z przewodniczącego i czterech członków.
Centralna Komisja Rewizyjna bada gospodarkę finansową KPS na wszystkich szczeblach i składa wnioski na Centralnym Zjeździe Delegatów KPS.

§ 16. Pracą KPS na terenie Okręgów Wojskowych kierują władze okręgowe, które stanowią:
a/ Okręgowe Zgromadzenie Delegatów Kół,
b/ Okręgowa Komisja KPS,
c/ Okręgowa Komisja Rewizyjna.
Marynarka Wojenna i centralne instytucje w Warszawie organizują się podobnie jak terytorialne okręgi wojskowe i posiadają własne władze okręgowe.

§ 17. Okręgowe Zgromadzenie Delegatów Kół zwołuje się raz do roku w terminie ustalonym przez Centralną Komisję KPS.
Na Zgromadzenie to poszczególne koła, liczące do 30 członków, wysyłają po 1 delegacie; koła większe wysyłają po 1 delegacie na pierwszych 30 członków i po 1 delegacie na każdych dalszych, chociażby rozpoczętych 30 członków.

§ 18. Okręgowe Zgromadzenie Delegatów Kół:

a/ rozpatruje sprawozdanie garnizonowych KPS,

b/ wybiera Okręgową Komisję KPS i Okręgową Komisję Rewizyjną.

§ 19. Okręgowa Komisja KPS składa się z prezesa, sekretarza, skarbnika i 8 członków.

Do kompetencji jej należy:

a/ kontrola realizacji wytycznych Centralnej Komisji KPS przez podległe jej koła garnizonowe,

b/ zatwierdzanie planów pracy garnizonowych KPS,

c/ udzielanie pomocy garnizonowym KPS przez organizowanie odczytów i wykładów przy pomocy sił lektorskich własnych i drogą wymiany pomiędzy poszczególnymi garnizonami,

d/ prowadzenie wszystkich prac KPS w skali okręgów i reprezentowanie KPS na zewnątrz przed władzami drugiej instancji,

e/ prowadzenie gospodarki finansowej w skali okręgowej.

§ 20. Okręgowa Komisja Rewizyjna składa się z przewodniczącego i 4 członków.

Okręgowa Komisja Rewizyjna bada gospodarkę finansową KPS okręgu i składa wnioski na Okręgowym Zgromadzeniu Delegatów Kół.

§ 21. Władze Koła Pracy Społecznej stanowią:

a/ Walne Zebranie członków koła,

b/ Zarząd koła,

c/ Komisja Rewizyjna.

Zwyczajne Walne Zebranie członków koła zwołuje się raz do roku w terminie ustalonym przez Okręgową Komisję KPS. Nadzwyczajne Walne Zebranie członków zarządu zwołuje się nie później niż w ciągu 14 dni od dnia:

a/ własnej uchwały w tej sprawie,

b/ złożenia pisemnego wniosku przez 1/3 członków koła,

c/ otrzymania polecenia Okręgowej Komisji KPS.

§ 22. Walne Zebranie:

a/ rozpatruje sprawozdania z całokształtu działalności koła i udziela absolutorium zarządowi,

b/ wybiera Zarząd Koła i Komisję Rewizyjną,

c/ wybiera delegatów na Okręgowe Zgromadzenie Delegatów Kół i delegatów na Centralny Zjazd Delegatów KPS.

Uchwały Walnego Zebrania zapadają zwykłą większością głosów obecnych na zebraniu.

§ 23. Zarząd koła składa się z prezesa, sekretarza i skarbnika oraz 4 członków.

§ 24. Do kompetencji zarządu należy:

a/ prowadzenie wszystkich prac koła i reprezentowanie go na zewnątrz w skali garnizonowej,

b/ czuwanie nad przestrzeganiem statutu KPS,

c/ zarządzanie majątkiem i prowadzenie gospodarki finansowej koła.

§ 25. Komisja Rewizyjna koła składa się z przewodniczącego i 2 członków. Komisja Rewizyjna bada gospodarkę finansową koła i składa wnioski na Walnym Zebraniu.

§ 26. Na czele sekcji stoi kierownik naznaczony przez zarząd koła. Zarząd koła na posiedzeniach wspólnych z kierownikami sekcji ustala szczegółowy plan pracy koła.

§ 27. Wpływy ze składek członkowskich rozdziela się w ten sposób, że 60% zatrzymuje Zarząd Koła, 15% pozostaje do dyspozycji Okręgowej Komisji KPS, a 25% przekazuje się do Centralnej Komisji KPS.

IV. Przepisy przejściowe

§ 28. Tymczasowa Centralna Komisja KPS zatwierdzona rozkazem Ministra Obrony Narodowej zatwierdza skład Tymczasowych Okręgowych Komisji Organizacyjnych, które z kolei zatwierdzają Tymczasowe Komisje Organizacyjne Kół.

Centralna i garnizonowe Komisje przystępują do zorganizowania pracy KPS i pełnić będą swe funkcje aż do czasu przeprowadzenia, w terminie określonym przez

Centralną Komisję KPS, Centralnego Zjazdu Delegatów KPS, Okręgowych Zgromadzeń Delegatów Kół i Walnych Zebrań oraz do wyboru władz przewidzianych w niniejszym Statucie.

§ 29. Do czasu zwołania Zjazdu Delegatów Okręgowych wysokość składek członkowskich ustala Tymczasowa Centralna Komisja Organizacyjna KPS.

CAW, 524/59, t.1218.

Załącznik Nr 11

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ Warszawa, dnia 3.06.1947 r.

R O Z K A Z Nr 88

o przymusowym nauczaniu w Wojsku Polskim

1. Żołnierze - analfabeci oraz żołnierze nie dość biegli w czytaniu i pisaniu podlegają przymusowej nauce w okresie odbywania służby wojskowej.
2. Instrukcję o prowadzeniu żołnierskiej szkoły początkowej zawierającą wytyczne organizacyjne, plany i zakres nauczania wyda Szef Głównego Zarządu Polit.-Wych. WP.
3. III Wiceminister Obrony Narodowej w porozumieniu z Szefem Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego WP wydzieli odpowiednie fundusze na opłatę nauczycieli, zakup podręczników i niezbędnych pomocy naukowych oraz na uzupełnienie inwentarza świetlic dla potrzeb szkół żołnierskich.
4. Dowódcy jednostek i ich zastępcy do spraw polit.-wych. winni przestrzegać prawidłowego i systematycznego prowadzenia lekcji w zakresie przymusowego nauczania i są odpowiedzialni za całkowite zlikwidowanie analfabetyzmu w wojsku.

WICEMINISTER OBRONY NARODOWEJ
/Marian SPYCHALSKI, gen.dyw./

MINISTER OBRONY NARODOWEJ
Michał ŻYMIERSKI
Marszałek Polski

Za zgodność:
Szef Kancelarii Ogólnej
Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego
/Jankowska, por./

CAW, 1882/509, k.537.

Załącznik nr 12

Dwuletni program szkolenia polit.-wych. w Wojsku Polskim

a/ Zajęcia programowe	123
b/ Aktualia	24
c/ Zajęcia kontrolne	45
d/ Rezerwa	13
Razem zajęć:	208

I. Cykl rekrucki - 13 zajęć

1. Służba w WP zaszczytnym zadaniem obywatela.
2. Obowiązki żołnierza.
3. Nasi dowódcy /"Nowi dowódcy"/.
4. Odrodzone WP dziedzicem wielkich tradycji oręża polskiego.
5. Dlaczego ponieśliśmy klęskę wrześniową.
6. Druga wojna światowa.
7. Od klęski do zwycięstwa.
8. Szlak bojowy odrodzonego WP.
9. Budujemy Polskę Ludową.
10. Ustrój - władze najwyższe RP.
11. Nowe granice Polski sprawiedliwe i korzystne.
12. Walka o pokój.
13. Polityka zagraniczna Polski.
14. Związek Radziecki a Polska.
15. Przysięga żołnierska.

II. Cykl - wychowanie wojskowe - 19 zajęć

1. O.Cz. I regulamin służby wojskowej.
2. O dyscyplinie wojskowej.
3. O tajemnicy wojskowej.
4. Wojskowy Kodeks Karny i Koleżeńskie Sądy Szeregowych.
5. U podstaw odrodzonego WP.
6. Walka partyzancka w Polsce.
7. Lenino.
8. Sztab bojowy WP cz.I /do Odry/.
9. Sztab bojowy WP cz.II /do Łaby/.

10. Demokratyczne tradycje WP.
11. Udział WP w odbudowie kraju.
12. Żołnierz wzorowym obywatelem.
13. Prezydent RP - najwyższy zwierzchnik Sił Zbrojnych.
14. Minister Obrony Narodowej - Marszałek Michał Żymierski.
15. Życiorys gen. Świerczewskiego.
16. Naczelni Dowódcy /gen. Spychalski, gen. Korczyc, gen. Popławski, gen. Jaroszewicz/.
17. Siła naszego wojska.
18. Podoficer WP.
19. WP - zbrojne ramię Polski Ludowej.

III. Cykl - Polska współczesna - 41 zajęć

1. Polska pod okupacją.
2. Od KRN do PKWN.
3. Manifest Lipcowy.
4. Od PKWN do Rządu Jedności Narodowej.
5. Walka o utrwalenie zdobyczy Obozu Demokracji /od Rządu Jedności Narodowej do Sejmu Ustawodawczego/.
6. Władze najwyższe Polski Ludowej.
7. Twórcy i kierownicy odrodzonej Polski.
8. Władze i urzędy cywilne.
9. Reforma rolna.
10. Dziś i jutro wsi polskiej.
11. Unarodowienie przemysłu.
12. Robotnik w Polsce Ludowej.
13. Budujemy Polskę Ludową.
14. Nowe granice sprawiedliwe i korzystne.
15. Ziemie Odzyskane podstawą rozwoju Polski Ludowej.
16. Plan Trzyletni.
17. Wybrzeże - porty.
18. Górnictwo.
19. Przemysł.
20. Odbudowa miast - Warszawa.
21. Spółdzielczość.
22. Handel wewnętrzny - walka ze spekulacją.
23. Handel zagraniczny.
24. Jedność obozu demokracji.

25. Sojusz robotniczo-chłopski.
26. Jednolity front klasy robotniczej.
27. Związki Zawodowe.
28. Organizacje młodzieżowe.
29. Organizacje współpracujące z WP /TPŻ, ZUWŻ, Zw.Inw. Z.O.W./.
30. Reforma szkolnictwa.
31. Rozwój kultury w PL.
32. Co to jest reakcja?
33. Bandy faszystowskie.
34. PSL.
35. Szkodnictwo gospodarcze.
36. Antysemityzm.
37. Polska a Niemcy.
38. Polska a ZSRR.
39. Sojusze Polski.
40. Polska w walce o trwały pokój.
41. Polacy za granicą.

IV. Cykl - wybrane zagadnienia z historii Polski - 9 zajęć

1. Powstanie i umocnienie państwa polskiego w walce z Niemcami.
2. Od Psiego Pola do Grunwaldu.
3. Zgubna polityka parcia na wschód.
4. Chłop w dawnej Polsce.
5. Rzeczpospolita Szlachecka.
6. Przyczyny rozbiorów Polski.
7. Konstytucja 3 Maja.
8. Powstanie Kościuszkowskie.
9. Powstanie Listopadowe.
10. Powstanie Wielkopolskie 1848r.
11. Powstanie Styczniowe.
12. Polacy w walce o wolność ludów.
13. Rozwój gospodarczy Polski i rola klasy robotniczej w walce o wolność.
14. Powstanie śląskie.
15. Polska po pierwszej wojnie światowej /1918-1926/.
16. Polityka wewnętrzna sanacji.

17. Gospodarka Polski przedwrześniowej.
18. Polityka zagraniczna sanacji.
19. Strona wojskowa klęski wrześniowej.

V. Cykl - geografia - 13 zajęć

1. Polska w nowych granicach.
2. Wybrzeże.
3. Pomorze Zachodnie i Ziemia Lubuska.
4. Dolny Śląsk.
5. Górny Śląsk.
6. Warmia i Mazury.
7. Wielkopolska i Kujawy.
8. Mazowsze i Warszawa.
9. Krakowskie.
10. Rzeszowskie.
11. Lubelskie.
12. Kieleckie i Łódź.
13. Białostockie.

VI. Cykl - stosunki międzynarodowe - 16 zajęć

1. ZSRR cz.I
2. ZSRR cz.II
3. ZSRR a Polska.
4-5. Armia Czerwona nasz sojusznik.
6-7. Państwa słowiańskie.
8. Problemy Niemiec.
9. Niemcy dzisiejsze.
10. Imperializm amerykański.
11. O polityce dolarowej cz.I
12. O polityce dolarowej cz.II /państwa Europy Zach./.
13. Zagadnienia kubańskie.
14. Organizacja Narodów Zjednoczonych.
15. Walka o pokój.
16. Międzynarodowa Solidarność Klasy Robotniczej.

CAW, 524/333, k.51-56.

Załącznik nr 13

Wojsko Polskie
Gł. Zarząd Polit.-Wych.

Instrukcja nr 06 o szkoleniu politycznym oficerów

Szkolenie polityczne oficerów ustalają rozkazy Min.ON Nr 07 z dnia 5 III 48 r. i Nr 08 z dnia 6 III 48 r.
W wykonaniu powyższych rozkazów ustalam następujące formy i metodykę prowadzenia zajęć szkoleniowych dla poszczególnych grup oficerów:

I. Szkolenie oficerów polit.-wych.

1. 2-dniowe zajęcia I, II, III grupy szkoleniowej obejmą:
   W pierwszym dniu zajęć
   a/ egzaminy ze znajomości bieżących zagadnień politycznych oraz wydawnictw GZPW i ostatnich wytycznych;
   b/ seminaria z zakresu metodyki pracy polit.-wych. w okresie pokojowym i w boju.

   W drugim dniu zajęć
   a/ egzamin - seminarium z materiałów przerobionych na poprzednich seminariach zarówno z dziedziny metodyki, jak i zagadnień społecznych;
   b/ seminaria z dziedziny zagadnień społecznych;
   c/ podanie tematyki i materiałów oraz omówienie zagadnień, które należy przygotować na następne zajęcia.
2. 3-dniowe zajęcia ZPW Okręgu dla IV i V grupy szkoleniowej obejmą:

   W pierwszym dniu zajęć
   a/ egzaminy ze znajomości bieżących zagadnień politycznych, wydawnictw GZPW, wytycznych, ważniejszych rozkazów i zarządzeń;
   b/ seminaria z zakresu metodyki pracy polit.-wych. w okresie pokojowym i w boju.

   W drugim dniu zajęć
   a/ egzamin - seminarium z materiałów przerabianych na poprzednich zajęciach;

b/ seminarium z dziedziny ekonomii;
c/ seminarium z dziedziny nauk społecznych.

W trzecim dniu zajęć
a/ seminarium z aktualnych zagadnień politycznych;
b/ podanie tematyki i materiałów na następne zajęcia oraz dokładne określenie pracy samokształceniowej.

3. 2-dniowe zajęcia przy GZPW dla V grupy szkoleniowej obejmą:

W pierwszym dniu zajęć
a/ referat aktualny z zagadnień polityki wewnętrznej;
b/ referat aktualny z zagadnień polityki międzynarodowej;
c/ egzamin pisemny mający na celu sprawdzenie wiadomości z dziedziny bieżących zagadnień politycznych i obowiązujących zarządzeń wojskowych.

W drugim dniu zajęć
a/ egzamin - seminarium z zakresu ekonomii, nauk społecznych i polityki;
b/ referat z zakresu ekonomii, socjologii;
c/ seminarium z zakresu metodyki polit.-wych.

4. Formy i program zajęć VI i VII grupy szkoleniowej określiła instrukcja GZPW Nr 08 z 17 I 1948r.
5. Egzaminować należy co najmniej 1/2 uczestników zajęć z pierwszej grupie szkoleniowej, a wszystkich uczestników w pozostałych grupach. Każdemu z egzaminowanych zadać przynajmniej dwa pytania: jedno - dotyczące znajomości bieżących zdarzeń politycznych, drugie - z zagadnień omawianych w prasie i w wydawnictwach GZPW. Egzaminy II grupy przeprowadzane w ramach kwartalnych zajęć w ZPW winny być sprawdzianem efektywności szkolenia organizowanego przy WPW dywizji.
6. Seminaria obejmują zreferowanie poszczególnych zagadnień zadanego tematu przez wyznaczonych podczas zajęć oficerów, dyskusję oraz ocenę wypowiedzi i przygotowania daną przez prowadzącego. Tematy seminariów i wykaz literatury potrzebnej do ich opracowania winni otrzymywać oficerowie na każdych poprzednich zajęciach. Zadane zagadnienia powinni opracować opierając się na poleconej literaturze,

a w dziedzinie metodyki pracy polit.-wych. równie i na własnych doświadczeniach. Podanie tematyki i materiałów na następne zajęcia ma na celu określenie ram pracy samokształceniowej oficera między zajęciami.

7. Egzamin - seminarium z materiałów przerobionych na poprzednich zajęciach ma na celu sprawdzenie efektywności szkolenia oraz powiązania poszczególnych jego elementów.
8. Główny Zarząd Polit.-Wych. ustala:
   a/ tematykę seminariów z zakresu metodyki pracy polit.-wych. dla III, IV i V grupy oficerów;
   b/ tematykę seminariów z zakresu zagadnień ekonomiki, nauk społecznych, polityki oraz pracy polit.-wych. w boju dla wszystkich grup oficerów.

   Zarządy Polit.-Wych. ustalają:
   a/ pytania egzaminacyjne dla wszystkich grup szkolących się w pułku, dywizji i ZPW;
   b/ tematy seminariów metodycznych dla I i II grupy szkoleniowej przedstawiając je do zatwierdzenia w GZPW przed wysłaniem do jednostek.
9. a/ kierownikiem seminariów organizowanych w Wydziale Polit.-Wych. jest: Z-ca Szefa WPW. Egzaminy i seminaria przeprowadza lektor i instruktor prop. WPW;
   b/ kierownikiem seminariów organizowanych w ZPW dla II, III i IV grupy oficerów jest Szef Wydz. Prop. Seminarium dla V grupy oficerów prowadzi z-ca Szefa ZPW.
10. Na wszystkich seminariach w dywizji winni być obecni odpowiedzialni oficerowie ZPW.

II. Szkolenie oficerów liniowych

1. Dowódców kompanii i plutonów szkolić na 4-godzinnym seminarium w sekcjach pułków. Kierownictwo seminarium z d-cami kompanii obejmuje z-ca d-cy lub lektor pułku.

   Zajęcia te obejmują:
   a/ 2-godzinne seminarium metodyczne prowadzone na podstawie miesięcznika "Praca Polityczno-Wychowawcza w Wojsku" i wytycznych Wydz.Prop. ZPW, przy uwzględnieniu własnych doświadczeń uczestników seminarium;

b/ 2-godzinne seminarium poświęcone opanowaniu podstawowych zagadnień aktualno-politycznych z ubiegłego miesiąca. Sekcje polit.-wych. pułków na tydzień przed seminarium zawiadamiają uczestników o tematyce i podają spis dostępnych materiałów i źródeł, na podstawie których oficerowie winni opracować zadane tematy i przygotować się do ich referowania. Na seminarium - po zagajeniu kierownika, poszczególni uczestnicy na jego polecenie referują kolejno zagadnienia przerobionego tematu, po czym następuje dyskusja i podsumowanie jej wyników przez prowadzącego. Na zakończenie kierownik seminarium ocenia poszczególne wypowiedzi i przygotowanie się oficerów do zajęć.

2. Instruktaże do lekcji programowych dla d-ców kompanii przeprowadza dwa razy w tygodniu w Sekcji Polit-Wych. lektor pułku. W poniedziałki instruować oficerów do lekcji piątkowej, w czwartki do wtorkowej. W przeddzień każdego instruktażu oficerowie składają w sekcji konspekty przygotowane na podstawie poprzedniego instruktażu /tj. w środę konspekt przygotowany na podstawie instruktażu z poniedziałku do pogadanki piątkowej i w sobotę konspekt opracowany na podstawie instruktażu z czwartku do pogadanki wtorkowej/.

Instruktaż obejmuje:

a/ omówienie przejrzanych i poprawionych przez lektora pułku konspektów;

b/ wskazówki lektora dotyczące następnej pogadanki, a zawierające:

1/ sformułowanie celu i określenie najistotniejszych momentów pogadanki,

2/ omówienie metody wykładu,

3/ podanie koniecznych pomocy naukowych;

c/ pytania uczestników instruktażu i odpowiedzi prowadzącego;

d/ ustalenie poprawnych odpowiedzi na pytania kontrolne.

3. Dwugodzinne egzaminy ze znajomości aktualnych zagadnień polityki wewnętrznej i międzynarodowej winny objąć cały korpus oficerski na równorzędnych stanowiskach. Pytania dla każdej grupy szkolących się oficerów ustala ZPW.

4. Zebrania ogólne KPS są jedną z form polityczno-wychowawczego szkolenia oficerów i w związku z tym obecność na nich całego korpusu oficerskiego jednostki jest obowiązkowa. Z-ca d-cy jednostki odpowiedzialny jest za należytą organizację i poziom referatów wygłaszanych na ogólnym zebraniu KPS. W sztabach jednostek, w których zebrania odbywają się w godz. 16-19, wskazanym jest przeprowadzenie ich w klubach oficerskich. Kluby oficerskie winny wykorzystać przybycie oficerów dla zorganizowania po zebraniu imprez rozrywkowych i kulturalnych zarówno dla członków KPS, jak i dla ich rodzin.

5. Tygodniowe przeglądy prasowe opracowują i wygłaszają kolejno oficerowie sztabu wg grafiku ustalonego przez szefa sztabu w porozumieniu z zcą d-cy jednostki i zatwierdzonego przez d-cę. Wyznaczony oficer przygotowuje się na podstawie materiałów prasowych i konsultacji odbywanej z lektorem jednostki.

6. Comiesięczne 8-godzinne zajęcia szkoleniowe komendantów RKW odbywają się w Zarządzie Polit.-Wych. OW pod kierunkiem odpowiedzialnego oficera ZPW.

7. a/ GZPW ustala:

   1. Tematykę seminariów metodycznych dla d-ców kompanii i d-ców plutonów.
   2. Tematykę seminariów teoretyczno-politycznych dla k-tów RKW;

   b/ ZPW ustalają:

   1. tematykę seminariów aktualno-politycznych dla d-ców kompanii i d-ców plutonów na podstawie wytycznych GZPW i działów "Zagadnienia miesiąca" i "Cyfry i fakty" z miesięcznika "Praca Polityczno-Wychowawcza w Wojsku",

2. pytania egzaminacyjne dla wszystkich grup szkoleniowych oficerów,
3. tematykę seminariów metodycznych dla k-tów RKW, uwzględniając konkretne warunki i aktualne potrzeby pracy polit.-wych. na terenie OW;

c/ tematykę ogólnych zebrań oficerskich ustala Centralna Komisja KPS w porozumieniu z GZPW.

SZEF GŁ.ZARZĄDU POLIT.-WYCH. WP
/-/ KUSZKO, generał brygady

CAW, 524/59/517, k.44.

BIBLIOTEKA NAUKOWA AON WP
70234
Dział Zbiorów Ogólnych

SPIS TREŚCI

Strona

Słowo wstępne 3

ROZDZIAŁ I
MIĘDZYNARODOWE I WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU LUDOWEGO WOJSKA POLSKIEGO 5

Społeczno-polityczne i militarne aspekty sytuacji międzynarodowej po zakończeniu wojny . . . 5

Sytuacja wewnętrzna Polski w latach 1945-1948 13

Ludowe Wojsko Polskie w latach 1945-1948 20

Przypisy 25

ROZDZIAŁ II
STRUKTURA I ZADANIA APARATU POLITYCZNO-WYCHOWAWCZEGO 28

Struktura i zadania Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego Wojska Polskiego 29

Struktura i zadania zarządów polityczno-wychowawczych okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych. . 39

Struktura i zadania wydziałów polityczno-wychowawczych związków taktycznych oraz sekcji polityczno-wychowawczych oddziałów 45

Rola Polskiej Partii Robotniczej w kierowaniu działalnością ideowo-wychowawczą w Siłach Zbrojnych Polski Ludowej. Powstanie Kół Pracy Społecznej i Związku Młodzieży Polskiej w ludowym Wojsku Polskim 47

Przypisy 56

ROZDZIAŁ III
PODSTAWOWE TREŚCI, KIERUNKI, FORMY I METODY PRACY IDEOWO-WYCHOWAWCZEJ 62

Praca polityczno-wychowawcza w okresie przechodzenia ludowego Wojska Polskiego na pokojowy okres rozwoju 63

Wychowanie ideowopolityczne żołnierzy 65
Praca ideowo-wychowawcza w wojsku w okresie referendum ludowego i wyborów do Sejmu Ustawodawczego 74

Działalność polityczno-wychowawcza wśród żołnierzy walczących przeciwko zbrojnemu podziemiu. 80

Praca polityczno-wychowawcza z żołnierzami uczestniczącymi w akcjach i organizacjach społeczno-gospodarczych 83

Przypisy 88

ROZDZIAŁ IV
WYCHOWANIE WOJSKOWE ŻOŁNIERZY 94
Praca polityczno-wychowawcza w dziedzinie szkolenia wojskowego żołnierzy 94

Praca polityczno-wychowawcza w dziedzinie kształtowania i umacniania dyscypliny wojskowej 96

Działalność aparatu polityczno-wychowawczego w dziedzinie zapewnienia żołnierzom właściwych warunków socjalno-materialnych 98

Przypisy 100
Bibliografia 101
Załączniki 106

BIBLIOTEKA
ASG
NAUKOWA
11559